

Wonen en ondernemen in een uitgaansstad: lang leve de levendigheid?

Utrecht, 2013

W.R. Mekes
3375773

***Wonen en ondernemen in een uitgaansstad:
lang leve de levendigheid?***

Scriptiebegeleiders:

I. van Aalst.

B. Heebels.

Voorwoord:

Voor u ligt mijn master thesis, waarin de effecten van de horeca op bewoners en ondernemers in de Utrechtse binnenstad worden behandeld. Dit is het eindresultaat van vele uren typen, transcriberen, interviewen, door de stad heen wandelen, stukken lezen, analyseren en uitwerken. Er is met veel toewijding en plezier aan gewerkt, en het belangrijkste was dat het leerzaam en interessant was.

Mijn dank gaat aller eerst uit naar mijn begeleidster B. Heebels, en ook naar mijn begeleidster in het eerste traject van de scriptie I. van Aalst. Zij hebben mij goede en bruikbare feedback gegeven, en hielpen mij weer terug op weg wanneer ik zelf het overzicht kwijt was. Mevrouw Heebels hielp mij tijdens het onderzoek een realistische blik er op na te houden en was kritisch op het geleverde werk. Ook wist zij mij goede informatie te geven bij het analyseren van de interviews, en hierbij stipte zij goede punten aan waar ik de aandacht op moest leggen. Dit hielp mij om verbeteringen aan te brengen en uit mijn tunnelvisie te stappen. Hierdoor is de kwaliteit van het onderzoek toegenomen.

Mijn dank gaat ook uit naar de respondenten die bereid waren om de korte enquête in te vullen. Hierdoor kreeg ik een beter beeld hoe er over de horeca werd gedacht in de binnenstad van Utrecht en dit hielp mij verder bij het vervolg van het onderzoek. Het werd me duidelijk dat het aantal positieve respondenten geen toeval was, maar dat dit paste bij de algemene trend in de binnenstad.

Mijn grote dank gaat uit naar alle ondernemers en bewoners die hebben mee gewerkt aan het onderzoek. Alle ondernemers bedankt voor de gastvrijheid in de onderneming. Het was interessant om vanuit uw perspectief naar de stad te kijken als ondernemer. Natuurlijk worden ook alle bewoners bedankt, zij die mij thuis hebben ontvangen dank ik hiervoor. Het gaf mij een goed beeld in hoe u thuis de effecten van de horeca ervaren kan. Zij die tijd hebben vrijgemaakt om op een andere locatie met mij in gesprek te gaan wil ik daar uiteraard ook voor bedanken.

Wesley Mekes.

Wonen en ondernemen in een uitgaansstad: lang leve de levendigheid?

Inhoudsopgave:

Hoofdstuk	Paragraaf	Pagina nummer
1 Inleiding	1.1: Inleiding	3
	1.2: Maatschappelijke relevantie	4
	1.3: Wetenschappelijke relevantie	5
	1.4: De onderzoeksvragen	6
	1.5: Opbouw van onderzoek	7
2 De stad en het nachtleven	2.1: Stedelijke herstructurering en de night-time economy.	8
	2.2: De ontwikkeling van de consumptiemaatschappij.	9
	2.3: De functies van de stad	10
	2.4: Mixen van functies voor bewoners: Wonen in de binnenstad	11
	2.5: Reguleren en controleren van de night-time economy	13
	2.6: Gebruik van de theorie in dit onderzoek	16
3 De context van Utrecht	3.1: De woonfunctie	18
	3.2: De horecafunctie	18
	3.3: Karakteristieken binnenstad	19
	3.4: De onderzoeksgebieden	19
	3.4.1: Karakteristieken gebied rondom het Neude en Janskerkhof	20
	3.4.2: Karakteristieken gebied rondom de Oude gracht	20
	3.4.3: Karakteristieken gebied rondom Twijnstraat en Tolsteegbrug	21
3.5: Gemeentelijk beleid in een notendop	21	
4 Methodologie	4.1: Achterhalen effecten uitgaansstad op bewoners	22
	4.1.2: Korte enquête onder bewoners	23
	4.2: Achterhalen effecten uitgaansstad op ondernemers	23
	4.3: Verklaring voor een casestudy	24
	4.4: Keuze voor de stad Utrecht	25
	4.5: Keuze voor de verschillende clusters	25
	4.6: Respondentenwerving	26
	4.7: Kenmerken respondenten	27
	4.7.1: Kenmerken geïnterviewden ondernemers	27
	4.7.2: Kenmerken geïnterviewden bewoners	27
4.7.3: Kenmerken geënquêteerden	27	
5 Utrecht als multifunctionele stad, ondernemen in de buurt van horeca	5.1: Relatie retail en horeca in Utrecht	28
	5.2: Nadelen van de horeca overdag	29
	5.3: Nadelen van de nachtelijke horeca	29
	5.4: Effecten van evenementen	31
	5.5: Controle en toezicht op de overlast	31
	5.6: Binnenstad prettig ondernemen	32
6 Utrecht als multifunctionele Stad, woonstad Utrecht	6.1: Voordeel van de binnenstad	33
	6.2: Positieve kant wonen bij de horeca	34
	6.3: Nadelen van wonen bij horeca	35
	6.3.1: Geluidsoverlast van horeca	35
	6.3.2: Alcoholgebruik van de bezoekers	36
	6.3.3: Andere overlastvormen: Afval	37
	6.3.4: Andere overlastvormen: Menselijk afval	38
	6.3.5: Andere overlastvormen: Fietsen	38
	6.3.6: Andere overlastvormen: Laden en lossen	39
	6.4: Veiligheid tijdens het nachtleven	39
	6.5: Toezicht en controle	41
	6.6: Ongewenste groepen	42
	6.7: Veranderingen	43
	6.8: Evenementen	43
6.9: De groei van de horeca	44	
6.10: Verschillen en overeenkomsten tussen ondernemers en bewoners	45	
7 Leven met de horeca	7.1: Maatregelen	48
	7.2: Omgaan met overlast	48
	7.3: Niet klagen over de overlast	49
	7.4: Stellen van grenzen	50
	7.5: Asociaal gedrag bij sociale activiteit?	50
	7.6: Acceptatie	51
	7.7: Gemeentelijk beleid	51
8 Conclusie en aanbeveling	8.1: Spanningsveld	53
	8.2: Conclusie	53
	8.3: Aanbeveling gemeente	56
	8.4: Aanbeveling voor vervolg onderzoek	57
9 Reflectie	9.1 Reflectie op het onderzoek	58
Literatuurlijst en bronnen		59
Foto's en kaarten		61
Bijlagen		62

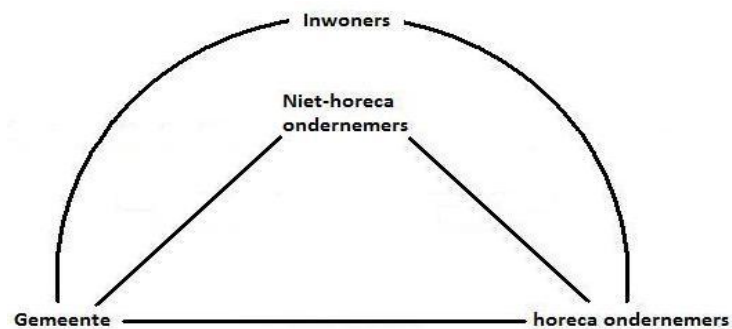
Hoofdstuk 1: Inleiding

De stad is een plaats waar verschillende activiteiten en functies naast elkaar plaatsvinden. Deze activiteiten strekken zich van het klassieke wonen en werken, van de stedelijke cultuur, tot het consumeren van goederen en diensten in de toegenomen vrije tijd van de inwoners van binnen en van buiten de stad. Veel steden hebben steeds meer de vorm van een 24-uurs maatschappij aangenomen, waarbij op elk moment van de dag er activiteiten worden voltrokken binnen de stad (Costa, 2001).

In een omgeving van mixed-used bebouwing, waar in dit geval horeca, wonen en ondernemen in één gebied wordt gecombineerd, treden verschillende effecten op. In deze 24-uurs maatschappij is een deel van de activiteiten in deze gebieden gericht op het nachtleven, en dan vooral op het 'uitgaansleven' tijdens de nachtelijke uren. Vermaak en entertainment zijn belangrijke begrippen die centraal staan binnen de activiteiten die horen bij het nachtleven in de steden. Het uitgaansleven van de steden trekt grote groepen mensen aan, voor een groot deel bestaande uit studenten/jongeren. Overtollige consumptie van alcohol, gebruik van drugs, geluidsoverlast, verbaal en fysiek geweld zijn factoren die hieraan onherroepelijk verbonden zijn (Hughes, et al., 2007). Het uitgaansleven en de horeca in de steden kunnen daarom leiden tot spanningen bij verschillende groepen in de binnenstad. Deze spanningen kunnen gaan over de belangen, overlast en het te voeren beleid op het gebied van het stedelijke nachtleven in de stad (figuur 1).

De horecaondernemingen en de daaraan verbonden klanten kunnen tijdens de nachtelijke uren voor overlast bij de bewoners van deze gebieden zorgen (Calafat, et al. 2009; Hae, 2011). De inwoners van deze uitgaansgebieden in de binnenstad ondervinden de meest directe effecten van het uitgaansleven in de nacht, bijvoorbeeld overlast van geluid en afval.

Figuur 1: Spanningsveld horeca

Bron: Eigen figuur, 2013.

In dit onderzoek worden de positieve en negatieve effecten van de nachtelijke economie onderzocht vanuit de inwoners van de uitgaansclusters in de uitgaansstad Utrecht. Daarnaast is er aandacht voor de lokale ondernemers welke niet binnen de night-time economy participeren. Dit onderzoek zal inzichten geven in de effecten die het uitgaansleven van de stad heeft op de omgeving van deze uitgaansgebieden en wat dit voor gevolgen heeft op de spanningen tussen bewoners/ondernemers en horecaondernemers in deze gebieden. Over dit onderwerp is nog weinig bekend, en is meestal beperkt tot richtinggevende onderzoeken van gemeente zelf (Allen, 2007; Roberts & Eldridge, 2009). De overlast die inwoners ondervinden heeft hierbij een belangrijke invulling, en kan per persoon verschillen. Hierdoor wordt inzicht verschaft in wat de meest voorkomende soorten overlast zijn in de binnensteden. Er zal ook duidelijk worden wat inwoners en ondernemers vinden van de manier waarop de gemeenten probeert het wonen/ondernemer en horeca/nachtleven in dezelfde gebieden te reguleren. Omdat er weinig informatie is betreft de effecten van het uitgaan, zal dit onderzoek bijdragen aan bevindingen en ideeën rondom de functiemenging in de binnenstad.

Ondanks de spanningen is het uitgaansleven een stimulans voor stedelijke economie en diverse horecagelegenheden zijn daarom in het stadcentrum terug te vinden. In het beleid van steden is ruimte voor het uitbreiden, verbeteren en stimuleren van het nachtleven in de stad, omdat de nachtelijke economie groeiende is en in potentie veel inkomsten genereert en werkgelegenheid (Peters & Lakomski, 2010). Dit soort ondernemingen zijn altijd in de stad gevestigd geweest maar in de laatste decennia is er een groei van horeca ondernemingen en hebben binnensteden zich ontwikkeld tot een uitgaanscentrum (Van Aalst & van Liempt, 2011; Gemeente utrecht, 2012). De bevindingen en uitkomsten van het onderzoek kunnen zo bijdragen aan het creëren van een uitgaansgebied waarin wonen en uitgaan in goede verhouding samen gaan.

1.2 Maatschappelijke relevantie

Wonen in de binnenstad kan worden geassocieerd met grote grachtenpanden en een fijne centrale ligging. Naast dit soort luxueuze woningen zijn er ook veel sociale huurwoningen te vinden in de binnenstedelijke omgeving van Utrecht (Gemeente Utrecht, 2009). Daarnaast zijn in de binnenstad veel retail- ondernemingen gevestigd. De vestigingslocatie in de binnenstad, waarin veel horecaondernemingen gevestigd zijn, met het daaraan verbonden uitgaansleven en nachtelijke activiteiten in deze gebieden, kan voor verschillende effecten zorgen bij bewoners en overige ondernemers. Dit zou zich kunnen verhouden van kleine irritaties bij de bewoners tot grote problemen voor ondernemers, maar ook tot gevoel van meer sociale controle (Chatterton & Hollands, 2001). De economische impulsen van dit nachtleven zijn voor gemeenten van belang om het nachtleven van de stad te stimuleren. Aan de andere kant oriënteren steden zich ook op het creëren van een aangename woonomgeving voor de inwoners en willen zij een leefbare woonstad zijn (Chatterton, 2002; Roberts & Eldridge, 2009; Gemeente Utrecht, 2012).

De sterke stedelijke economie is voor zowel de gemeente als ondernemers van belang, maar de manier om dit te bereiken kan verschillen. Ondernemers die niet binnen de horecabranche actief zijn willen geen negatieve effecten op hun onderneming ervaren door de aanwezigheid van horeca. Zij geven ook aan dat hun economische aandeel sterk van belang is voor de positie van de stad. Voor de gemeente is de aanwezigheid van horeca van belang voor een verbeterde concurrentiepositie met andere steden omdat de horeca en uitgaansgelegenheden de stad aantrekkelijk maken voor bezoekers en het een basis vormt voor de 24-uurs economie in de stad.

Sinds de invoering van rookverbod op 1 juli 2008 is het bij wet verboden om tabakswaaren te roken in horecagelegenheden, tenzij er een daarvoor bestemde rookruimte aanwezig is de onderneming. Deze wet is er gekomen naar aanleiding van een wet uit 2004 waarin werd gesteld dat iedere werknemer recht heeft op een rookvrije werkplek (FNVhoreca, 2013). Wanneer een horecaondernemer zich niet houdt aan het rookverbod riskeert deze een boete of sanctie, waardoor aanleg van een rookruimte noodzakelijk is om deze straffen te kunnen voorkomen. Niet alle horecaondernemingen hebben de middelen, ruimte, of willen ruimte opgeven om een rookruimte aan te leggen. Het gevolg hiervan is dat 'rokers' gedwongen worden om buiten op straat te roken, wat potentieel tot overlast kan leiden bij de bewoners in de wijk (VROM, 2008). Hierin kan sprake zijn van een frictie tussen groepen, waar enerzijds ondernemers zich aan de regels houden om zo (financiële) sancties te voorkomen en anderzijds inwoners extra overlast ervaren ten gevolge van de regeling. Dit onderzoek kan verdere inzichten geven of er overlast wordt ervaren door inwoners als gevolg van het rookverbod, en de regelingen die ondernemers kunnen en willen treffen om de effecten voor de bewoners en ondernemers in de nabijheid van de onderneming te kunnen beperken of vergroten. Daarnaast sluit het onderzoek aan op de wijze van handhaving door de Koninklijke horeca vereniging Nederland (KHN), welke als doel heeft om het overlast van het uitgaan voor iedereen te beperken. Hierbij horen dus ook bewoners en de overige ondernemers in de uitgaansgebieden die niet gericht zijn op de nachteconomie. Dit onderzoek kan aan deze handhaving bijdragen door inzichten te geven in de effecten van de horecagelegenheden.

De effecten van het nachtleven zijn in de maatschappij vaak punten van discussie. Daarom zijn er diverse bewoners en ondernemersorganisaties welke als speerpunten van hun beleid hebben om het leef- en ondernemersklimaat in de binnenstad te verbeteren. Dit beleid is gericht op zowel het dagritme als het nachtritme van de binnenstad. Dit onderzoek kan inzichten verschaffen in die effecten die positief dan wel negatief worden ervaren door de diverse betrokken partijen (ondernemers en bewoners) ten gevolge van de night-time economy in de binnenstad. Aan de hand van de uitkomsten kunnen deze groepen zich vervolgens inzetten op het promoten en aanpakken voor het bereiken van de door hen gewenste effecten van de night-time economy.

1.3 Wetenschappelijke relevantie

In de huidige literatuur is er veel aandacht voor het binnenstedelijke leefklimaat. In deze literatuur is aandacht voor de voor- en nadelen die aan het binnenstedelijke wonen zijn verbonden. Diverse aspecten van het binnenstedelijke leefklimaat krijgen aandacht in de literatuur, zoals bijvoorbeeld wonen en ondernemen in de binnenstad, maar ook milieu en veiligheid.

In de literatuur is eveneens aandacht voor het nachtleven van de steden zoals in Roberts & Eldridge (2009) & Bromley et. al. (2005). Over de stad als uitgaansstad is vooral aandacht voor 'veiligheid' en 'overlast' die de bezoekers van deze gebieden ervaren. Daarnaast is het economische effect van de nachtelijke economie een ander onderwerp waar in de literatuur al diverse wetenschappelijke artikelen aan zijn geweid. In deze literatuur wordt de uitvoering van de beleidsmatige kant van het uitgaan vaak besproken, in plaats van hoe dit wordt ervaren. Ook het combineren van uitgaan en wonen in één uitgaanscluster in de binnenstad is zeer beperkt in de huidige literatuur. De bestaande literatuur spitst zich vooral toe op de effecten van het uitgaan voor de bezoekers van het desbetreffende uitgaansgebied en algemene overlast van het uitgaan (zie: Bromley, & Nelson (2002); Van Aalst & Schwanen (2009); Williams (2012). Aandacht voor inwoners van deze gebieden is op het moment van onderzoek in de beschikbare literatuur een minder beschreven onderwerp. Door dit onderzoek te voltrekken in de stad Utrecht zal er inzicht worden verkregen in de effecten van de uitgaanscultuur voor de inwoners van de uitgaansclusters in steden. Daarnaast geeft dit onderzoek eveneens inzichten in de effecten die andere ondernemers in de binnenstad ondervinden door de vestigingslocatie in de buurt van de horecagelegenheden.

De belangrijkste aansluiting vindt dit onderzoek op wetenschappelijk gebied bij de wetenschappelijke onderzoeken naar de effecten van het uitgaansleven en de horeca op de overige gebruikers van de stad. Dit zijn de meest vergelijkbare soorten onderzoeken, maar er bestaat een verschil waardoor dit onderzoek een bijdrage vormt aan de literatuur. Hierin is vooral in de Engelse literatuur onderzoek naar gedaan in Engelse steden Swansea en Bristol door Chatterton, 1999; Tallon & Bromley, 2004; Bromley et. al., 2005. In de onderzoeken van Tallon & Bromley en Chatterton worden een aantal voor- en nadelen van de binnenstad die inwoners van steden noemen naar voren gehaald. Deze gevonden voor en nadelen worden in dit onderzoek ook gebruikt om te onderzoeken of deze ook in de Nederlandse steden van toepassing zijn.

In deze onderzoeken is de focus vooral gelegd vanuit de bestuurlijke kant. Dit onderzoek legt de focus vooral vanuit de kant van de inwoners en ondernemers van de steden. Dit moet een toevoeging geven aan de bestaande literatuur op het gebied van het horecagelegenheden in de binnenstad en door te kijken naar de bewoners kunnen er meer inzichten worden verkregen in de praktijk situatie in de binnenstad. De wensen en verwachtingen van de inwoners en ondernemers worden voorop gesteld, waardoor er een vergelijking kan worden gemaakt tussen het uit te voeren beleid en het gevoerde beleid.

Er is ook een aansluiting op sommige onderzoeken die de effecten van bezoekers op andere bezoekers bespreekt (Zoals: Van Aalst & Schwanen, 2009; Roberts & Eldridge, 2009; Collins et. al. 2012; Bannister & Fyfe, 2001). De effecten uit deze onderzoeken kunnen ook van toepassing zijn op de inwoners van de uitgaansgebieden. Het onderzoek kan geplaatst worden in de ruimte tussen studies naar de ervaringen van de bezoeker/gebruiker en beleidsnota's op het gebied van uitgaan. Daarnaast dient dit onderzoek ook ter uitbreiding van dit onderzoek, omdat in dit onderzoek de effecten op de andere gebruikers van de buurt waarin de horecagelegenheid zit gevestigd ook binnen het onderzoek worden betrokken en het zich dus niet alleen toespitst op de bewoners. De nadruk van het onderzoek ligt echter wel op de bewoners, omdat deze het meest aanwezig zijn in de wijk en ook het meest vaak aanwezig zijn tijdens de nachtelijke uren in de stad.

Een laatste toevoeging aan de literatuur door dit onderzoek werd al kort besproken. Er wordt ook gericht op de manier waarop de inwoners van de stad het beleid van de gemeente ervaren. Hierdoor wordt er inzicht verkregen in de praktijk, waarop gemeentelijk beleid zich ook richt. Dit is in eerdere onderzoeken slechts zelden aan de orde, omdat hier vaak met name wordt gericht op de manier waarop de gemeente het beleid uitvoert en dus niet op de ervaringen.

1.4 De onderzoeksvragen

Voor het onderzoek naar de effecten van het uitgaansleven op de binnenstad van Utrecht wordt gebruik gemaakt van een aantal onderzoeksvragen. In het onderzoek is met de dataverzameling een onderscheid gemaakt in horeca overdag en nachtelijke horeca. Wanneer wordt gesproken over de effecten van de horeca heeft dit zowel betrekking op de horeca overdag als de horeca tijdens de nachtelijke uren, tenzij specifiek verwezen wordt naar horeca in de night-time economy.

Deze effecten zijn voor alsnog onbekend, en daarom hoeven deze effecten op voorhand niet als positief of negatief beschreven te worden. Het gaat hierbij uitsluitend om de ervaringen die de inwoners hebben bij het wonen in de uitgaansclusters en ondernemers bij het ondernemen in deze clusters. Het gaat hierbij om zowel sociale, fysieke, economische en mentale bijkomstigheden van de horeca in de binnenstad. De onderzoeksvragen moeten leiden tot antwoord op de hoofdvraag:

“Welke effecten heeft de horeca op verschillende gebruikers van de binnenstad van Utrecht en in hoeverre spelen kenmerken en locatie hierop een rol?”

Deze hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van een drietal onderzoeksvragen.

1. *Welke effecten ondervinden inwoners uit de uitgaanscluster van de horeca, en in welke mate spelen persoonsgebonden kenmerken en locatie een rol bij de ervaring van deze effecten?’*

Deze onderzoeksvraag is gericht op de bewoners binnen de uitgaansgebieden. De kenmerken waarop gelet wordt binnen deze vraag hebben vooral betrekking op geslacht en leeftijd. Voor deze kenmerken is gekozen omdat deze, afgaande op de eerdere literatuur en onderzoeken Tallon & Bromley (2004); Bromley et. al. (2005), het meest van invloed kunnen zijn op de ervaring van het nachtleven. Omdat er binnen dit onderzoek drie verschillende clusters zijn met eigen kenmerken (hoofdstuk 3) en deze clusters verschillen in de zwaarte van horecagelegenheden (bijlage 1), kan de locatie van invloed zijn op de effecten van de horeca en het nachtleven.

De vraag wordt beantwoord op basis van kwalitatief onderzoek in de vorm van interviews met de inwoners van deze gebieden. Deze inwoners zijn afkomstig uit de verschillende uitgaansclusters om de verschillende effecten te achterhalen. Aanvullend zal er een korte enquête worden gehouden onder andere inwoners van de binnenstad om een meer compleet beeld te krijgen over het wonen in de buurt van horecagelegenheden.

2. *Welke effecten ondervinden ondernemers die niet binnen de night-time economy participeren van de vestiging in een uitgaanscluster in de stad en speelt vestigingslocatie hierbij een rol?*

Deze groep gebruikers van de binnenstad is meestal niet aanwezig in de buurt van de onderneming. Hierdoor is de onderneming ten tijden van de night-time economy verlaten, waardoor de effecten van deze horeca pas op een later tijdstip te achterhalen vallen. Omdat er veel ondernemers in de directe omgeving van horeca zijn gevestigd, is dit een belangrijke groep om mee te nemen in het onderzoek. Binnen het onderzoek wordt rekening gehouden met de locatie van de ondernemingen met de zelfde motivatie als bij de bewoners.

Net als bij de inwoners wordt deze vraag beantwoord op basis van kwalitatief onderzoek in de vorm van een interview met de ondernemers. Er worden verschillende soorten ondernemingen in het onderzoek betrokken uit verschillende clusters. Zo wordt gestreefd naar zo compleet mogelijke inzichten in de effecten die ondernemers kunnen ervaren van de vestiging bij de horeca.

3. *Op welke manier wordt het gemeentelijke (horeca) beleid en de gemeentelijke maatregelen in de binnenstad door de inwoners en ondernemers ervaren?*

De gemeente Utrecht probeert de stad zo optimaal mogelijk te ontwikkelen op het gebied van wonen en horeca (Gemeente Utrecht, 2012). Het aantrekken van bezoekers is in het beleid van de gemeente Utrecht van groot belang, eveneens als het creëren van een aantrekkelijke woonstad. Dit onderzoek richt zich op hoe bewoners en niet-horecaondernemers het beleid en de maatregelen van de gemeente op deze gebieden ervaren. Het gaat hierbij om het beleid op het gebied van horecaontwikkeling, en zaken welke hieraan verbonden zijn zoals overlast beperking en het creëren van een aangename woonomgeving. Het antwoord op deze vraag wordt afgeleid uit de kwalitatieve interviews gebruikt bij de eerste deelvragen.

1.5 Opbouw van onderzoek

Dit onderzoek bestaat uit negen verschillende hoofdstukken. Na dit eerste hoofdstuk, de inleiding, volgt in hoofdstuk twee de bestaande theorie omtrent de effecten van de horeca en het nachtleven op de binnenstad. Hier worden verschillende concepten welke van belang zijn voor het onderzoek besproken. In dit tweede hoofdstuk zal ook duidelijk worden wat in de afgeronde onderzoeken zoals Chatterton, 1999; Tallon & Bromley, 2004; Bromley et. al., 2005 als belangrijke punten naar voren komen.

In het derde hoofdstuk wordt de context van dit onderzoek beschreven. Hierbij worden de karakteristieken van zowel Utrecht als geheel als de verschillende onderzoeksgebieden beschreven. Met de kennis die in dit hoofdstuk wordt gegeven kan de rest van het onderzoek beter worden begrepen door de lezer.

In hoofdstuk vier wordt de methode van het onderzoek uiteengezet en hoe de in het vervolg van het onderzoek getoonde informatie is verkregen. De gemaakte keuzes worden weergegeven en onderbouwd. Daarnaast wordt er ook beschreven hoe de onderzoeksmethodes zijn toegepast binnen dit onderzoek.

In het daaropvolgende hoofdstuk, hoofdstuk vijf, worden de resultaten van het onderzoek naar de effecten van horeca op het ondernemen in de binnenstad gepresenteerd. Hierbij worden verschillende aspecten besproken zoals voor- en nadelen van de binnenstad in het algemeen en van de vestiging nabij horeca. Er is ook ruimte voor de ervaring van controle en toezicht in de binnenstad. In het zesde hoofdstuk worden de verschillende effecten die door bewoners worden ervaren gepresenteerd. Het gaat hierbij om zowel de voor- als nadelen van de horeca op het wonen in de binnenstad. In dit hoofdstuk is ook ruimte voor de ervaring van de inwoners op het gebied van veiligheid en controle en de ervaring van de veranderingen waaraan de binnenstad van Utrecht onderhevig is. Ten slotte wordt er in dit hoofdstuk al een vergelijking gemaakt tussen de inwoners en de ondernemers.

In hoofdstuk zeven wordt meer analytisch ingegaan op de effecten van de horeca op zowel de ondernemer als de inwoner. Hierin wordt besproken hoe er wordt omgegaan met de effecten van de horeca. Daarnaast is er in dit hoofdstuk ruimte voor de ervaring van de inwoners en ondernemers op het gebied van gemeentelijk beleid en maatregelen in de binnenstad op het gebied van de horeca.

In het achtste hoofdstuk, de conclusie, worden de deelvragen beantwoord aan de hand van de resultaten. Dit leidt uiteindelijk tot antwoord op de hoofdvraag van dit onderzoek. Daarnaast worden er enkele aanbevelingen gedaan voor het gemeentelijk beleid en voor eventueel vervolgonderzoek.

In het laatste hoofdstuk wordt kritisch gekeken naar het verloop van dit onderzoek.

Hoofdstuk 2: De stad en het (nacht)leven

In dit hoofdstuk worden enkele voor het onderzoek belangrijke concepten die te maken hebben met het nachtleven besproken. Deze concepten zijn afkomstig uit de in de huidige literatuur bekende informatie, kennis en theorieën over het onderwerp. Zoals in de inleiding duidelijk is geworden is er in de literatuur nog weinig bekend over de effecten van het leven in uitgaansgebieden. Dit hoofdstuk toont daarom de relevante concepten verbonden aan wonen in de stad en aan het uitgaansleven. Het doel van dit hoofdstuk is om op deze manier duidelijk een afbakening te maken, met behulp van concepten uit de bestaande literatuur over het nachtleven in het algemeen en concepten over het nachtleven en het wonen in de stad. Met dit onderzoek moet worden bereikt om de effecten van het wonen in uitgaansgebieden te achterhalen. Dit onderzoek combineert de effecten van het nachtleven en de ervaringen van wonen in de stad. Deze twee aspecten worden in veel van de bestaande literatuur als losstaand van elkaar besproken. Er wordt begonnen met het opkomen van de night-time economy en het belang voor de stad hiervan. Er wordt dieper worden ingegaan op mengen van functies en welke effecten dit heeft voor het wonen in de binnenstad in het algemeen en tijdens de night-time economy om beter te begrijpen welke karakteristieken het leven in het stadcentrum kenmerkt.

2.1 Stedelijke herstructurering en de night-time economy

In de afgelopen jaren is de night-time economy van steeds groter belang geworden in steden. De voornaamste aanleiding is te vinden in de transformatie van de stedelijke economie. West-Europese steden waren in de jaren zeventig centra van productie en door de bereikbaarheid was het aanbieden van producten en diensten in deze stedelijke gebieden eenvoudig en relatief goedkoop (Glaeser et al., 2001). Deze situatie verschilde wel onder West-Europese steden, want niet alle steden richtten zich primair op productie er waren ook steden die van oudsher al gericht waren op diensten of andere sectoren (Tpmlo, 1997). Ten gevolge van de de-industrialisatie moesten steden op zoek naar nieuwe ontwikkelingen van de economie (Harvey, 1989). In de jaren tachtig gaat het stadsbeleid zich daarom meer richten op het aantrekken van de, op dat moment opkomende, financiële sector (Tallon et al, 2006). De nadruk in de stadscentra lag voornamelijk op het winkelen en de fysieke arbeid. Tot op dat moment is de nachtelijke economie nog niet van grootschalig belang voor steden (Chatterton & Hollands, 2003; Roberts and Eldridge, 2009). De komst van de financiële en dienstensector in het stadscentrum in de vorm van kantoorpanden leiden tot kritiek van omwonenden en weerstand van het stedelijke bestuur. Het centrum is na werktijd minder levendig en voornamelijk bezet door minder gewenst publiek (daklozen, alcoholisten, etc.) wat voor diverse negatieve effecten in deze gebieden zorgde.

Vanaf eind jaren tachtig en begin jaren negentig wordt er beleid ontwikkeld dat er voor zorgden dat door middel van investeringen en wijzigingen in regelgeving omtrent nachtclubs, bars, restaurants en theaters, de stadcentra ook in de nachtelijke uren aantrekkelijk en levendig zijn. In het beleid van steden is ruimte voor het uitbreiden, verbeteren en stimuleren van het nachtleven in de stad, omdat de nachtelijke economie groeiende is en in potentie veel inkomsten en werkgelegenheid genereert (Chatterton & Hollands, 2002; Peters & Lakomski, 2010). Voor steden is het daarom tegenwoordig belangrijk om te concurreren met andere steden en vooral om zich van deze andere steden te onderscheiden (Raspe, 2012).

Verschillende maatschappelijke processen hebben bijgedragen aan het ontwikkelen van de horeca en de night-time economy in de steden tot de huidige situatie. Eén van dit soort processen heeft betrekking op het aantrekken van meer jongeren naar de steden. Jongeren zijn een belangrijke factor voor de nachtelijke economie, omdat het grotendeel van de night-time economy bestaat uit jongere bezoekers. Door het toegankelijker worden van universiteiten en hogescholen gevestigd in de steden, hebben steden meer aantrekkingskracht op groepen jongeren (Binachini, 1995).

De opkomst van de night-time economy heeft ertoe geleid dat door de jaren heen de economie van de steden is gegroeid (Chatterton & Hollands, 2003). Waar uitgaan in de stad eerst vooral tot activiteit in het nachtleven behoorde, wordt het horeca uitgaan steeds meer een economisch belangrijke factor voor steden (Chatterton, 2002). Deze groei van de night-time economy heeft als

keerzijde dat er spanningen ontstaan tussen bepaalde gebruikers van de stad. Deze spanningen hebben betrekking op verschillende belangen zoals tussen profiterende horeca-uitbaters en omwonenden en naastgelegen ondernemingen, maar ook op spanningen tussen verschillende soorten personen. Dit kan leiden tot uitsluiting 'exclusion' van bepaalde groepen die niet binnen de night-time economy kunnen, willen of mogen participeren (Talbot, 2007; Measham & Hadfield, 2009). De ontwikkeling van de night-time economy in stadcentra heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld omdat horeca gelegenheden zich eveneens in de leegstaande panden gingen vestigen. (Tallon et al, 2006). De wijken waarin uitgaansgelegenheden gevestigd zijn, zijn hierdoor levendiger geworden (Roberts and Eldridge, 2009). Deze levendigheid in de gebieden gaat gepaard met een toename van sociale controle door inwoners en ambtenaren van de gemeente (Welbions, 2011). Sociale controle betekent in dit geval dat er een samenhang en verbondenheid is tussen de buurtbewoners. Zij houden toezicht op elkaar, en zorgen zo voor het creëren van een gecontroleerde wijk (Vreke, et. al., 2010). Binnen de nachtelijke economie vind de sociale controle door verschillende groepen plaats. De inwoner houdt toezicht op de bezoeker en andersom. Dit kan enerzijds leiden tot een verbeterde situatie in de binnenstad maar kan anderzijds ook leiden tot spanningen tussen de groepen (Hart, et. al., 2002). De komst van de bars, clubs, restaurants en theaters leiden tot een potentiële groei van de economie in de steden, maar kunnen anderzijds ook leiden tot het ervaren van meer negatieve effecten (Schwanen et al, 2012). Deze negatieve effecten betreffen vormen van overlast, zoals overvloedig alcohol gebruik in het stadcentrum en de wanorde en geluidsoverlast die hiermee gepaard gaat (Schwanen et al, 2012). Tijdens het uitgaan wordt er door de bezoekers betaald om een 'gezellige en leuke' avond te kunnen hebben in één van de vele horecaondernemingen in een stad (Hughes et. al., 2007). Omdat de consumptie van goederen en diensten in de meer consumptieve maatschappij centraal staan, is 'uitgaan en stappen' binnen deze samenleving goed te plaatsen. Het uitgaan heeft er onder andere toe geleid dat binnen de steden de vierentwintiguursmaatschappij zich heeft kunnen ontwikkelen, wat binnen het gedachte goed van de consumer society past. Hierbij zijn er op elk moment van de dag economisch activiteiten in de stad gaande (Costa, 2001). Deze ontwikkeling van de economische activiteit op verschillende tijdstippen van de dag was voor de diverse partijen een positieve ontwikkeling. De stadcentra zijn levendig wat voor bewoners minder overlast van ongewenst publiek leidde, de economie in de steden heeft nieuwe impulsen gekregen en heeft andere factoren om mee te concurreren met andere steden, en voor ondernemers is er een specifiek publiek waarom georiënteerd kan worden.

2.2 De ontwikkeling van de consumptiemaatschappij

In de loop der jaren is de stad, en het consumentengedrag van de inwoners, veranderd naar een meer op consumptie gerichte samenleving, mede door een stijging van de welvaart (Clarke, 2003). In relatie tot een eeuw geleden zijn consumenten in de westerse landen mobieler geworden en hebben meer financiële mogelijkheden gekregen en is er meer keuzevrijheid voor het individu (Bolt, 2003; Clarke, 2003). Hierdoor beschikken zij over meer mogelijkheden tot het aanschaffen van goederen en diensten op verschillende locaties binnen steden en in verschillende andere steden.

In de steden waarin de dienstensector van belang werd, was ook een veranderd consumptie patroon zichtbaar (Harvey, 1989). Consumenten beperkt zich voor niet uitsluitend tot de transactie van levensmiddelen, maar ook tot de aanschaf van luxe artikelen. Met de aankoop van specifieke diensten en goederen wil de hedendaagse consument zich onderscheiden (Bolt, 2003). Het creëren van identiteit is binnen de consumptiemaatschappij een belangrijke drijfveer achter het consumptieve gedrag. Er wordt gesproken over het ontstaan van een *consumer society* en *consumerism*, wat inhoudt dat individuen de drang hebben om producten en diensten aan te schaffen om op die manier een sociale status te vergaren en in eigen primaire en met name ook in secundaire levensbehoefte te voorzien (Baudrillard, 1998).

Door veranderingen zoals het toenemen van vrije tijd hebben individuen meer mogelijkheden tot consumptie (van der Duin et. al., 2004). Voor velen is het uitgaan en horecabezoek een vorm van consumeren van een dienst, waarmee een eigen identiteit kan worden gecreëerd. Dit betekent dat mensen zich kunnen onderscheiden of identificeren met bepaalde groepen. Dit kan door het

bezoeken van bepaalde clubs en uitgaansgelegenheden, en het loslaten van het dagelijkse leven (Hollands, 2002). Er bestaan grote verschillen in de vorm en belang van nachteconomie van steden, maar voor veel steden is het uitgaansleven een belangrijke economische kracht voor de stad. Een overeenkomst tussen dit soort steden is dat het uitgaan gericht is op entertainment en het behalen van een zo groot mogelijke winst (Wickham, 2012). Door de aanwezigheid van zoveel verschillende inwoners met verschillende wensen verbonden aan hun consumptieve gedrag, bestaan er verschillende soorten voorzieningen en ondernemingen. Hierdoor is er voor eenieder de mogelijkheid om te consumeren naar gelang zijn/haar eigen wensen (Clarke, 2003).

Binnen een consumer society is het mengen van functies in de stad altijd aanwezig. De focus ligt vooral op het produceren en consumeren van goederen en diensten. In de praktijk zijn West-Europese steden niet puur op consumptie gerichte gebieden, en is het planmatig mengen van verschillende functies meer aan de orde. Voor gemeenten en organisaties zijn verschillende functies in de stad van belang, en hier wordt in het beleid ook op ingezet (Evans & Foord, 2007; Clarke, 2003). De steden zijn op deze manier meer een menging van verschillende activiteiten en functies binnen de stedelijke structuur. Hierdoor zijn functies in steden voornamelijk gericht op consumeren van goederen en diensten. De andere functies zoals wonen en werken in de stad zouden door het richten op de consumptie worden verwaarloosd (Harvey, 2007). Deze functies lijken binnen de consumptiemaatschappij ondergeschikt aan het consumeren, en worden gezien als middelen om het consumeren van goederen en diensten mogelijk maken (Clarke, 2003). Deze opvatting is in de praktijk minder eenduidig aanwezig. Toch drukt de consumptie in het nachtleven een stempel op de binnenstad, waardoor de andere functies als wonen in de binnenstad worden beïnvloed.

2.3 De functies van de stad

Dat het voor de stad belangrijk is zich te richten op het aanbieden van producten voor consumptie betekent niet dat dit de enige functies zijn van de steden. Het mengen van functies is in veel de steden in West-Europa een veel voorkomende situatie. Het is belangrijk om rekening te houden met de locatie van de functiemenging wanneer er gesproken wordt over functiemenging in de stad. Er zijn binnen de stad verschillen zichtbaar tussen de binnenstedelijke gebieden en de wijken buiten het centrum (Ministerie Economische Zaken, 2010).

In de meest recente literatuur en beleidsartikelen wordt vaak gesproken over 'wijkeconomie', welke vooral vanuit economisch perspectief wordt bekeken (Louw, 2004). Binnen dit onderzoek wordt echter het begrip *functiemenging* gehanteerd in plaats van wijkeconomie. Functiemenging betekent namelijk het mengen van wonen, werken en voorzieningen. Hierbij is er meer ruimte voor fysieke en sociale aspecten, die belangrijk zijn binnen dit onderzoek (Angotti & Hanhardt, 2001).

Jacobs was één van de bekendste vertegenwoordigers voor het mengen van functies in steden. In haar boek uit de jaren zestig: *The death and life of great american cities* stelt Jacobs dat diversiteit de belangrijkste succesfactor is achter grote steden. Het is daarom volgens haar de belangrijkste vraag: "How can cities generate enough mixture among uses -- enough diversity -- throughout enough of their territories, to sustain their own civilization?" (Jacobs, 1961 p.141). Volgens Jacobs ontwikkelt een stad zich door de jaren vanzelf en dus ook de functies die elkaar aanvullen zoals wonen, werken en winkelen. Het bereiken van deze functiemenging is afhankelijk van enerzijds de natuurlijke groei in de stad, en anderzijds wordt deze natuurlijke groei kunstmatig gestimuleerd door planning (Jacobs, 1961). Daarnaast vervult het mengen van functies binnen de stad functies op zich. Het besef dat door het mengen van functies de veiligheid en levendigheid binnen de gebieden in de stad waarin functies worden gemixt worden vergroot, bestaat al lange tijd (Draak, 1979; Newman, 1976). Tot het einde van de 19^e eeuw was in Europese steden het mengen van functies aan de orde, zo ook in Nederland (Pols, et. al., 2009). De steden bestonden uit woningen naast werkplaatsen, en de daar bij behorende overlast werd als onvermijdelijk onderdeel van het mengen van de functies gezien. In deze landen leefde echter in het begin van de twintigste eeuw de opvatting dat het scheiden van functies de leefkwaliteit van de steden goed zou doen, en daarom werd planmatig overgegaan op het scheiden van functies. Jarenlang werden wonen en werken van elkaar gescheiden aan de rand van de stad.

Dit had vooral een milieutechnische achtergrond (geluid, geur, e.d.) (Ministerie economische zaken, 2010), maar kwam ook voort uit het gedachte goed van de tuinsteden zoals dit in Groot-Brittannië populair was onder stedenbouwkundigen (Pols, et. al., 2009). Het moet niet worden gezien dat er in deze gescheiden gebieden helemaal geen vermenging was van functies, alleen hadden bepaalde gebieden een primair gebruik (Rowley, 1996; Angotti & Hanhardt, 2001).

De afgelopen decennia is beleidsmatig geprobeerd functiemenging weer op de kaart te zetten (Clarke, 2003; Rowley, 1996). De noodzaak van het scheiden van functies was in de laatste decennia afgenomen door ontwikkelingen in de werkgelegenheid, van industriële werkgelegenheid naar dienst gerichte werkgelegenheid (Pols et. al., 2009). Ondanks de mogelijke conflicten en spanningen is het in veel West-Europese steden gebruikelijk om functies te mengen. De meest bekende functies die worden gemengd zijn wonen en werken (Louw, 2004), maar ook andere functies worden in steden naast elkaar gecombineerd. Dit gebeurt in de centrale wijken, maar ook in de kleinere wijken in buurten buiten het centrum (Angotti & Hanhardt, 2001). Op deze manier trachten de steden de duurzame ontwikkeling zoals dit volgens Jacobs zou kunnen verlopen te ondersteunen (Angotti & Hanhardt, 2001; Ministerie Economische Zaken, 2010).

Uit onderzoek van het Planbureau voor de leefomgeving blijkt dat dit beleid voor functiemenging succesvol is (Ruimtelijke ontwikkelingen in het stedelijk gebied, juni 2009). Wel neemt het tempo van verdichting af en heeft de stadsrand in veel opzichten aan belang gewonnen ten koste van het stadscentrum. Het mengen van functies moet voordelen voor de stad met zich meebrengen, welke plaats vinden op zowel economisch vlak als op sociaal vlak. De menging van diverse functies moet leiden tot het ontstaan van een economisch gezonde en voor de inwoners leefbare stad. Tegelijkertijd kunnen er spanningen ontstaan als gevolg van het mengen van tegenstrijdige functies (Evans & Foord, 2007). De ontwikkeling van de 24-uursmaatschappij en de daarbij behorende dag-nacht ritmes is een voorbeeld van functiemenging in de stad waarin conflicten en positieve aspecten betrokken zijn. Deze kunnen voor spanningen zorgen bij de inwoners en ondernemers die in een andere sector participeren (Robert & Eldridge, 2009; Evans, 2005).

Bij de functiemenging in de 24-uursmaatschappij vinden er op elk moment van de dag economische activiteiten plaats in de binnenstad, terwijl er ook de gehele dag door de woonfunctie wordt vervuld. Het nachtleven kan invloed hebben op het dagritme van de inwoners, hiernaar is echter nog maar weinig specifiek onderzoek verricht. Wel zijn er onderzoeken geweest waarin naar voren komt dat er overlast kan ontstaan als gevolg van de night-time economy (Roberts & Eldridge, 2009; Tallon & Bromley, 2004).

2.4 Mixen van functies voor bewoners: wonen in de binnenstad

Zonder specifiek naar het nachtelijke leven in de stad te kijken, maar meer naar het geheel van het wonen in de binnenstad, kan meer inzicht worden verkregen over de wensen en behoeften om in de stad te gaan wonen en te blijven wonen.

De binnensteden van steden hebben de laatste decennia een transformatie doorgemaakt voor wat betreft het aantal inwoners en de demografische opbouw van de bevolking in de stadscentra (Bromley, et. al., 2005; Gleaser et. al., 2001; Mustard, 1991). De populatie in de binnenstad van West-Europese steden zijn gegroeid en als woonlocatie in trek (Allan & Blandy, 2004; Hoskins & Tallon, 2001; Bromley, et. al., 2007). Het klassieke karakter van steden trekt inwoners aan en de bereikbaarheid van de stad geeft ook een positief impuls aan de binnenstad als woonlocatie (Tallon & Bromley, 2004; Chatterton, 1999; Roberts & Eldridge, 2009; Mustard, 1991). De locatie van de binnenstad als woonlocatie kan zowel voordelen als nadelen hebben voor de bewoners van deze gebieden (Tallon & Bromley, 2004; Bromley, et. al., 2003). In verschillende onderzoeken komen bepaalde aspecten steeds naar voren als voordelen van het wonen in de binnenstad (Tallon & Bromley, 2004; Chatterton, 1999).

Het mengen van functies heeft een aantal effecten op de ervaring van inwoners bij de binnenstad. Belangrijke factoren van de binnenstad waarom mensen in de binnenstad willen wonen, zijn de locatie en de bereikbaarheid van de voorzieningen. Deze factoren maken een aantrekkelijke woonomgeving. Door de voorzieningen binnen bereik te hebben kan de levenskwaliteit van het

individu omhoog, omdat zij te allen tijde gebruik kunnen maken van faciliteiten en voorzieningen die relatief dicht bij de woning liggen. Hierbij is een positieve bijkomstigheid dat de keuzevrijheid van de individuen toeneemt door het gevarieerde aanbod van voorzieningen en faciliteiten (Roberts & Eldridge, 2009; Tallon & Bromley, 2004). Het grote aanbod van voorzieningen en faciliteiten brengt ook werkgelegenheid met zich mee, omdat deze voorzieningen en faciliteiten personeel nodig hebben om te kunnen functioneren. Het grote aanbod van werkgelegenheid in de binnenstad, of de bereikbaarheid van werklocaties rondom de stad spelen voor inwoners een rol om te kiezen voor de woonlocatie van steden (Tallon & Bromley, 2004; Foord, 2008).

Daarnaast spelen ook sociale aspecten een rol voor het willen wonen in de stad. Steden kennen een relatief hoge bevolkingsdichtheid per vierkante meter. Dit kan over het algemeen leiden tot anonimiteit in het leven van inwoners van de binnenstad (Van Aalst, 2012). Aan de andere kant zijn familie, en vooral vrienden en kennissen in de binnenstad relatief eenvoudig bereikbaar, wat voor personen een belangrijke factor kan vormen om de stedelijke omgeving aantrekkelijk te vinden (Evans, 2001; Tallon & Bromley, 2004). Er kan ook worden verondersteld dat de aanwezigheid van deze economie het gevoel van sociale cohesie kan versterken door de aanwezigheid van de vele personen op elk moment van de dag (Hart, et. al., 2002). Door aanwezigheid van sociale contacten is het aannemelijker dat er activiteiten worden ontplooid in de stad, waardoor de locatie van de woning in de binnenstad eveneens een rol van betekenis speelt. Omdat het bezoeken van het uitgaansleven van steden een sociale activiteit is, kan voor personen een goed nachtleven een belangrijke factor waarom het wonen in de stad een voordeel is ten opzichte van wonen buiten de stad of aan de rand van de stad, waar minder horecagelegenheden gevestigd zijn (Tallon & Bromley, 2004). Het belang van afstand tot voorzieningen speelt hierbij een belangrijke rol. Over deze voordelige factor van de aantrekkelijkheid van het wonen in de binnenstad is nog weinig literatuur beschikbaar, en beperkt zich vooral op gemeente gerichte onderzoeken waarin de praktijk wordt getoetst voor het betreffende uitgaansgebied. De aanwezigheid van veel mensen speelt ook een andere rol voor de keuze om in de stad te gaan wonen. De stad biedt met zoveel mensen de mogelijkheid voor een anonieme rol van de inwoners (Allan & Blandy, 2004; Tonkiss, 2005). Hierdoor hebben mensen de vrijheid om te zijn wie ze willen zijn, en zich niet gecontroleerd te voelen. Dit gevoel van vrijheid speelt een belangrijke rol bij de ervaring van de stad en de bepaling van de leefkwaliteit van de stad (Tonkiss, 2005; Heath, 2001).

Naast voordelen zijn er ook nadelen aan het wonen in de binnenstad. De dichtbebouwde omgeving en de grote hoeveelheid mensen die zich in de stad bevindt, leidt tot overlast door geluid en afval (Roberts & Eldridge, 2009; Tallon & Bromley, 2004). De overlast kan ook afkomstig zijn van inwoners van de stad zelf. Personen zoals daklozen, alcoholisten en verslaafden kunnen leiden tot een negatieve ervaring van het wonen in de binnenstad, ook al komen de inwoners niet direct met deze groepen in aanraking.

Overlast van afval kan voorkomen door de gehele stad. Toch kan de overlast in de binnenstad ten gevolge van de vele consumpties en de aanwezigheid van meer personen een vaker voorkomend probleem zijn. Anderzijds is het ook in deze gebieden waar de gemeente voor een aangenaam straatbeeld probeert te zorgen en de straten vaker reinigt (Robert & Eldridge, 2009). De overlast van geluid kan betrekking hebben op overlast van geluiden van nabijgelegen ondernemingen, het volume van de stemmen van de massa mensen, en op het geluid van het door de stad verplaatsende verkeer. Het overlast van verkeer leidt naast het overlast door geluid ook tot overlast van luchtvervuiling (Hoek, et. al., 2002; Tallon & Bromley, 2004). De grote hoeveelheden vervoersmiddelen in de stad leidt ook tot parkeerproblemen, door een tekort aan parkeerplaatsen omdat de historische binnenstad niet gepland was op de aanwezigheid van de hoeveelheden auto's die vandaag de dag in de stad aanwezig zijn. De hoeveelheden voertuigen in de stad kunnen ook zorgen voor onveilige situaties in de stad (Mohan, 2008).

Daarnaast kunnen er nog andere situaties zijn die het gevoel van veiligheid in de binnenstad een tot een nadelige ervaring maken. Mensen kunnen zich onveilig voelen op sommige plaatsen in de stad. Dit verschilt per persoon en kenmerken van de betreffende persoon, maar ze hebben vaak

betrekking op angsten voor vormen van misdaad (Tallon & Bromley, 2004; Hae, 2011). Deze nadelige situaties kunnen de binnenstad een onaantrekkelijke locatie maken (Tallon & Bromley, 2004).

Sommige - nadelen van het wonen in de stad in het algemeen zijn op elk moment aanwezig in de stedelijke omgeving, echter van sommige zijn de effecten tijdens de nachtelijke uren duidelijker merkbaar dan overdag. Over welke effecten dit zijn, en welke vormen het zijn is weinig bekend. Enkele specifieke praktijkvoorbeelden kunnen worden aangehaald voor verschillende steden zoals Swansea, Bristol en nog enkele westerse steden (Chatterton, 1999; Tallon & Bromley, 2004; Tallon et al., 2006). Verondersteld kan worden dat negatieve aspecten zoals geluidsoverlast van personen, openbare dronkenschap en afval als gevolg van de night-time economy versterkt en 's nachts meer voorkomend is dan overdag.

2.5 Reguleren en Controleren van de Night-time economy

Het mengen van de verschillende functies binnen één stedelijk gebied kan zoals al eerder gesteld is, leiden tot het ontstaan van spanningen tussen de verschillende actoren (figuur 1). Deze spanningen komen voort uit de verschillende belangen en doelen die deze actoren hebben in de binnenstad en kan leiden tot vormen overlast. Er wordt geprobeerd om de overlast zoveel mogelijk te beperken aan de hand van het beleid op het nachtleven in de stad. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de actoren uit de spanningsdriehoek: De bezoeker, de ondernemer, de horecaondernemer en de overheid bestaande uit gemeente, politie en stadstoezichthouders (Graham & Marvin, 2008).

Vanwege het belang van het nachtleven voor de economie van de stad is het taak aan de gemeente om het nachtleven in steden zo optimaal mogelijk te laten functioneren. Mede omdat er conflicterende situaties kunnen optreden ten gevolge van de functiemengingen, gecombineerd met nachtelijke activiteiten moet dit reguleren op een weloverwogen manier gebeuren.

Dit reguleren gebeurt door *Governing*, om de night-time economy succesvol en aangenaam te maken voor zowel bezoeker als de andere betrokkenen (Chatterton & Hollands, 2001). Dat dit op een weloverwogen wijze gebeurt is van belang voor verschillende betrokken partijen, zoals gemeente, ondernemers en inwoners vanwege de financiële belangen van het uitgaan in de consumptieve stad. Het beleid speelt een rol maar is niet alles bepalend. Beleid is een reactie op de praktijksituatie en is bedoeld om te sturen in een positieve ontwikkeling van de night-time economy. Toch is het reguleren van de gemeente niet altijd de oplossing, maar een belangrijk middel voor het controleren van de night-time economy (Roberts & Elrdidge, 2009).

De gemeente is een belangrijke actor met bestuurlijke en regulerende rechten op het gebied van het nachtleven in de stad. De gemeente probeert voor veiligheid tijdens het uitgaan te zorgen, in de brede zin van het woord. Veiligheid heeft hierbij dus niet alleen betrekking op het voorkomen van incidenten, maar ook op het creëren van een aangename omgeving voor zowel inwoners al bezoekers. Hierbij richt men zich op het gevoel van veiligheid, een prettig verblijf in de uitgaansgelegenheden, maar ook het beperken van geweld, overtollig drankgebruik en criminaliteit (Gemeente Utrecht, 2012).

Het reguleren van de night-time economy is verre van eenvoudig. Door transformaties in het gedrag van de inwoners en bezoekers van de stad en ontwikkelingen op technologisch vlak, is de aanpak en regulering van het nachtleven steeds weer anders. Er is bestaat dus geen 'goed' vooraf bepaald gemeentelijk beleid, maar er dient goed op de praktijk situatie te worden ingespeeld. Daarnaast heeft men te maken met verschillende dimensies zoals alcoholgebruik, overlastbeperking, openingstijden, vergunningen, etc. waarop moet worden georiënteerd binnen beleid, waardoor het minder eenvoudig wordt om beleid op te stellen dat aan ieders verwachtingen voldoet (Chatterton, 2002). Het alcoholgebruik tijdens de nachtelijke uren is één van de belangrijkste dimensies waarop een goede regulering van bovenaf wordt gevraagd en waar de gemeente op inzet. Door middel van marketing campagnes die al langere tijd door overheden worden gevoerd, wordt gesteld dat overtollig alcohol gebruik niet goed is voor het individu. Desondanks is er nog altijd een gemeentelijke beleid nodig om de bezoekers van de uitgaansgelegenheden verantwoord alcoholhoudende drank te laten consumeren (Crawford & Flint, 2009). Drankgebruik is niet de enige factor van het nachtleven waarop door de gemeente wordt ingezet, alleen de effecten van het

nachtlevens worden versterkt door de consumptie van alcohol en treden ook vaker en meer intens op (Roberts & Eldridge, 2009).

Omdat er in de binnensteden steeds meer zogenaamde Young professionals komen wonen biedt dit de mogelijkheid voor de steden om zich te ontwikkelen tot een plaats waar de inwoners van de desbetreffende gebieden wonen en uitgaan kunnen combineren (Measham & Brain, 2005). Jongeren inwoners van de stad zijn de voornaamste doelgroep van uitgaansgelegenheden (Bedrijfschap Horeca, 2012). Het zijn dan ook de groep jongeren die problemen voor inwoners van de binnenstad met zich mee brengen omdat dit grotendeels de gebruikers zijn van de night-time economy. Deze groep geeft in plaats van bezoek aan het restaurant of theater de voorkeur aan de cafés, clubs en pubs of maakt een combinatie van de verschillende horeca op één avond. De impact op het wonen in de binnenstad is verschillend van deze verschillende groepen en soorten gebruik. De impact van het alcoholconsumerend publiek is het grootste op het binnenstedelijk wonen volgens onderzoek in 2005 (Bromley et al. 2005).

In de laatste jaren is het drankgebruik onder jongeren gestaag toegenomen, en dit gebruik is vooral te koppelen aan de night-time economy (Wickham, 2012). Dit toegenomen gebruik van alcohol zou kunnen komen als gevolg van de mediacultuur waarin veel aandacht is voor het drankgebruik, maar ook *reality shows* worden gemaakt omtrent het uitgaan, waar andere jongeren vervolgens hun maatstaaf naar zetten. Ook toegenomen koopkracht en maatschappelijke ontwikkelingen in de vorm van acceptatie van alcohol spelen hierbij een belangrijke rol (Mayer, 2008). Hierbij geldt dat alcohol niet alleen tijdens het uitgaan wordt geconsumeerd maar ook voor vertrek thuis, het zogenaamde 'voordrinken'. Het reguleren van de prijzen is daarom van belang voor het reguleren van het drankgebruik, want hogere prijzen op alcoholhoudende dranken moet het gebruik van alcohol ontmoedigen. (Chatterton, 2002). Dit kan geschieden door zowel beleid van bovenaf, als door de horecaondernemers zelf. Hier zit echter een spanningsveld, omdat voor horecaondernemers meer consumptie meer omzet betekent, waar voor anderen geldt dat meer consumptie leidt tot meer overlast. Door het toegenomen alcoholgebruik kunnen de gemeenten verschillende maatregelen nemen. Het blijft hierbij wel voor gemeenten van belang dat ze de verschillende partijen tevreden houden, want consumptie is omzet en dat is voor zowel de ondernemers en de gemeente een belangrijk aspect van het nachtleven.

De gevolgen van het drankgebruik door klanten binnen horecaondernemingen kunnen merkbare effecten hebben buiten de onderneming in de openbare ruimte. Binnen de onderneming is de ondernemer verantwoordelijk en particuliere beveiligers en 'uitsmijters' houden hier vaak toezicht over het verloop van het uitgaansleven binnen de deuren van de betreffende uitgaansgelegenheid. Hun gezag houdt wetmatig echter op bij de grens van het private eigendom en het publieke eigendom (Hobbs, 2003).

Om buiten de ondernemingen de effecten van het uitgaansleven te controleren wordt door de gemeente gebruik gemaakt van politie-eenheden en stads- toezichthouders (van Aalst & van Liempt, 2011). Deze effecten zijn niet alleen gebaseerd op gevolgen van alcoholgebruik, ook op andere facetten van het nachtleven kan worden toegezien. Hierbij kan worden gedacht aan het blijven hangen op straat, agressie, (seksuele) intimidatie, etc.. Politie is op een uitgaansavond volop aanwezig in de stad, maar ook de particuliere beveiligers zijn belangrijk voor het handhaven van de orde in de openbare ruimte rond de onderneming (van Aalst & van Liempt, 2011; Chatterton, 2002). In de praktijk helpen de particuliere beveiligers bij het controle houden over de consumenten die zich in de nabijheid van de onderneming bevinden, omdat de gevolgen van het gedrag van de consumenten voor de deur op het conto van de onderneming komt (Hobbs, 2003).

Om de druk van het fysiek toezicht houden doormiddel van veel agenten en toezicht op straat te verminderen wordt steeds meer gebruik gemaakt van technologische ontwikkelingen. Het systeem van Closed Circuit TV (CCTV) and radio-nets is een uitkomst (Chatterton & Holland, 2001; Hae, 2011; Hughes et al. 2007). Deze beveiliging en toezicht technieken zorgen ervoor dat er binnen de 24uursmaatschappij ook 24 uur toezicht kan zijn op de 'hotspots' in de stad, zonder dat er veel fysiek toezicht nodig is (Hughes et al. 2007). Door middel van CCTV kan ook een relatief groot gebied door minder personen worden gecontroleerd.

Wanneer er binnen het gebied een delict afspeelt, neemt de toezichthouder vanuit de controlekamer contact op met beambten op de straat, die naar het delict toe kunnen. Op deze manier is er toezicht op plaatsen waar geen fysieke controle is, en kan er snel worden ingegrepen bij delicten (van Aalst & van Liempt, 2011). In de praktijk blijkt dat de preventie niet meteen leidt tot veel vermindering van de kleine incidenten door bezoekers. Daardoor blijft nog altijd het fysieke toezicht binnen het nachtleven van belang (Crawford & Flint, 2009).

Daarnaast beschikt de gemeente over een ander middel om het nachtleven te reguleren, en dat zijn wetten en regels waaraan horecaondernemers en bezoekers onderworpen worden. Een belangrijk middel voor regulering van het nachtleven, is het hanteren van openingstijden van de horeca (Chatterton, 2002). Door het sluiten van verschillende horecagelegenheden op verschillende tijden, voorkomt men dat er grote groepen uitgaanspubliek tegelijkertijd op straat terecht komen. Op deze manier wordt getracht om de overlast die het uitgaanspubliek kan veroorzaken te beperken. Dit beleid kan voor ondernemers echter worden opgevat als oneerlijke concurrentie wanneer zij eerder moeten sluiten dan een andere onderneming (Koninklijke Horeca Nederland, 2011). Daarom komt het ook voor dat er één geldende sluitingstijd wordt opgesteld, om zo slechts eenmaal per uitgaansavond intensief toezicht te hoeven houden op een grote groep, en de overlast slechts op één moment van de avond plaatsvindt. Op deze manier valt er toezicht te houden op de consument, welke normaal moeilijk te reguleren valt, omdat het individuen betreft (Roberts & Eldridge, 2009; Chatterton, 2002). Omdat een individu een moeilijk te reguleren actor is van het nachtleven, is het gemeentelijke beleid vooral gericht op de ondernemers. Dit vertaalt zich daarom in het hebben van diverse regels, zoals maximum aantal bezoekers per uitgaansgelegenheid, het aantal decibel dat mag worden geproduceerd, en de 'zwaarte' die de een onderneming mag hebben op het gebied (Gemeente Utrecht, 2012). De gemeente heeft de macht om het beleid te kunnen hanteren, omdat de gemeente beslist of een horecaonderneming een vergunning heeft om te mogen exploiteren tijdens de nachtelijke uren. Wanneer een onderneming zich niet aan de gestelde regels houdt, kan de gemeente de vergunning intrekken of beperkende sancties opleggen, waardoor de onderneming direct of indirect financiële consequenties ondervindt.

Naast de overlast van de reguliere nachtleven bestaat er ook nog overlast van de (vrij toegankelijke) evenementen die in de historische binnenstad worden georganiseerd. In de afgelopen jaren zijn het aantal festivals en evenementen in steden toegenomen, en hierbij is veiligheid en beperken van overlast een belangrijk speerpunt voor de gemeenten om te bepalen over de evenementen en festivals mogen plaatsvinden in de binnenstad (Talbot, 2010; Gemeente Utrecht, 2012). De overlast van dit soort evenementen is bijna groter dan de reguliere uitgaansleven in de binnenstad omdat deze festivals en evenementen plaatsvinden in de buitenlucht. Hierdoor zijn de gevolgen groter, waarbij te denken valt aan meer afval, geluidsoverlast en grotere hoeveelheden mensen waardoor de overlast toeneemt (Chatterton & Hollands, 2003; Talbot, 2007).

Omdat er zoveel maatregelen moeten worden getroffen omtrent de night-time economy kan worden afgevraagd of de belangen van de economie wel afwegen tegen de maatregelen die moeten worden getroffen door de gemeente. Door het economische aspect van het nachtleven is het voor de gemeente belangrijk om een goede uitgaanscultuur te hebben, ook omdat een goede economie en een levendige stad potentiële inwoners kan trekken en inwoners kan vasthouden (Tallon & Bromley, 2004).

Gemeentelijk beleid is niet altijd voor alle partijen een positieve ontwikkeling. Omdat het beleid vaak een reactie is op de praktijk, wordt er vaak eerst overlast ervaren voordat er op wordt ingespeeld. Daarnaast is het moeilijk voor de gemeente om voor alle betrokken partijen een situatie te creëren waarin zij allemaal tevreden zijn. Omdat er, naast het gemeentelijk beleid, ook verschillende andere factoren betrekking hebben op het verloop van de night-time economy, zoals regels van de ondernemingen, het (consumptie)gedrag van de bezoekers, etc. is het reguleren een moeilijk proces.

2.6 Gebruik van de theorie in dit onderzoek

Aan de combinatie van functies zitten voor inwoners en ondernemers van de binnenstad zowel voor- als nadelen verbonden zoals Tallon & Bromley (2004) en Robert & Eldridge (2009), hebben aangetoond. Omdat er veel mensen in de binnenstad wonen, en ook willen wonen, maakt dit het een populaire woonlocatie, en kan worden aangenomen dat de voordelen van de locatie in de binnenstad opwegen tegen de eventuele negatieve aspecten van de woonlocatie in de binnenstad.

De verschillende factoren die hier aan de orde zijn gekomen zullen met elkaar worden gecombineerd in dit onderzoek om een beeld te krijgen over de effecten van de horeca. In het vervolg van het onderzoek zullen diverse van de in dit hoofdstuk concepten worden toegepast en vergeleken op de resultaten dit verkennende onderzoek.

In dit onderzoek zullen de verschillende aspecten van functiemenging in zowel fysieke, sociale als economische aspecten moeten worden betrokken om de effecten hiervan te kunnen achterhalen. Deze combinatie van verschillende functies in de stad vormt een veld waarin zowel spanningen als mogelijkheden dicht bij elkaar liggen. Door te kijken welke aspecten de inwoners van de stad belangrijk vinden voor hun ervaring van het wonen in de binnenstad kan beter worden begrepen wat wonen in de binnenstad aantrekkelijk maakt en hoe het nachtleven een rol speelt op deze ervaring van wonen.

De genoemde negatieve aspecten van de stad in het onderzoek van Tallon & Bromley (2004), kunnen worden gezien als geldend voor vele steden. Hierbij is opvallend dat er veel van deze negatieve effecten optreden tijdens de night-time economy. Daarnaast wordt een goed nachtleven van de stad juist als een positief punt gezien, wat betekent dat het toch gewenst is dat er de mogelijkheid is tot het uitgaan, ondanks de daaraan verbonden negatieve aspecten. Daarom kan verondersteld worden dat er een balans is tussen de ervaren aspecten van het nachtleven op het gebied van wonen, omdat het zowel positief als negatief is voor de woonlocatie in de binnenstad. Deze veronderstelling betekent dat in het onderzoek zowel negatieve als positieve effecten gezocht moeten worden om inzichten te verkrijgen in de effecten van het nachtleven op de woonervaring van inwoners van de binnenstedelijke gebieden. Dit onderzoek zal daarom ook de aspecten van zowel het algemene leven als het nachtleven belichten om de keuze voor de binnenstad als woonlocatie te vinden, zoals deze in eerder onderzoeken van bijvoorbeeld Tallon & Bromley (2004) en Roberts & Eldridge (2009) werden besproken.

Omdat de 24uurs maatschappij voor de stedelijke economie van belang is, wordt door gemeenten wel getracht om een zo aangenaam mogelijk leefklimaat te creëren in de steden, hoewel er wel spanningen leven. Eén van de bestuurders in onderzoek naar het overlast van het nachtleven op de inwoners van een bepaald gebied in London noemde:

“I think people who live in town centers are going to have to put up with the nuisance. I don't think they should be saying ‘oh, you're too noisy, you're going to have to close your doors’. At the end of the day they bought the residents in an economy that's already going. So it's tough luck.” (London Borough licensee, interview 2006).

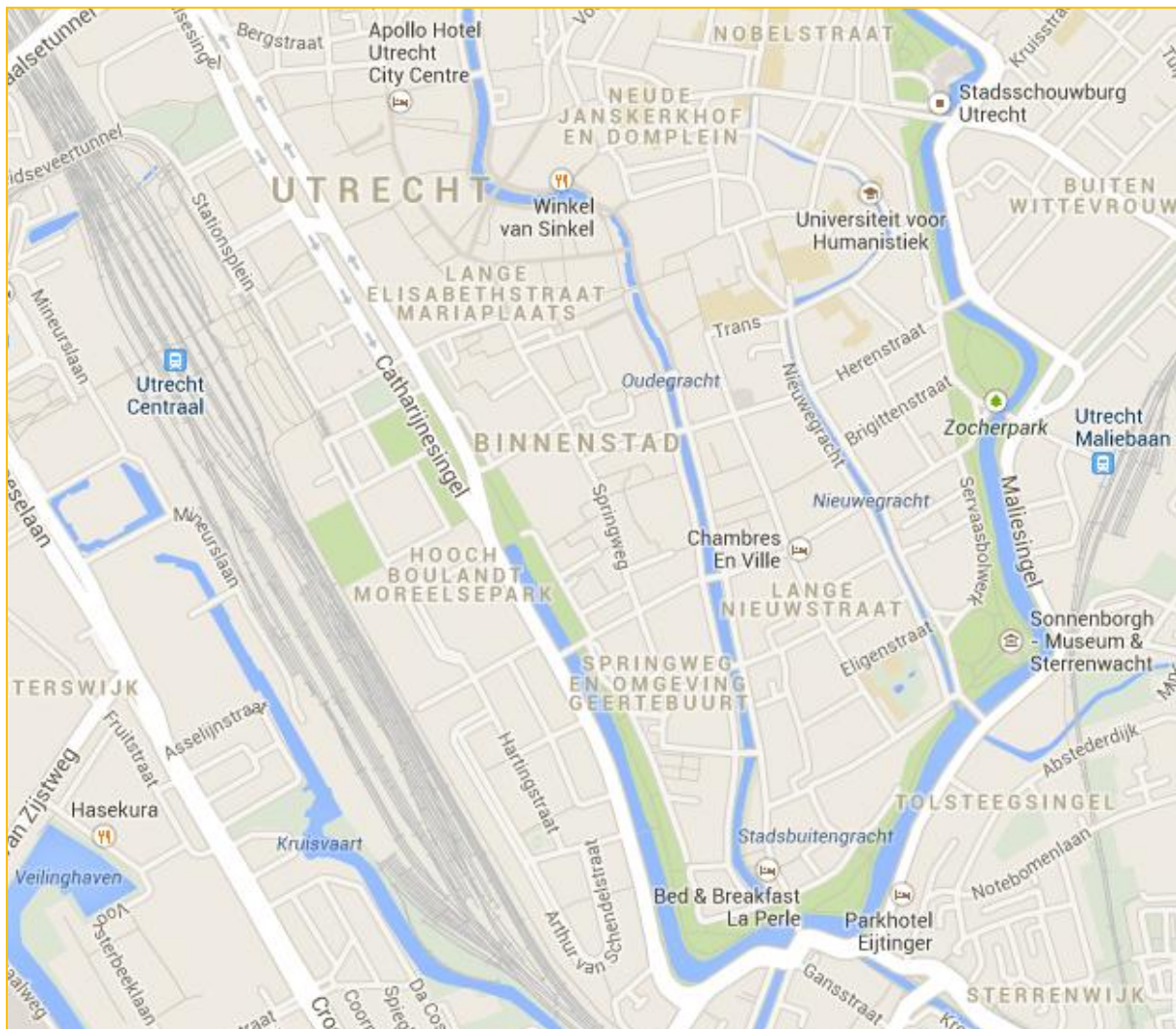
Voor dit onderzoek is het van belang om te de effecten te achterhalen van het uitgaansleven op het leefklimaat in de stad. Hiervoor zullen verschillende partijen moeten worden benaderd, zoals inwoners en ondernemers, om een zo compleet mogelijk beeld te vormen over het onderwerp. Hiervoor moet ook verder worden gekeken dan enkel naar het nachtleven, maar naar een hoger niveau, het wonen en ondernemen in de binnenstad in het algemeen. Deze factoren zijn van belang voor het onderzoek en zullen daarom ook worden gebruikt om tot het beantwoorden van vragen te komen.

Hoofdstuk 3: De context van Utrecht

In dit onderzoek staat het leven in een gebied waar diverse horeca gelegenheden zijn gevestigd centraal. In deze zogenoemde uitgaansclusters wordt door de gemeente in het bestemmingsplan ingezet op meerdere thema's: Wonen, ondernemen en Uitgaan. De stad Utrecht staat in dit onderzoek centraal omdat deze stad een goed beeld geeft van een stad waar horeca een belangrijke rol speelt, ondanks dat Utrecht een iets meer dan gemiddeld uitgaansleven kent door de vele studenten die in de stad zijn gehuisvest (van Aalst & van Liempt, 2011).

Utrecht is met 65.725 studenten (20,7%) van de 316.275 inwoners een echte studentenstad. Het is met het aantal studenten op Amsterdam na de één na grootste studentenstad van Nederland (Kences, 2009). Wonend in een studentenstad hebben inwoners te maken met grote hoeveelheden jongeren die voldoen aan de kenmerken die verbonden zijn met de doelgroepen van de horecagelegenheden. Omdat dit jongeren zijn die voor sociale contacten relatief 'vaak' uitgaan en alcohol consumeren tijdens het uitgaan kan dit eventueel leiden tot overlast (Chatterton, 1999). De effecten van de horeca kunnen voor de verschillende gebruikers van de stad ook verschillen, gezien de verschillende functies van de stad. Utrecht is een stad waarin diverse functies in een dicht bebouwde omgeving met elkaar worden gecombineerd, wat voor spanningen tussen de verschillende gebruikers kan zorgen.

Kaart 1: Gebied Utrechtse binnenstad

Bron: Google maps, 2013

3.1 De Woonfunctie

De woonfunctie van de steden is in veel literatuur besproken, en komt altijd naar voren als een controversieel aspect van de stad omdat het gepaard gaat met veel plus- en minpunten (Valk & Musterd, 1998). In de laatste jaren en met de maatschappelijke ontwikkelingen in deze jaren is de binnenstad voor de jongere bevolkingsgroepen een aantrekkelijk woongebied geworden (Roberts & Eldridge, 2009). Door de hoge vraag naar woningen is de woonfunctie een sterke kracht en zullen wijken in de binnenstad ook als gevolg van de druk van de woningvraag blijven bestaan als woonbuurten (Ministerie economische zaken, 2010).

In de stad van Utrecht is de woonfunctie eveneens van belang voor de stedelijke structuur. Er wonen 16.815 personen in de binnenstad (CBS Statline, 2012). De locatie van de binnenstad is een van de populaire gebieden in Utrecht voor personen om zich te huisvesten, en de woningvraag in dit specifieke gebied is groot. De kosten voor een woning in de binnenstad zijn relatief hoog in vergelijking met vergelijkbare huizen op een andere locatie (Funda, 2013). Door deze ontwikkeling wordt door de gemeente getracht het aanbod in de richting van de vraag te sturen (Gemeente Utrecht, 2012). Inwoners van de binnenstad zitten centraal gelegen in de stad en hebben op die manier diverse voorzieningen binnen een kort bereik van de woning. Hier komt de functiemenging duidelijk naar voren, welke in de binnenstad groot is en erg divers (Pols, et. al. 2009).

3.2 De Horecafunctie

In de afgelopen decennia is een stijgende trend waarneembaar in het aantal ondernemingen dat toestemming heeft om tijdens de night-time economy actief te zijn (Goodall & Lawrance, 2007). Het aantal horecabedrijven in Utrecht de afgelopen 15 jaar gestaag toegenomen, van circa 640 bedrijven in 1995 tot 750 bedrijven in 2010 (tabel 1) (Gemeente Utrecht stadsontwikkeling, 2012). Dit onderzoek richt zich enkel op de effecten van horecaondernemingen in de binnenstad. Het aantal ondernemingen gevestigd in de binnenstad is ongeveer een derde van het totale aantal uitgaansgelegenheden van de gehele stad Utrecht.

Onder deze 750 horecabedrijven zijn alle bedrijven uit verschillende categorieën ingedeeld, zoals restaurants, discotheken en bar/cafés (zie bijlage 1). Met name in de restauranten sector is een grote groei waarneembaar, waar de groei in de drankensector minder snel is. Hierbij is in de tabel 1 de drankensector de groep waar horecagelegenheden uit categorie A en B onder vallen. Deze groep horecaondernemingen is binnen dit onderzoek het meest van belang omdat veelal deze horecagelegenheden geopend zijn tijdens de night-time economy.

In dit onderzoek wordt primair gekeken naar de effecten van horecagelegenheden waarvan het 'entertainment en vermaak gerichtheid' één van de primaire doelen van de onderneming is (Evans, 2001; Roberts & Eldridge, 2009). Voor dit onderzoek zullen de accenten liggen op de horecaondernemingen uit categorie A en categorie B zoals deze zijn opgesteld door de gemeente Utrecht (bijlage 1) (Gemeente Utrecht stadsontwikkeling, 2012). Dit zijn het soort ondernemingen die het meest actief zijn tijdens de night-time economy en waar de consumptie van dranken een belangrijke factor is. Toch is er ook ruimte voor de andere horecaondernemingen wanneer uit de interviews blijkt dat bepaalde ondernemingen een stempel drukken op de woonomgeving in de wijk. Hierdoor zijn de andere categorieën van horeca ook van secundair belang voor het onderzoek.

De gemeente heeft als speerpunt het woonklimaat te verbeteren om zo aan de woonvraag binnen de stad te kunnen voldoen. Het concentreren van horeca gebieden en het terughoudend zijn met toevoegen van zwaardere horeca binnen de singels past binnen deze visie. Omdat van oudsher deze horecagelegenheden al geconcentreerd gelegen zijn en er al zwaardere horeca aanwezig is in de stad, dient hierin een goede balans te worden gevonden.

Deze geconcentreerde gebieden in Utrecht zijn door de gehele binnenstad terug te vinden. Dit onderzoek zal zich richten op drie van deze 'uitgaansclusters' waar horeca en wonen en ondernemen naast elkaar gebeurt.

Tabel 1: Aantal horeca ondernemingen in de stad Utrecht.

	1995	2005	2010
Drankensector	254	269	270
Fastservicesector	178	208	205
Restaurantsector	179	213	250
Partycatering	26	24	25
Totaal	637	714	750

Bron: Gemeente Utrecht stadsontwikkeling, 2012.

3.3 karakteristieken binnenstad

Binnen dit onderzoek staat de binnenstad van Utrecht centraal. De binnenstad van Utrecht is van oudsher een dichtbebouwd gebied met smalle straten, grachten en enkele pleinen. In de binnenstad worden veel functies gemend, wat ook betekent dat veel van de woningen boven andere soort voorzieningen zijn gevestigd. Binnen het gebied van de binnenstad zijn drie verschillende onderzoeksclusters opgesteld, 'het gebied Neude en Janskerkhof', 'het gebied rond de Oude Gracht' & 'het gebied rond de Twijnstraat en de Tolsteegbrug'. Het zijn drie gebieden met een eigen karakter, die aangrenzend aan elkaar gevestigd zijn in de binnenstad (Gemeente Utrecht, 2007). De gebieden zijn in verschillende opzichten met elkaar vergelijkbaar maar zijn in andere opzichten ook verschillend. Ze zijn alle drie in de binnenstad gevestigd en hebben alle drie een menging van horeca met woningen. Toch verschillen ze in de intensiteit van de horeca per gebied en de primaire functie van de gebieden richt zich steeds meer op wonen naarmate de gebieden verder van het stadcentrum afluigen.

De gemeente Utrecht benadrukt in het ontwikkelingskader (Gemeente Utrecht ontwikkelingskader, 2012) het belang van de binnenstad door de volgende woorden te gebruiken om de profilering van de binnenstad tot stand te brengen:

Dit is het visitekaartje van de stad. Miljoenen bezoekers per jaar nemen de moeite hier naar toe te komen en zo indirect bij te dragen aan de welvaart en het voorzieningenniveau van Utrecht. Het centrum is bestemming en verbinding in een. Een van de toeristische hotspots van Nederland. En tegelijk de verbinding van het historische karakter met funshoppen; van de bezienswaardigheden en musea met evenementen. Van woongebied en leefgebied met winkelkern en terrassen aan de werf. Al die functies zouden zonder elkaar niet bestaan. De uitdaging is hier meer dan elders om de balans te behouden, juist omdat er zo'n breed palet aan functies is (Ontwikkelingskader Horeca Utrecht, 2012).

Omdat de gemeente de binnenstad van zo'n groot belang vindt voor hun uitstraling en economie en als gebied van leven, is dit gebied interessant voor het onderzoek naar de effecten. De clusters in het onderzoek zijn alle gevestigd in de binnenstad en in deze clusters zijn uitgaansfuncties volgens de gemeente van bepalend belang. In deze gebieden is de consumptie en beleving van het uitgaan van belang voor de manier waarop Utrecht zich profileert. Daarnaast bevinden zich in en nabij deze uitgaansclusters ook woonhuizen, waardoor deze gebieden voor het onderzoek naar de effecten van het uitgaan interessant zijn.

3.4 Onderzoeksgebieden

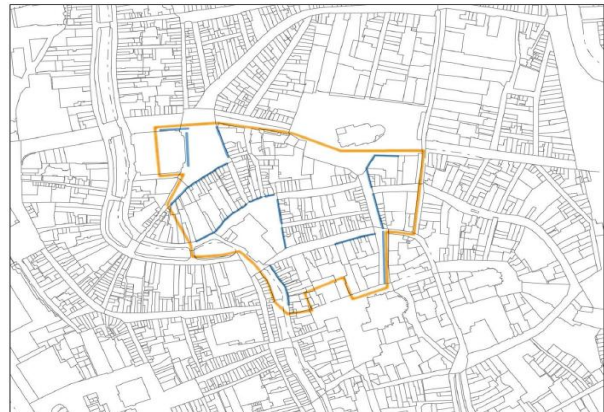
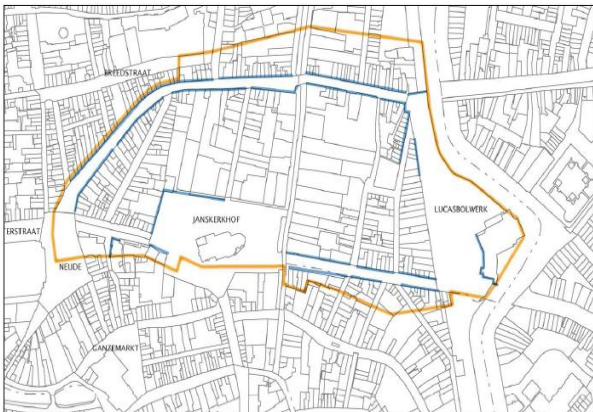
In dit onderzoek worden de zogenaamde 'uitgaansclusters' zoals deze zijn opgesteld door de gemeente Utrecht gebruikt als leidraad (gemeente Utrecht ontwikkelingskader, 2012). Sommige van de clusters uit het ontwikkelingskader zijn in dit onderzoek samengevoegd om meer woningen in het onderzoeksgebied te betrekken en te zorgen dat de clusters een vergelijkbare omvang krijgen. Binnen deze clusters zijn niet enkel uitgaansgelegenheden te vinden, maar worden verschillende functies gecombineerd in dit gebied. Daarnaast geldt dat de clusters alle een ander karakter hebben. Hierdoor zijn er gebieden waar meer 'zware' nachtelijke horeca gevestigd is in de buurt maar ook gebieden waar lichtere vormen van horeca aanwezig zijn betrokken in dit onderzoek.

3.4.1 Karakteristieke gebied rondom het Neude en Janskerkhof

Het Neude en Janskerkhof zijn wellicht de meest bekende horecagebieden van de stad Utrecht. Het Neude heeft zich door de samenwerking tussen ondernemers, gemeente en in afstemming met veiligheidsdiensten en evenementenorganisaties tot het meest levendige plein van de stad ontwikkelt. Met de herontwikkeling van het Postkantoor moet de Neude als horecaplein vervolmaakt worden. Gezien de huidige omvang van de horeca, de gewenste uitstraling van horecaplein en de bijkomende druk op overlast en leefbaarheid, zal toevoeging van / uitbreiding naar horeca A en C hier niet meer toegestaan zijn (bijlage 1).

Het Janskerkhof bevindt zich bij het 'kenniskwartier' van de binnenstad, waar de universiteit gevestigd is. Bij een bruisend Kenniskwartier hoort een horecastructuur die 24 uur per dag levendigheid oproept. Een matige hoeveelheid horeca met een zwaar overlastprofiel en vooral veel daghoreca en restaurants te midden van theaters en nichewinkels. Het Janskerkhof is hiermee een plaats waar studenten, ZZP-ers, creatievelingen en anderen overdag terecht kunnen voor een hapje en een kop koffie, 's avonds voor een wijntje en degelijke maaltijd en 's nachts voor een goed feest (Ontwikkelingskader Horeca Utrecht, 2012). Zowel op het Janskerkhof als in de 'ring' rondom het Kenniskwartier is uitbreiding van de horeca met een zwaarder overlastprofiel niet meer mogelijk. Op het Janskerkhof bevindt zich een cluster van horeca met een zwaarder overlastprofiel. Omdat het Janskerkhof zich meer tot horecaplein moet ontwikkelen, is daar voor de pleinvorming uitbreiding van horeca D1 en D2 toegestaan aan de gehele westzijde (ook aan de zuidkant van de busbaan).

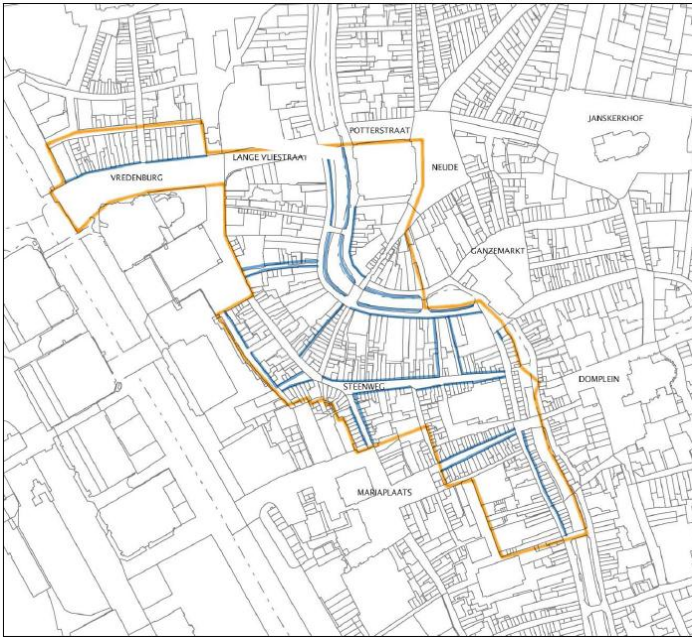
Linksboven kaart 2: Deel cluster Janskerkhof

Rechtsboven kaart 3: Deel cluster Neude

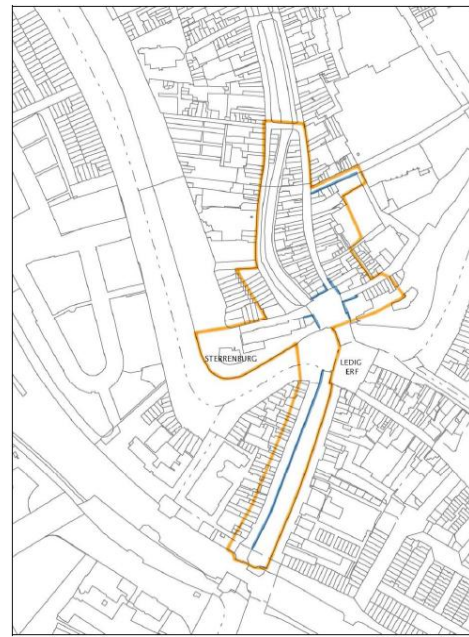
3.4.2 Karakteristieke gebied rondom de Oude Gracht

Het gebied rondom de Oude gracht bestaat uit het kernwinkelgebied. In het kernwinkelgebied ligt het accent op winkelen en is horeca een versterkende functie, zowel sociaal-maatschappelijk als economisch. Het kernwinkelgebied staat voor een grote opgave: enerzijds groeit de Utrechtse bevolking (stad en regio) en daarmee de bestedingen, anderzijds zijn de tijden voor winkelen aan het veranderen door de spectaculaire opkomst van internet winkelen (Gemeente Utrecht ontwikkelingskader, 2012). Winkels zullen nog meer dan voorheen moeten inspelen op een behoefte aan recreatie en beleving, meer dan verkopen van producten. Horeca kan een sterke rol spelen bij die beleving. Het accent ligt daarbij op daghoreca en restaurants. Daarnaast bevinden zich in deze winkelgebieden ook zwaardere horecagelegenheden.

Op sommige plekken staat de leefbaarheid of de balans tussen detailhandel en economie onder druk door de groei van de horeca. In dit gebied zijn extra terrasbepalingen voor het meest zuidelijke deel aan de Oudegracht en Oudegracht aan de Werf, wat een woongebied is. Bij dit gebied is ook de Mariaplaats in beschouwing genomen, omdat hier recent wijzigingen in het horecabeleid zijn doorgevoerd en er plannen zijn voor veranderingen met het oog op het aantrekken van bezoekers.

Linksboven kaart 4: Oudegracht cluster

Rechtsboven kaart 5: Twijnstraat en Tolsteegbrug cluster

3.4.3 Karakteristieken gebied rondom Twijnstraat en Tolsteegbrug

Dit gebied kenmerkt zich vooral door de oudste winkelstraat van Utrecht, de twijnstraat. De twijnstraat sluit aan op het Ledig Erf. Hier ontwikkelt zich een horecaplein dat het museumkwartier en de steeds populairdere Twijnstraat verbindt met de in herontwikkeling zijne Rotsoord tot creatieve hotspot en het nieuwe station. Hier breiden centrumfuncties zich uit in zuidelijke richting. Enkel op het zuidelijkste puntje van de Twijnstraat, op de hoek met Wijde Doelen, waar de Twijnstraat het plein 'raakt' is er de mogelijkheid voor horeca-uitbreiding. In de rest van de Twijnstraat is de balans horeca – detailhandel goed. Op de Tolsteegbrug is enkel nog uitbreiding mogelijk van horeca B, D1 of D2 (en niet meer van A en C). De woonfunctie is in dit deel van de stad prominent aanwezig. Met de ontwikkeling van nieuwe appartementencomplexen bij het Ledig Erf en de Gansstraat is de woonfunctie in dit gebied verder ontwikkeld, en gaat het gecombineerd met de aanwezigheid van lichtere horeca in de omgeving.

3.5 Gemeentelijk beleid in een notendop

De gemeente Utrecht heeft als visie om de stad aantrekkelijk te maken voor bezoekers en het inrichten van een prettige woonomgeving. Er wordt ingezet op een mix van wonen, werken en horeca. Met de veranderingen bij het centraal station in Utrecht moet de stad meer bezoekers trekken dan het nu al doet. De horeca heeft hierbij een grote rol, omdat een aantrekkelijke stad moet beschikken over voldoende horecagelegenheden. Het doel van deze horeca is om de bezoeker gedurende langere tijd vast te houden in het centrum van Utrecht. Hierbij speelt de night-time economy een rol zodat de stad 24 uur actief is. Dit zorgt dat de economische vitaliteit van het centrum groeit. Ze breiden de horeca naar eigen zeggen met 'terughoudendheid' uit, zodat de straten ruimtelijk en representatief voor de binnenstad blijven (Gemeente Utrecht, 2012). De horeca is hierbij ook aan regels gebonden, want er wordt voorlopig niet uitgebreid in 'zwaardere' horeca, maar vooral met de komst van kleinere horecagelegenheden.

Voor de ondernemers wordt met het beleid getracht het centrum aantrekkelijk te maken. Het aantrekken van bezoeker leidt bij deze ondernemers tot meer potentiële klanten. Er wordt door de gemeente ook ingezet op de gebieden die minder centraal in het centrum liggen. Deze gebieden worden aantrekkelijk gemaakt voor bezoekers, ondernemers en bewoners. De bewoners krijgen prettigere en leefbaardere straten, en de ondernemers krijgen een gebied wat aantrekkelijk wordt, waardoor er meer bezoekers naar die gebieden toe trekken.

Hoofdstuk 4: Methodologie

Het doel van het onderzoek is om de effecten van de uitgaansstad op de bewoners in omgeving van horecagelegenheden naar voren te brengen. Daarnaast geeft onderzoek toevoeging en uitbreiding aan de bestaande literatuur. Om dit doel te bereiken wordt gebruik gemaakt van een aantal vragen die op verschillende wijze met verschillende methodes worden beantwoord. In dit hoofdstuk wordt besproken waarom er gekozen is voor de gebruikte methodes. Hierbij wordt begonnen met verklaren waarom kwalitatief op basis van interviews bij dit onderwerp gekozen is. Vervolgens wordt ingegaan op hoe dit in het onderzoek wordt toegepast. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de voor- en nadelen van de gebruikte methodes. Er wordt ook verklaard waarom bepaalde andere keuzes binnen dit onderzoek zijn gemaakt.

4.1.1 Achterhalen effecten uitgaansstad op bewoners

De belangrijkste vraag van het onderzoek is *'Welke effecten ondervinden inwoners uit de uitgaanscluster van de horeca, en in welke mate spelen persoonsgebonden kenmerken en locatie een rol bij de ervaring van deze effecten?'*

De methode die gebruikt wordt voor het beantwoorden van de vraag is het gebruik maken van kwalitatieve interviews met inwoners van het gekozen uitgaanscluster in Utrecht. De inwoners zijn in dit onderzoek de onderzoekspopulatie omdat de effecten die zij ervaren in dit onderzoek het onderzoeksdoel is. Binnen dit onderzoek valt deze methode goed toe te passen omdat er gestreefd wordt om de persoonlijke ervaringen van de inwoners te achterhalen, en hierbij het belang van de personen en locatie binnen beschouwing te laten blijven. Er is niet gekozen voor kwantitatief onderzoek, omdat de waarde die personen hechten aan bepaalde ervaringen voor dit onderzoek ook van belang zijn, en kwalitatief onderzoek biedt meer mogelijkheden om deze specifieke ervaringen en waardes te achterhalen en naar voren te brengen. Op die manier kan de doelstelling van het onderzoek worden bereikt en blijven er minder aspecten onbekend of slechts half bekend. Bij kwantitatief onderzoek is het minder duidelijk wat de achterliggende motieven zijn bij bepaalde keuzes, waardoor de kwantitatieve methode voor dit onderzoek minder bruikbaar is.

Het open interview in de vorm van een semigestructureerd interview is de meest geschikte methode voor dit onderzoek omdat het de mogelijkheid biedt meerdere aspecten te belichten, het geeft de optie tot doorvragen, de verkregen informatie is diepgaander waardoor achterliggende factoren naar voren kunnen worden gebracht (Bryman, 2012). Hierdoor wordt er ook informatie verkregen welke kan worden gebruikt voor het beantwoorden van de 3^e onderzoeksvraag: *Op welke manier wordt het gemeentelijke (horeca) beleid en de gemeentelijke maatregelen in de binnenstad door de inwoners en ondernemers ervaren?*, omdat er binnen de interviews ook aandacht zal zijn voor dit onderwerp. Wanneer bepaalde aspecten in dit onderzoek naar voren komen, kunnen deze dienen als cases in eventueel later kwantitatief onderzoek. Dit kwantitatieve onderzoek maakt geen onderdeel uit van dit kwalitatieve onderzoek.

De inwoners die aan het onderzoek mogen deel nemen moeten aan een aantal voorwaarden voldoen. Het belangrijkste is dat zij binnen de vooraf opgestelde clusters in de binnenstad woonachtig zijn. Daarnaast is het van belang dat één van de hoofdbewoners van een woning, of een zelfstandig wonende wordt benaderd omdat deze personen zelf invloed hebben op hun keuzes. Dit is in tegenstelling tot inwonende kinderen, welke afhankelijk zijn van de keuzes van ouders. Er moet worden geprobeerd om een zo divers mogelijke groep binnen het onderzoek te betrekken, welke bestaat uit diverse soorten inwoners zoals studenten, gezinnen en alleenstaanden. Dit moet een beter beeld opleveren over de effecten die het nachtleven heeft op verschillende soorten individuen die eigen kenmerken hebben waar de effecten door kunnen worden beïnvloed. Daarnaast moet er een diversiteit zijn op gebied van geslacht en leeftijd van de geïnterviewden, omdat conform de eerdere onderzoeken deze factoren bepalend zijn voor ervaringen en verschillen op het gebied van beleving van de effecten van de horeca.

Het gaat in dit onderzoek om een semigestructureerd interview. De keuze om als methode voor een semigestructureerd interview te kiezen komt voort uit het gegeven dat er weinig informatie omtrent het onderwerp bekend is. Voor het exploreren van een zogenaamde 'nieuwe problematiek' ligt de

keuze voor een (open)interview meer voor de hand dan een kwantitatief onderzoek (Baarda et. al., 1996). Een open interview is eveneens geschikt wanneer er getracht wordt informatie te verkrijgen omtrent ideeën, opvattingen, belevingen en ervaringen. Op deze wijze bestaat er de vrijheid voor de inwoners die worden geïnterviewd om hun visie over het onderwerp te delen en praktijk voorbeelden aan te leveren. Door het interview semigestructureerd te doen kan het gesprek wel in de juiste richting worden gestuurd wanneer het gesprek teveel om één effect van het leven in een uitgaansgebied gaat draaien.

Het interviewen gaat door tot er verzadiging van informatie optreedt, wat inhoudt dat er geen nieuwe toegevoegde waarde uit verdere interviews naar voren komt. Het gebruik maken van interviews heeft als voordeel dat er veel expliciete informatie kan worden verkregen van actoren die het onderwerp in de praktijk meemaken, en hier veel kennis over hebben door eigen ervaringen. Door als interviewer het gesprek te sturen in de richting die voor het onderzoek belangrijk is, kan een goed en duidelijk beeld worden verkregen van de effecten die de inwoners ondervinden. Omdat de geïnterviewde vrijheid heeft om aan te dragen wat hij of zij belangrijk vindt en niet afhankelijk is van een vooraf opgestelde lijst met reeds in de literatuur bekende of veel voorkomende effecten, kunnen nieuwe of achterliggende processen worden verkregen. Tevens biedt het interview de mogelijkheid tot doorvragen waarom een persoon de desbetreffende effecten als positief of negatief ervaart, deze mogelijkheden bieden andere methodes in mindere mate. Deze mogelijkheid tot doorvragen is een belangrijke reden om te kiezen voor een interview, omdat het bij dit onderzoeksonderwerp van belang is om te weten waarom bepaalde situaties volgens de inwoner van belang zijn.

Om te kunnen bepalen of er een verzadiging optreedt binnen de interviews is het belangrijk om de resultaten van de interviews goed uit te werken. Door het meeschrijven tijdens de gehouden interviews is het mogelijk om door te vragen of terug te koppelen tijdens het interview om belangrijke informatie te winnen. Door het opnemen van het gesprek is het mogelijk om terug te luisteren en nuances en uitspraken terug te luisteren en uit te werken. Dit uitwerken gebeurt aan de hand van het uitschrijven (transcriberen) van de interviews en uit deze gegevens stukken te 'labelen' naar bepaalde categorieën die de zelfde informatie bevatten. Wanneer alleen nog stukken tekst in interviews voorkomen die binnen de al aangemaakte bestaande categorieën passen is er sprake van een verzadiging van informatie en kan worden gestopt met het houden van nieuwe interviews.

4.1.2 Korte enquête onder bewoners

Voor dit onderwerp is kwalitatief onderzoek de meest geschikte methode zoals hiervoor besproken. Dit betekent niet dat kwantitatief onderzoek hier geen toevoeging op heeft. Binnen dit onderzoek is een korte enquête onder een aantal bewoners in de binnenstad gehouden. Het doel van deze enquête is om een inzicht te krijgen in het meer 'algemene' beeld dat heerst onder bewoners in de binnenstad betreft de effecten van de horeca. Het gevaar van interviews is dat vooral de negatief gestemde inwoners mee werken om hun 'stem' te laten horen in de hoop op verandering. Om dit op te vangen is gekozen om ook een korte enquête te houden, omdat op deze wijze inzicht kan worden verschaft op welke wijze er in de binnenstad wordt gedacht over het wonen in de nabijheid van horeca. Deze enquête is opgesteld aan de hand van resultaten uit een aantal interviews die zijn gehouden onder de inwoners. De resultaten van de enquête worden verwerkt in SPSS waarmee berekeningen kunnen worden gedaan en eenvoudig kan worden ingezien wat opvallende resultaten zijn. De enquête dient vooral ter ondersteuning van de in de interview gevonden resultaten. Bevindingen uit de enquête zijn in het vervolg van de interviews nagevraagd bij de geïnterviewde respondenten om hun inzichten op bepaalde onderwerpen te verduidelijken.

4.2 Achterhalen effecten uitgaansstad op ondernemers

In deze paragraaf wordt het zelfde besproken als in de voorgaande paragraaf, alleen betreft het hier de methodes voor het beantwoorden van de vraag gericht op de ondernemers.

Het onderzoek richt zich op twee verschillende soorten categorieën voor onderzoek, welke ook allebei worden gekenmerkt door een verschillende benadering en aanpak. Het gaat hier enerzijds om de inwoners die gevestigd zijn in een gebied met horecagelegenheden en anderzijds om de

ondernemers die een onderneming hebben welke niet binnen de NTE participeert, maar wel gevestigd zijn in de nabijheid van deze horecagelegenheden.

De ondernemers van niet horecagelegenheden in de uitgaansclusters worden gebruikt voor het beantwoorden van een onderzoeksvraag, welke meer gericht is op de effecten van het uitgaansleven op het ondernemen in de binnenstad. *Welke effecten ondervinden ondernemers die niet binnen de night-time economy participeren van de vestiging in een uitgaanscluster in de stad en speelt vestigingslocatie hierbij een rol?* Beantwoording van deze deelvraag gebeurt aan de hand van een semigestructureerd interview met ondernemers van niet-horeca ondernemingen die wel in het grensgebied van uitgaansclusters zijn gevestigd, omdat verschillende effecten op die manier als antwoord kunnen worden gegeven. Deze groep kan overdag worden benaderd tijdens de openingstijden van de winkels. Aangezien per 24 februari 2012 de winkels in de binnenstad van Utrecht geopend mogen zijn voor winkelend publiek kunnen deze ondernemingen ook op zondag worden benaderd, na de zaterdag avond wat over het algemeen als hoogtepunt en drukste avond van het uitgaansleven geldt. Op deze manier kunnen effecten waar de onderneming nog recent mee te maken heeft gehad direct worden besproken. De voorwaarde waar een onderneming aan moet voldoen om binnen het interview te passen is dat het niet participeert binnen de NTE, het soort onderneming speelt voor het vervolg van het onderzoek geen rol.

Het interview met deze groep ondernemers heeft als voordeel dat alle ondernemingen die verschillende effecten ondervinden en maatregelen treffen de ruimte hebben om deze kenbaar te maken zonder gebonden te zijn aan vooraf vastgestelde antwoorden. Het nadeel van de techniek van interviewen met ondernemers is dat zij hier tijd voor moeten maken naast de werkzaamheden waaraan zij verbonden zijn als ondernemer. Hiermee ben je als interviewer afhankelijk van de tijd die een ondernemer heeft en moet een goede planning worden gehanteerd betreft het interviewen. Het interview dient ook vooraf te zijn opgesteld, zodat in de tijd die de interviewer heeft de vragen gesteld kunnen worden die van belang zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

Het optreden van verzadiging is binnen deze interviews geen probleem, omdat dit aantoont dat de ondernemers dezelfde soort effecten ondervinden. Als er een verzadiging is in informatie, dan kan het interviewen met ondernemers worden beëindigd, en dienen er geen verdere interviews te worden gehouden met andere ondernemers. Bij deze methode wordt dan ook geen gebruik gemaakt van een multi methode, waarbij nog wordt overgegaan op kwantitatief onderzoek. Wanneer er geen verzadiging optreedt binnen de interviews, wordt gekozen om het aantal interviews te beperken, omdat er dan geconcludeerd zou kunnen worden dat iedere onderneming verschillende effecten heeft, afhankelijk van zijn belangen of locatie.

Het uitwerken van de interviews gebeurt opnieuw aan de hand van het uitschrijven (transcriberen) van de interviews en uit deze gegevens stukken te 'labelen' naar bepaalde categorieën die de zelfde informatie bevatten. Dit uitwerken gebeurt in daarvoor bestemde digitale programma's om overzichtelijk te kunnen werken. De resultaten kunnen worden gepubliceerd in verschillende vormen zoals teksten, figuren en belangrijk zijn ook citaten. Deze citaten kunnen als directe quotes in de teksten worden opgenomen, om zo het taalgebruik van de geïnterviewde direct in de tekst op te nemen inclusief alle nuances en woordkeuzes.

4.3 Verklaring voor een casestudy

Dit onderzoek zal geschieden aan de hand van een casestudy. Dit houdt in dat het onderzoek zich richt op één of enkele specifieke situaties, in dit geval één specifieke stad. Binnen deze stad worden wel enkele verschillende clusters onderscheiden, maar dit valt nog steeds binnen de onderzoeksvorm van een casestudy. Binnen de casestudy zullen verschillende technieken worden gebruikt, zoals interviewen en enquêteren, zoals in voorgaande paragrafen is besproken.

Een voordeel van de casestudy is dat er een diepgaand onderzoek naar een specifiek geval kan worden gedaan. Daarnaast is een casestudy een veel voorkomende methode betreft onderzoek naar nachtelijke activiteiten in de stad en de stedelijke woonomgeving. In eerdere onderzoeken blijkt dat een casestudy een geschikte methode is om dit onderwerp te beantwoorden en wordt dit ook toegepast. Dit zien we terug in onderzoeken van bijvoorbeeld Chatterton (1999) waar onderzoek

wordt gedaan naar een case in de Britse stad Bristol, en onderzoek van Tallon & Bromley (2004), waar de ervaringen van wonen in de stad voor Bristol en Swansea worden onderzocht.

Daarnaast is het een voordeel dat een casestudy inzichten geeft in een specifiek geval waardoor beter kan worden begrepen waarom de situatie optreedt omdat de achterliggende processen naar voren kunnen worden gehaald. Door het diepgaande aspect van de casestudy levert het vaak nieuwe ideeën en inzichten op, die gebruikt kunnen worden voor verder onderzoek of geïmplementeerd kunnen worden in beleid en de praktijk.

4.4 Keuze voor de stad utrecht

In dit onderzoek is Utrecht de case waar het onderzoek zal worden verricht. Door de aanwezigheid van studenten in de stad is Utrecht als uitgaansstad een van de vooraanstaande steden in Nederland en daarmee geschikt voor dit onderzoek. In onderzoeken van bijvoorbeeld Chatterton (1999), zijn effecten van studenten in uitgaanssteden in het Verenigd Koninkrijk onderzocht. Hieruit blijkt dat de vrijheid van het studentenleven ertoe leidt dat er geen duidelijke scheiding bestaat tussen dag en nacht, weekend en weekdays, en werk/school en vrije tijd (Bourdieu & Passeron, 1979, p. 29). Hierdoor ontstaat er een druk en levend uitgaansleven in de studentensteden, omdat dit binnen hun levenscultuur past en in te vullen is. Dit is iets wat in theorie ook zou kunnen opgaan voor Utrecht, wat één van de grootste studentensteden van Nederland is.

Door de aanwezigheid van de vele studenten/jongeren is er een voor de ondernemers van horecagelegenheden of andere aan de night-time economy gerelateerde ondernemingen een groot afzetgebied. Het aantal horeca ondernemingen is in Utrecht daarom ook in de laatste jaren gestaag toegenomen. Omdat er diverse horeca- en uitgaansgelegenheden zijn binnen de stad Utrecht geeft deze stad een onderzoeksgebied dat zich goed leent voor een onderzoek naar de effecten van dit soort ondernemingen op de directe omgeving.

Daarnaast beschikt Utrecht over een historische binnenstad, waar binnen de verschillende functies in de hedendaagse stad worden gecombineerd in een relatief dichtbebouwde en bevolkte omgeving. Rondom de singels is een goed voorbeeld waar in de oorspronkelijke historische bebouwing in de loop der jaren functies zijn veranderd en samengevoegd om het klassieke beeld van de historische binnenstad te behouden, maar de economische impulsen en mogelijkheden van hetzelfde gebied te laten exploiteren. Hierdoor is de menging van verschillende functies in de binnenstad van Utrecht een duidelijk waarneembaar fenomeen. Dit fenomeen is de achterliggende motor voor de spanningen die kunnen ontstaan ten gevolge van deze functiemenging. Omdat de functies worden gemengd in de binnenstad en er op de diverse plaatsen uitgaansclusters zijn gevormd binnen de night-time economy biedt Utrecht een gebied dat zich prima leent voor dit onderzoek.

In het beleid wordt getracht om wonen in de stad aantrekkelijk te maken, maar ook op het gebied van economische expansie in het nachtleven wil Utrecht zich sterk maken. Omdat deze twee aspecten voor dit onderzoek belangrijk zijn maakt dit Utrecht tot een geschikte stad voor onderzoek.

4.5 Keuze voor de verschillende clusters

In deze paragraaf worden de verantwoordingen voor de verschillende uitgaansclusters besproken en verantwoord waarom juist voor deze clusters is gekozen.

In dit onderzoek staat de stad Utrecht centraal. Binnen deze stad zijn drie uitgaansclusters opgenomen welke door de gemeente Utrecht zelf zijn opgesteld en aangewezen als zijnde uitgaansclusters (Gemeente Utrecht, 2012). De uitgaansclusters in de binnenstad van Utrecht worden in dit onderzoek als onderzoeksgebied genomen. Dit betekent dat de bebouwing die direct gevestigd ligt in de straten aan en rondom de uitgaansgebieden in het onderzoek worden betrokken. De uitgaansclusters zijn: 'Het gebied rondom het Neude en Janskerkhof, Twijnstraat en Tolsteegbrug, en Oudegracht NW: Oude gracht aan de werf (Gemeente Utrecht, 2007).

Het voordeel is dat op deze manier verschillende gebieden worden onderzocht, welke alle een eigen karakter kunnen hebben. Hierdoor wordt voorkomen dat het onderzoek een eenzijdig beeld geeft.

Het voordeel is ook dat eventuele verschillen in de uitgaansclusters kunnen worden gespiegeld tegenover elkaar en verbonden kunnen worden aan locatie. Hierdoor wordt het onderzoek naar een

hoger niveau gelift omdat er naar mogelijke verklaringen van de optredende effecten kan worden gezocht of aanleiding wordt gegeven om naar deze verklaringen op zoek te gaan.

Het opdelen in verschillende clusters komt ook voort uit praktische overwegingen. Door het afbakenen van gebieden wordt een duidelijke onderzoeksgroep vastgesteld, namelijk de inwoners die binnen de grenzen van de clusters woonachtig zijn. De inwoners van de binnenstad van Utrecht die niet in de directe omgeving van uitgaansclusters liggen worden hierdoor niet in het onderzoek betrokken, omdat deze geen omschrijving geven van het doel van het onderzoek. De inwoners die wel binnen de gebieden wonen leiden tot het doel van het onderzoek, het achterhalen van de effecten van de horeca.

Omdat de gebieden verschillen van elkaar in hoeveelheid en soorten horeca, is het onderzoeken van verschillende clusters interessant. Er is een gebied met veel zware horeca, een gebied met een aantal lichtere horecagelegenheden en een gebied dat zich hier tussen bevindt. Hierdoor kunnen verschillen in woonlocatie en verschillen in ondernemingen worden achterhaald. Door het spreiden van het onderzoek over meerdere clusters wordt ook vermeden dat een bepaald gebied, of bepaalde onderneming te zwaar op het onderzoek drukt. Een uitgebreide omschrijving en gegevens van de stad Utrecht en de desbetreffende uitgaansclusters is terug te vinden in hoofdstuk 3.

4.6 Respondentenwerving

Voor het werven van respondenten is een drietal methoden opgesteld. Er is voor gekozen om meerdere methoden te gebruiken, zodat bij een te lage respons op één van de methoden dit kan worden opgevangen met een andere methode. Niet alle methodes hoefden worden toegepast omdat bij de eerdere methode al voldoende respondenten werden gevonden.

De eerst toegepaste methode was die van het posten van brieven bij de adressen in de binnenstad. In deze brief staat het verzoek om deel te nemen aan dit onderzoek, en dat ze kunnen reageren per e-mail. Het voordeel van deze aanpak is dat de bewoner niet thuis hoeft te zijn wanneer er langs het adres wordt gegaan en men kan reageren op het moment dat het voor hun het beste uit komt. Wanneer er een reactie is wordt een vervolg afspraak gemaakt op het door hun gewenste adres. Dit kan bij de woning zelf zijn maar ook bij een van de horecagelegenheden in de omgeving. Het nadeel van deze methode is dat er een lage respons kan ontstaan omdat de bewoners zelf het contact moeten opnemen.

De tweede methode die gebruikt is, is het werven van respondenten bij een lokale supermarkt. Doormiddel van een korte enquête, met aan het einde het verzoek of men wilt mee werken aan een vervolg onderzoek zou hier uitkomst kunnen bieden. Het voordeel van deze methode is dat men weet wat het onderwerp is en kan reageren als ze hier interesse in hebben. Het nadeel is dat het veel tijd kost en je niet het woonadres van de inwoner van te voren weet. Hierdoor is niet duidelijk of de locatie van de bewoner ook binnen het onderzoeksgebied valt.

De laatste methode is het langs de deuren gaan en aanbellen om mee te werken. Het nadeel is dat het veel tijd kost en erg direct is, wat de bewoner kan overvallen. Dit is echter ook het voordeel omdat ze gelijk geconfronteerd worden en kunnen deelnemen aan het onderzoek omdat je er al bent.

Het benaderen van de ondernemers in Utrecht gebeurt aselekt, wat betekent dat elke ondernemer evenveel kans heeft om binnen het onderzoek betrokken te worden als een andere. Hieraan zitten wel voorwaarden verbonden, zoals dat de ondernemingen zich binnen de uitgaansclusters moeten bevinden en verschillende soorten ondernemingen worden benaderd. Verschillende ondernemingen zijn benaderd in de fysieke omgeving van de uitgaansclusters, maar ook via de website en e-mails van verschillende ondernemingen en ondernemingsverenigingen.

4.7 Kenmerken respondenten

In het onderzoek zijn drie soorten groepen respondenten geworven. Deze groepen worden van elkaar onderscheiden door verschillende kenmerken. De groepen bestaan uit ondernemers, inwoners in het interview en inwoners in de enquête.

4.7.1 Kenmerken geïnterviewden ondernemers

Binnen dit onderzoek zijn verschillende soorten ondernemers benaderd voor deelname aan het onderzoek. Hierbij is geen onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten ondernemingen. De enige voorwaarde voor benadering van de onderneming was dat de vestigingslocatie binnen de gekozen clusters moest liggen nabij horecagelegenheden en dat de onderneming zelf niet actief is in de horecabranche. Uiteindelijk is op deze manier een diverse onderzoeksgroep samengesteld verdeeld over de verschillende onderzoeksgebieden. De kenmerken van de ondernemingen zijn terug te vinden in bijlage 2 in tabel A. Wanneer in het vervolg van het onderzoek wordt verwezen naar een ondernemer of een citaat wordt gebruikt, zal er worden verwezen naar het betreffende ondernemersnummer uit deze tabel.

De diversiteit in de groep wordt gecreëerd door verschillende soorten ondernemingen zoals drogisterijen, sigarenzaken en boekhandels in het onderzoek te betrekken. Daarnaast is vestigingsduur van de ondernemingen ook verschillend. Door het benaderen van verschillende ondernemingen kan worden onderzocht of het soort onderneming en kenmerken van de onderneming invloed heeft op de effecten die worden ervaren ten gevolgen de vestiging in de buurt van horeca.

4.7.2 Kenmerken geïnterviewden inwoners

De inwoners in dit onderzoek welke zijn gebruikt in de interviews bestaan ook uit verschillende kenmerken. In bijlage 2 zijn de verschillende kenmerken per respondent opgenomen in tabel B. Wanneer in het vervolg van het onderzoek wordt verwezen naar een respondent of een citaat wordt gebruikt, zal er worden verwezen naar het betreffende respondentnummer uit deze tabel.

Hoewel gestreefd is naar een zo divers mogelijke samenstelling van de onderzoeksgroep waren het met name mannelijke inwoners welke deelnamen aan de interviews. Hierdoor zijn in er in de groep geïnterviewden meer mannelijke respondenten dan vrouwelijke. Betreft leeftijdsopbouw is er een goede diversiteit binnen het onderzoek waarbij zowel jongeren/studenten en ouderen/gepensioneerden betrokken zijn binnen de onderzoeksgroep. Er is ook een diversiteit in woonduur binnen de groep geïnterviewden, waarbij de kortste 4,5 jaar op het huidige adres woont en de langste al ruim 24 jaar. Met deze diversiteit kunnen verschillen en veranderingen worden onderzocht. De respondenten zijn gelijkwaardig verdeeld over de verschillende onderzoeksgebieden. Alleen in het gebied met 'zwaardere horeca' zijn meer inwoners betrokken, omdat de effecten in deze gebieden het meest van invloed bleken te zijn.

4.7.3 Kenmerken geënquêteerden

De groep van geënquêteerden inwoners van utrecht is willekeurig opgebouwd. Binnen deze groep is net als bij de geïnterviewden een diversiteit tussen de verschillende leeftijden. Er zijn binnen de enquête respondenten van veel verschillende leeftijden tussen de 16 en 76 jaar. Wel is binnen de enquête de verdeling van mannen en vrouwen wat beter dan bij de interviews, waardoor deze resultaten een wat duidelijker beeld geven op verschillen en overeenkomsten tussen mannen en vrouwen. Anders dan bij de interviews is bij de enquête geen onderscheid gemaakt tussen woonlocatie. Hierdoor zijn verschillende inwoners vanuit de gehele binnenstad betrokken binnen het onderzoek, waardoor de resultaten betrekking hebben op de binnenstad in zijn algeheel in plaats van op bepaalde gebieden uit de binnenstad.

Hoofdstuk 5: Utrecht als Multifunctionele stad, het ondernemen in de buurt van horeca

In dit onderzoek is een aantal zaken onderzocht welke betrekking heeft op de effecten van het nachtleven op de binnenstad. Hierbij staan drie groepen centraal: ondernemers, inwoners en de gemeente. In dit hoofdstuk worden de resultaten die van belang zijn voor de verschillende groepen besproken. Hierbij zijn ook vergelijkingen en verschillen tussen groepen van belang en deze zullen dan ook terug komen in dit hoofdstuk. Er zal worden begonnen met de ervaringen van Ondernemers, omdat deze groep het minst direct betrokken is bij de gevolgen van de night-time Economy. Daarna zullen de inwoners volgen, welke voor dit onderzoek het meest van belang zijn. Ten slotte zal ook worden gekeken naar hoe er gedacht wordt over het gemeentelijk aanpakken van de effecten van de night-time economy en het beleid betreft het uitgaan in Utrecht.

5.1 Relatie Retail en Horeca in Utrecht

In het stadscentrum van Utrecht zijn vele ondernemingen gevestigd. Uiteenlopend van kledingwinkel tot elektrazaak, en van restaurant tot boekwinkel, heeft Utrecht een grote mix aan verschillende soorten ondernemingen verspreid over de binnenstad. Er zijn diverse ondernemingen welke gericht zijn op de openingstijden van de retail, van acht tot zes. Daarnaast zijn er horecagelegenheden in de binnenstad die geopend zijn op dezelfde tijden als deze ondernemingen, maar er zijn ook horecaondernemingen welke buiten deze tijden geopend zijn. Omdat deze horecagelegenheden wel gevestigd zijn in de buurt van de ondernemingen is het mogelijk dat de ondernemers effecten ondervinden van hun vestiging nabij deze horecaondernemingen.

Door de aanwezigheid van horeca in de binnenstad zijn eigenaren van de ondernemingen in de binnenstad van mening dat er ook meer bezoekers zijn. Voor ondernemers is de aanwezigheid van grote hoeveelheden mensen tevens het grootste voordeel van de locatie. De binnenstad wordt door ondernemers beschreven als een locatie waar volop levendigheid is, op welk moment je van de dag ook de stad bezoekt. Veel bezoekers in de binnenstad betekent veel potentiële klanten, wat op zich weer betekent dat er omzet gedraaid kan worden.

Door het historische karakter van de Utrechtse binnenstad draagt de sfeer ten goede bij aan een prettig ondernemersklimaat. Op dit punt maakt de lichtere horeca zijn intrede bij de ervaringen van ondernemingen die zelf niet actief zijn in de horecabranche. Het gaat in dit geval om de horecagelegenheden welke actief zijn tijdens de openingstijden van de retailwinkels in het centrum, en het gaat hierbij dus niet om de night-time economy gerelateerde horecagelegenheden. Met deze lichtere horeca wordt door de ondernemers vooral gedoeld op lunchcafés, terrasjes en restaurantjes. Volgens de ondernemers leidt een prettige sfeer in de binnenstad tot meer aankopen van de bezoekende klant aan de winkels in deze binnenstad.

Een verschil dat kan worden waargenomen uit de resultaten van de interviews is dat er verschillen waarneembaar zijn tussen het soort onderneming en de effecten van de horeca. Zo hebben ondernemingen die niet gebonden zijn aan winkelend publiek minder voordeel bij de horeca. Zij zijn niet afhankelijk van bezoekers van het winkelgebied maar van bezoekers welke gericht naar de onderneming komen op afspraak. Zij hebben er dan ook geen voordeel bij dat ze in de buurt van horeca zitten en zijn daarom sneller geneigd nadelen te ervaren van de horecagelegenheden in de buurt van de onderneming. Het soort onderneming kan ook bijdragen aan het positiever staan tegenover de horeca. Zo gaven ondernemers soms aan dat de verkoop stijgt omdat zij bijvoorbeeld in de tabaksbranche of boekhandel zitten. Mensen vinden het lekker om bij mooi weer een sigaartje of sigaret te roken op het terras of een boek/tijdschrift te lezen, waardoor de onderneming naast de horecagelegenheid meer klanten trekt.

Hoewel ondernemers wel met voordelen van de horeca op hun onderneming komen aanzetten, zijn zij wel van mening dat zij over het algemeen genomen niet aantoonbaar profiteren van de aanwezigheid van horecaondernemingen in de omgeving. Ze zijn veelal van mening dat hun branche en de horecabranche naast elkaar en langs elkaar ondernemen. Het komt daarom regelmatig voor dat ondernemers maar een kort antwoord konden geven op de vraag wat de voordelen van de horeca zijn op hun onderneming. De ondernemers kunnen in betere mate aangeven wat voor hun de nadelen zijn van vestiging in de buurt van horeca.

5.2 Nadelen van de horeca overdag

Op het gebied van ervaren van nadelen van de horeca zijn er veel ondernemers die vinden dat ze los staan van de horeca, maar ze vinden het makkelijker om negatieve punten van de horeca te noemen die ze zouden kunnen ervaren. Een veelgenoemde argumentatie is dat bezoekers de ondernemingen in de aanlooproute naar de horeca in de straat of op de pleinen links laten liggen. Hierdoor neemt het aantal potentiële klanten juist af omdat zij niet meer georiënteerd zijn op winkelen, maar op het horecabezoek. De ondernemers spreken hier niet letterlijk over de lichte horeca zoals restaurants en lunchcafés, maar het gaat hier met name om de horeca welke overdag geopend is. Dit zijn dan ook vaak wel dit soort lichtere horecagelegenheden. De ondernemers geven hierbij aan dat zij geen bewijs hebben dat er minder klandizie is, maar dat zij deze uitspraak doen omdat dit een gevolg van horeca is wat zij vermoeden.

Een aantal andere negatieve punten welke door de ondernemers genoemd worden is het aantal fietsen van bezoekers van de horecagelegenheden. Deze bezoekers zijn niet enkel aan horeca te relateren, maar volgens de ondernemers is er wel een toename in fietsen ten gevolge van de horeca. Deze fietsen van bezoekers worden vervolgens gestald voor de ingang, of etalage en vitrines. Hierdoor zijn de winkels van de ondernemers minder eenvoudig te bereiken en worden sommige ondernemers gedwongen om de fietsen te verplaatsen, wat leidt tot irritaties bij de ondernemers.

Naast deze niet aan horeca gerelateerde nadelen van de vestiging in de binnenstad, zijn er ook nadelen welke wel betrekking hebben op de aanwezigheid van horeca in de omgeving van de onderneming. Hierbij wordt het missen van eventuele potentiële klanten zoals eerder genoemd bedoeld, maar ook nadelige effecten van night-time economy horecagelegenheden.

5.3 Nadelen nachtelijke horeca

De nadelen die ondernemers ondervinden van de vestiging in de nabijheid van horecagelegenheden worden veroorzaakt door de 'zwaardere' horeca in de omgeving. De effecten welke de ondernemers als nadelig ervaren bij hun onderneming zijn met name afkomstig uit de night-time economy. Het meest genoemde nadelige effect van vestiging in de nabijheid van de zwaardere horeca is niet de onderneming zelf, maar de bezoekers van de horecagelegenheid en de effecten die deze bezoekers met zich mee brengen.

"Ik heb niet zozeer last van de horeca, dat is het probleem niet, dat is hartstikke leuk dat het er zit, dat hoort ook bij een binnenstad en het ondernemen in de binnenstad, maar sommige bezoekers die de horeca aantrekt ervaar ik wel als een nadeel." – Ondernemer 2

De meest genoemde klacht van ondernemers is het vinden van afval wanneer men bij de onderneming komt. Dit afval wordt op verschillende manieren gedefinieerd, maar kan worden onderscheiden in afval dat afkomstig is van de mens zelf (bloed, urine, braaksel, etc.) en afval dat wordt veroorzaakt door de mens (lege bierblikjes, flesjes, sigaretten etc.). Van deze twee soorten is afval dat door de mensen veroorzaakt wordt voor veel ondernemers de meest voorkomende. Met enige regelmaat treffen ondernemers in de binnenstad lege bierblikjes en lege bierflesjes aan op de rand van hun etalage en vitrine. In sommige gevallen betreft het gehele lege wijnflessen, of scherven afkomstig van glaswerk wat voor de onderneming ligt. Ook glaswerk afkomstig van de horecaonderneming in de buurt wordt door ondernemers met enige regelmaat aangetroffen bij hun onderneming. De vondst van de lege drankflessen en blikjes buiten bij de ondernemingen komt voor ondernemers niet als een verrassing. De drankprijzen in de horeca spelen daarop volgens de ondernemers een rol. Zoals Chatterton (2002) aangeeft is het reguleren van de alcoholprijzen van belang voor een goed functionerende night-time economy. Door een goed beleid op de prijzen van alcohol tijdens het uitgaan kan worden gezorgd dat er bewust met alcohol wordt omgegaan. Te hoge prijzen leiden tot alcoholgebruik buiten de onderneming. Omdat de student een relatief 'kleine portemonnee' heeft, wordt voor het uitgaan al alcohol gedronken. Dit wordt meegenomen op de fiets en vervolgens, wanneer het leeg is, wordt het op straat achtergelaten. In dit geval wordt het afval achtergelaten bij de ondernemingen. Tijdens een nachtelijke observatie waren er bij diverse winkels in het centrum lege bierflesjes en blikjes terug te vinden. Wanneer er een bezoek wordt gebracht aan het centrum voor de openingstijden van de winkels is het afval ook goed waar te

nemen. Hierbij viel op dat bij de winkeliers welke in een gesprek eerder in het onderzoek aangaven dat zij hier regelmatig afval bij de onderneming vinden, ook in dit geval afval bij de onderneming hadden liggen voor de deur en staan in de vensterbanken. Door de prijzen in de horecagelegenheid te reguleren zoals Chatterton (2002) aangeeft, is het mogelijk om dit gebruik buiten de horecagelegenheid te beperken, al is het waarschijnlijk niet te voorkomen of het beleid op het drankgebruik buiten ondernemingen moet ook gereguleerd worden in harmonie met de horeca.

De andere afval vorm heeft betrekking op het menselijk afval. Regelmatig vinden de ondernemer besmeurde ruiten terug wanneer zij na een uitgaansavond bij hun onderneming terug komen. Dit loopt uiteen van drank dat over de ruiten is gegooid tot personen die tegen de ruiten hebben overgegeven. Het braaksel van bezoekers is op zich een punt waar ondernemers tegenaan lopen en dan ook als nadelig ervaren. Er ligt vaak braaksel op de stoep voor de onderneming, en in enkele gevallen in de portiek van deze onderneming.

Niet alle ondernemingen hebben hier last van, maar wanneer men een portiek heeft bij de onderneming is de kans groter dat de onderneming met deze vormen van overlast te maken krijgt. Sommige van de ondernemers geven zelf aan dat zij vermoeden dat het voordrinken en het alcoholgebruik de problemen veroorzaken. In eerdere onderzoeken van bijvoorbeeld Chatterton (1999) en Tallon & Bromley (2004) werd al duidelijk dat alcoholgebruik een grote rol speelt op de effecten van de horeca. Dit is in dit onderzoek terug te zien in de gevolgen welke door de ondernemers worden genoemd.

In de consumptiemaatschappij wordt alles gerelateerd aan de consumptie en met name de financiële activiteiten die hierbij komen kijken. De ondernemers in dit onderzoek relateren de door hun ervaren overlast dan ook vaak terug naar financiële gevolgen. Hier vormt dan ook een botsing tussen economische belangen van de ondernemers en de effecten van horeca. Pas wanneer de effecten een economisch gevolg krijgen wordt het voor de ondernemer onacceptabel. Deze waarneming past binnen het model van Evans & Foord (2007) waarbij het economische aspect van de stad waarin functies worden gemengt een belangrijke positie heeft, maar ook voor spanningen kan zorgen. De ondernemers maken een afweging bij het ervaren van de effecten door deze nadelen te relateren aan economische belangen. Wanneer deze overlast geen economische gevolgen heeft voor hun onderneming spreken zij dan ook niet van overlast maar van '*hinderlijk*' of '*irritant*'.

Afval is voor de ondernemer hinderlijk, maar brengt verder geen onvoorziene kosten met zich mee, waardoor het voor ondernemers dragelijke overlast is. Dit gaven enkele van de ondervraagde ondernemers specifiek aan tijdens de gesprekken bij hun onderneming. Hierbij stelden zij dat de overlast voor hen zeer beperkt is als het geen financiële gevolgen heeft. Het opruimen van afval dat in de vensterbanken staat werd genoemd als een vervelend klusje, maar zonder verdere gevolgen voor de ondernemer. Ondernemers hebben meer tegen de uitgedrukte sigaretten. Naast dat deze sigaretten op de straat voor de onderneming, of in de portiek van de onderneming worden gegooid waardoor er geveegd moet worden, komt het met enige regelmaat ook voor dat de sigaretten worden uitgedrukt tegen het glas, houtwerk of deuren van de ondernemingen. Hierdoor treed lichte schade aan het pand op, omdat er brandvlekken komen in de verf op de kozijnen en deuren.

Er zijn wel verschillen waarneembaar tussen ondernemers van verschillende ondernemingen en de intensiteit van de effecten van de horeca die zij ervaren. Deze verschillen hebben met name betrekking op de vestigingslocatie en het soort onderneming. Ondernemers in de nabijheid van het Janskerkhof en Neude, wat gebieden met 'zware' horeca zijn, geven vaker aan met deze vormen van overlast van horecagelegenheden te maken te hebben, dan ondernemers welke gevestigd zijn buiten deze pleinen. Daarnaast ondervinden ze ook andere soorten overlast dan overige ondernemingen. Dit is vergelijkbaar met de situatie waar ook bewoners mee te maken krijgen. Naarmate de afstand toeneemt, nemen effecten van de horeca relatief gezien af. Hierdoor zijn ondernemingen welke gevestigd zijn langs de Oude gracht en in de Twijnstraat meer ontzien van overlast van horeca. Ook in deze gebieden treedt wel eens overlast op, maar in mindere mate dan in het stadscentrum in de nabijheid van de pleinen. In deze gebieden is ook minder overlast van afval afkomst van mensen, het beperkt zich in deze minder centrale gebieden tot afval veroorzaakt door de bezoekers. Veel van deze personen komen langs de onderneming, maar stoppen hier niet.

De kosten van de overlast van de horecabezoekers vallen mee, maar zijn wel nadelig voor sommige ondernemers. Toch blijven veel ondernemers laconiek en rekenen ze het tot regelmatig terugkerend onderhoud wat bij een onderneming in de binnenstad komt kijken. Er zijn ook effecten voor ondernemers merkbaar van de bezoekers van horecaondernemingen 's nachts welke financiële gevolgen hebben. Zo hebben ondernemers soms te maken met ingegooide winkel- of vitrineruiten. Hoewel vele winkeliers hiervoor verzekerd zijn, is de schade en de gevolgen welke het met zich mee brengt voor de ondernemer wel een groot nadelig punt.

'Het is je ergste nachtmerrie als je 's ochtends bij je onderneming komt en je ziet dat een ruit eruit ligt. Het is puur vanuit vandalisme gedaan, want vaak is het zo dat er verder geen goederen uit de winkel worden gehaald, maar is het puur gedaan voor de 'fun' en voor de 'kick' die de desbetreffende persoon of groep krijgt van het ingooien van een winkelruit'. – ondernemer 3.

Sommige ondernemers welke dit hebben mee gemaakt geven aan dat ook dit waarschijnlijk wordt veroorzaakt door het alcoholgebruik van de bezoekers.

5.4 Effecten van evenementen

Naast de reguliere uitgaansavonden zijn er ook nog speciale aangelegenheden welke hun invloeden hebben op de ervaringen van ondernemers in de binnenstad. Dit soort speciale aangelegenheden hebben betrekking op de evenementen die in de binnenstad worden georganiseerd. Ondernemers geven aan geen duidelijk economisch profijt te hebben van evenementen in de binnenstad. Sommige van de ondernemers denken zelfs aan omzetverlies ten gevolge van de afgesloten binnenstad waardoor de bezoekers minder eenvoudig bij de onderneming kunnen komen. Betreffende de overlast vinden ondernemers dat wanneer er een evenement is, er minder overlast merkbaar is voor hen ten opzichte van reguliere uitgaansavonden. Uit de interviews komt naar voren dat dit verschil voortkomt uit het extra toezicht tijdens deze evenementen. Daarnaast komen de extra faciliteiten, zoals mobiele toiletten, die tijdens dit soort evenementen worden georganiseerd ten goede komt van het beperken van de overlast. De ondernemers hebben echter geen problemen met de eventuele effecten van de evenementen, want zij geven alle aan dat evenementen bij de binnenstad horen, en dus ook bij het ondernemen in de binnenstad.

5.5 Controle en toezicht op de overlast

Volgens veel van de ondernemers is de reden dat veel van de genoemde overlast door ondernemers wordt ervaren bepaald worden door het gegeven dat zij niet aanwezig zijn in de onderneming tijdens de openingstijden van uitgaansgelegenheden. Zij denken dat wanneer ze wel in de buurt zouden wonen, ze misschien wat minder overlast van de bezoekers zouden hebben bij de onderneming. Door extra controle op de onderneming zullen de bezoekers van de horeca niet hun onderneming opzoeken en daarmee voorkomt de ondernemer de problemen bij zijn filiaal. Aan de andere kant beseffen ze wel dat ze dan andere overlast wel gaan ervaren en dat er dan nog een reële kans bestaat dat er alsnog overlast wordt ervaren.

Omdat gebrekkige controle volgens de ondernemers belangrijk is waarom hun onderneming overlast ondervindt van de bezoekers, willen zij meer controle om de overlast op de onderneming te voorkomen. Hierbij maken zij gebruik van eigen beveiliging maar ze wijzen ook naar de politie en stadstoezichthouders. Sommige ondernemers vinden dat deze in ruime mate aanwezig zijn, waardoor er volgens hun voldoende controle is. De komst van cameratoezicht op het Neude en Janskerkhof heeft er volgens enkele ondernemers gevestigd aan deze pleinen aan bijgedragen dat de overlast op de pleinen een klein beetje is afgenomen omdat er meer toezicht is. *"Kijk, door de komst van cameratoezicht weten die jongens ook wel dat ze geen stomme dingen moeten doen hier"* – ondernemer 5.

Volgens de ondernemers hebben deze camera's een preventieve werking en weerhoudt het de bezoekers van de horeca om overlast te veroorzaken omdat ze constant in de gaten kunnen worden gehouden. Van Aalst en van Liempt (2011) gaven in eerder onderzoek al aan dat er door de politie wordt gecontroleerd door middel van cameratoezicht en handhaaft in de openbare ruimte in de stad. In dit onderzoek wordt kritisch ingegaan op het toezicht en de waarde van het cameratoezicht

voor de stad. In dit onderzoek staan dezelfde gebieden, het Janskerkhof en het Neude in Utrecht, centraal. De bevindingen uit dit onderzoek zijn aansluitend op de bevindingen uit het onderzoek van van Aalst en van Liempt (2011), want door de ondernemers wordt kritisch gesproken over het cameratoezicht en de handhaving in de binnenstad door de politie en dragen hierbij hetzelfde soort argumenten aan.

De ondernemers zijn wel tevreden met het toezicht in de stad in de omgeving van de onderneming. Vrijwel alle ondernemers geven aan dat zij begrijpen dat de politie en stadstoezichthouders niet overal tegelijk kunnen zijn, en dat het dus te begrijpen valt dat er zo nu en dan een keer een probleem of overlast bij hun onderneming optreedt. De overlast die wordt ervaren hoort min of meer bij het ondernemen in een binnenstad. Met de komst van de beveiligingscamera's van de politie is het niet aanwezig zijn van politie en toezichthouders minder problematisch omdat er toch nog wordt gecontroleerd via de beelden. Dit is echter alleen van toepassing op ondernemingen in de omgeving van Janskerkhof en het Neude. Andere gebieden heeft dit cameratoezicht niet, maar dit zijn ook relatief rustigere gebieden, waardoor het ontbreken van dit toezicht geen probleem is voor de ondernemers.

5.6 Binnenstad prettig ondernemen

Uit de interviews kan worden opgemaakt dat de overlast is te overzien, maar wel hinderlijk is voor de ondernemer. Daarbij zijn de ondernemers wel realistisch en stellen dat het hoort bij het ondernemen in de binnenstad. Dat zijn volgens ondernemers de bijkomstigheden van de binnenstad, en dat maakt het ondernemen op zo'n plek uniek. De levendigheid van de historische stadscentra en de economische voordelen van de locatie in de binnenstad wegen zwaar op tegen de nadelen die worden ervaren ten gevolge van de horeca, welke nadelen lang niet altijd economische factoren hebben. Veel van de ondernemers willen daarom ook absoluut niet op een andere locatie ergens in Utrecht buiten het centrum ondernemer of ergens buiten Utrecht.

Hoofdstuk 6: Utrecht als Multifunctionele stad, Woonstad Utrecht

Een belangrijke andere functie naast het aanwezig zijn van ondernemingen, is de woonfunctie. Deze inwoners leven in een omgeving waar gedurende de hele dag zich economische activiteiten voltrekken. Overdag zijn dit de retail winkels en dit gaat in de loop van de dag/avond over in horeca en nachtelijke uitgaansgelegenheden. Er zijn in dit onderzoek verschillende inwoners geïnterviewd, welke op verschillende locaties door de binnenstad van Utrecht wonen. Daarnaast is er in de binnenstad een korte enquête gehouden met bewoners woonachtig in de gehele binnenstad, om bredere inzichten te verkrijgen in de effecten van de horeca.

6.1 Voordeel van de binnenstad

De binnenstad wordt door inwoners beschreven als een prettige woonomgeving. De uitstraling en het historische karakter van de stad maken het een prachtige woonlocatie, zoals de bewoners dit zelf beschrijven. De aanwezigheid van verschillende soorten ondernemingen, maar ook andere voorzieningen zoals bijvoorbeeld het theater en de bioscoop, zijn voor inwoners het grootste voordeel van de binnenstad. De aanwezigheid van horecaondernemingen is voor bewoners ook belangrijk omdat deze ook de sfeer en uitstraling van de stad versterken. De korte afstand tot de horeca in de stad wordt door de inwoners daarbij gezien als een voordelig aspect van de binnenstad. Dit wordt versterkt omdat het centrum van Utrecht relatief klein en compact is, waardoor alle voorzieningen binnen handbereik zijn volgens de inwoners. De binnenstad en het mixen van functies zou volgens het Ministerie van economische zaken (2010) moeten leiden tot een stad waarbij voorzieningen eenvoudig te bereiken zijn, waardoor de leefbaarheid wordt vergroot. Dit wordt door veel mensen genoemd en dit is voor hun dan ook het voordeel van binnenstedelijk wonen en daarmee sluiten de bevindingen aan op het rapport, waarin staat opgenomen dat de functiemenging en wijk economie van belang is voor de stedelijke economische structuur.

Een ander aspect dat voor de inwoners een belangrijke positieve factor van de binnenstad met functiemenging is, is de levendigheid en sfeer die de stad uitademt. Veel van de geïnterviewden geven aan dat het levendige karakter van de binnenstad een belangrijke reden is voor hun keuze om in de binnenstad te willen wonen. Hierdoor hebben de inwoners het gevoel dat zij midden in de samenleving zitten, en er gebeurt altijd iets rondom hun in de stad. Van de personen in de enquête, gaf tweederde aan dat zij sfeer en levendigheid een belangrijk aspect vinden van de binnenstad. Hiermee sluiten de bevindingen uit de enquête aan op de interviews. De aanwezigheid van horecagelegenheden draagt bij aan deze sfeer en levendigheid. Door horecaondernemingen in de omgeving zijn er op elk moment van de dag mensen op straat welke daar zijn als bezoeker, maar ook als inwoner. Door de aanwezigheid van deze bezoekers worden de straten en wijken volgens inwoners leefbaarder omdat er dan altijd wat gebeurt in de omgeving. Er kan dus worden opgemaakt dat op dit gebied de horeca in de binnenstad een positief effect heeft op de ervaring van het wonen omdat het levendigheid in de buurt creëert.

Wat door bijna de helft van de inwoners ook word genoemd als voordeel van het wonen in de binnenstad, is de aanwezigheid van familie en vooral het aanwezig zijn van vrienden en kennissen. Omdat deze binnen een korte afstand te bereiken zijn, is de kans op een spontane uitstap naar de horeca of een voorziening in de stad is sneller genomen. Dit wordt door de inwoners als positief ervaren omdat dit het wonen 'gezelliger' maakt dan wonen buiten het centrum, waar deze stap tot spontaan uitgaan minder snel wordt genomen. In eerdere onderzoeken wordt de korte afstand tot familie, vrienden en kennissen slechts een enkele keer genoemd als voordeel van binnenstedelijk wonen, zoals bijvoorbeeld in Tallon & Bromley (2004). Dat inwoners de aanwezigheid van vrienden relatief vaak noemen is wel opvallend te noemen, hoewel er door een grote groep wel conform de eerdere onderzoeken over anonimiteit wordt gesproken. Het is dan ook vooral de groep inwoners met een wat lagere leeftijd (tot ongeveer 40 jaar) welke spreken over de voordelen van het hebben van vrienden en kennissen in de buurt om spontane uitstappen te maken. Dit is niet geheel onverwacht, omdat in het boek *planning the nighttime city* van Roberts & Eldridge (2009) vooral de jongeren genoemd worden als de doelgroep van veel uitgaansgelegenheden. Hierbij is de horeca in

de omgeving ook van toegevoegde waarde omdat men snel bij een uitgaansgelegenheid is, wat volgens de bewoners een belangrijke factor is om een bezoek te brengen aan de horeca.

6.2 Positieve kant van wonen bij de horeca

Uit de enquêtes is gebleken dat over het algemeen door de inwoners van de binnenstad positief gedacht wordt over de aanwezigheid van horecagelegenheden in de nabijheid van hun woning (Tabel 2). Ook de geïnterviewde inwoners staan positief tegenover de aanwezigheid van de horeca in de binnenstad. De interviews en enquêtes sluiten hierbij op elkaar aan, waaruit kan worden opgemaakt dat er een positieve kant van de horeca is voor de inwoners. De vormen van overlast die af en toe worden ervaren wordt voor lief genomen, en de voordelen van de binnenstad noemen ze zelf, wegen op tegen de nadelen die de binnenstad heeft. Ook de mensen die vaker overlast ervaren vinden het niet negatief dat er horeca zit in de omgeving van hun woning. Ze zijn ook van mening dat de uitbater er zelf niet veel aan kan doen, omdat het vooral de bezoeker is. Hier komt toezicht op straat van politie dan weer een rol bij spelen.

Tabel 2: Mening inwoners Utrecht over wonen in nabijheid horeca, 2013

Mening over wonen in nabijheid horeca		
	Aantal	Percentage
Positief	45	64,3
Meer positief dan negatief	14	20
Neutraal	9	12,8
Meer negatief dan positief	1	2,9
Negatief	0	0

Bron: Eigen onderzoek, 2013

Naast dat men positief denkt over de horeca, noemen zij ook de voordelige punten van het wonen in de nabijheid van horecaondernemingen. Hoewel er positieve punten worden genoemd van het aanwezig zijn van horeca, vinden inwoners het moeilijker om te noemen wat voor voordelige effecten zij dan daadwerkelijk ondervinden. Van sociale controle ten gevolgen van de functiemenging en aanwezigheid van horeca, zoals volgens Welbions (2011) en Roberts & Eldridge (2009) moet optreden, is volgens de bewoners slecht beperkt sprake. Dit voordeel van horeca treedt dus beperkt op voor inwoners van de binnenstad. Er zijn wel andere positieve punten welke genoemd worden door de inwoners. Wat voor veel mensen een voordeel van de binnenstad is, het wonen dicht bij de voorzieningen van de stad, geldt eveneens voor het wonen in de buurt van horeca. Je bent dicht bij de ondernemingen dus het bezoek is makkelijker gemaakt. Het dichtbij horeca wonen biedt de inwoners de mogelijkheid om eerder spontaan op stap te gaan dan wanneer ze verder buiten het centrum zouden wonen. De drempel tot een bezoek is veel lager, dat komt door de afstand maar ook door de aanwezigheid van veel vrienden, kennissen en familie. Velen gebruiken de horeca dan ook zelf, misschien wel vaker dan dat ze zelf denken dat eigenlijk goed voor ze is in financieel opzicht. In het eerdere onderzoek van Tallon & Bromley (2004) was de stap tot uitgaan een belangrijk punt van de binnenstad. In dit onderzoek is deze bevinding eveneens naar voren gekomen. In de interviews viel het op dat de jongere inwoners dit vooral noemden. In de enquête werd deze bevinding bevestigd omdat de helft van de jongeren aangeeft dit een belangrijk voordeel te vinden.

Wat inwoners aangaven een belangrijk punt van de binnenstad te vinden, de levendigheid, wordt in positieve zin gestimuleerd door de aanwezigheid van horeca. Bijna alle geïnterviewden geven aan dat levendigheid door de horeca een belangrijke toevoeging heeft en ook 65% van de respondenten in de enquête vinden levendigheid belangrijk. Er kan dus worden gesteld dat levendigheid een belangrijke positieve factor is van de horeca. Overdag gaan de bezoekers richting de terrassen wat voor een gezellige uitstraling in de stad zorgt. Naast de gezellige uitstraling is het zoals gezegd voor de bewoners ook een gezellige aangelegenheid waar men naar toe gaat voor de sociale contacten. De

aanwezigheid van uitgaansgelegenheden betekent dat ook tijdens de nachtelijke uren er levendigheid in het stadcentrum is. Bewoners vinden dit positief omdat ze dan het gevoel hebben dat er wat om hun heen gebeurt en dat ze nog midden in de samenleving zitten. Deze positieve effecten van de binnenstad, het vinden van levendigheid en het aanwezig zijn van een mogelijkheid tot bezoek, zijn voor veel inwoners ook een reden om juist in de binnenstad te gaan wonen. De voordelen van de binnenstad wegen dan op tegen de nadelen welke slechts weinig worden ervaren.

6.3 Nadelen van wonen nabij horeca

De binnenstad is voor veel van de inwoners een prachtige locatie om te wonen, maar het is niet allemaal eenzijdig positief als dat er wordt beschreven. De nadelen die genoemd worden in de binnenstad zijn gering. De meeste nadelen van de binnenstad komen voort uit de effecten die inwoners ervaren van de horecagelegenheden en bezoekers in de binnenstad. Dit is dan ook het meest van invloed op de negatieve ervaringen van het wonen in de binnenstad waar de functies worden gemengd op een klein oppervlakte.

6.3.1 Geluidsoverlast van horeca

Het grootste nadeel van het wonen in de binnenstad in de buurt van horecaondernemingen is dat je als inwoner te maken krijgt met geluidsoverlast. Op het gebied van geluidsoverlast valt een onderscheid te maken tussen twee soorten geluidsoverlast. Enerzijds is er geluidsoverlast afkomstig van de bezoekers van de horeca, en anderzijds is er geluidsoverlast afkomstig van muziek van de horeca. Van deze laatste categorie van geluidsoverlast is in binnenstad weinig sprake. Veel van de horecaondernemingen zijn volgens de inwoners goed genoeg geïsoleerd, zodat het geluid van de muziek voor de omgeving niet, of slechts beperkt hoorbaar is. Enkel wanneer de deur open staat bij deze onderneming is voor de omgeving de muziek hoorbaar, en kan er van overlast worden gesproken afkomstig van de muziek. In de korte enquête geeft ook slechts 15% van de bewoners aan wel eens overlast te ondervinden van muziek van een horecagelegenheid. Interview en enquête sluiten op dit gebied bij elkaar aan. Hierdoor kan worden opgemaakt dat overlast door geluid afkomstig van de horecaonderneming zelf zeer gering optreedt in de binnenstad van Utrecht.

De geluidsoverlast afkomstig van de bezoekers van een horeca gelegenheid is een ander verhaal. Hier dient onderscheid te worden gemaakt tussen twee verschillende soorten bezoekers, of eigenlijk beter gezegd, tussen twee verschillende momenten in het bezoek van deze horecabezoeker. Dit zijn bezoekers welke bij een horecaonderneming aanwezig zijn en bezoekers welke onderweg zijn richting een horecaonderneming. Wanneer een bezoeker buiten bij een horeca onderneming op straat is om wat voor reden dan ook, dit kan zijn omdat hij/zij op een terras zit, buiten aan het roken is ten gevolge van het rookverbod, staat te wachten om naar binnen te kunnen, of omdat men net uit de horeca gelegenheid komt en bezig is om richting huis te gaan maar nog wel even op straat blijft hangen, dan is er de meeste overlast voor de inwoners. Dit wordt door bijna alle geïnterviewden als de meest nadelige bijkomstigheid van de binnenstad genoemd.

“Vooral de mensen op de terrassen hoor je erg veel schreeuwen, maar ook gewoon gepraat op het terras hoor je al goed bij mij thuis” – Respondent 3

“de horeca heeft op zich wel iets gezelligs, maar ik moet zeggen terrassen waar mensen tot ‘s avonds laat luidruchtig aanwezig zijn, of waar mensen met veel herrie ‘s avonds laat weg gaan en zo, dat vind ik wat minder.” – Respondent 13

Ook in de enquête werd door de respondenten toegevoegd dat bezoekers buiten de onderneming de meeste overlast veroorzaken. Deze groep bezoekers bevinden zich buiten op één punt waardoor het geluid blijft optreden in de buurt van de woning. Omdat het vaak meer mensen zijn die op dat punt blijven hangen is het geluid afkomstig van dit moment van het bezoek het meest hinderlijk voor de inwoners. Het andere moment in het bezoek zoals eerder genoemd, is het van en naar de horeca onderneming verplaatsen van de bezoeker. De inwoners vertellen dat hierbij door sommige bezoekers ook een grote hoeveelheid geluid geproduceerd wordt. Er wordt vaak geschreeuwd of erg hard gelachen, en met name de terugreis van de horecavoorziening richting de woning is het ergst volgens de bewoners. Dit zou mede worden veroorzaakt door het alcoholgebruik van de bezoekers.

Daarnaast is het zo dat de terugreis vaak later in de nacht is, meestal wordt dit door inwoners ingekaderd tussen een uur of 2 tot 4.

“Wat er gebeurt, dan komt dus dat publiek wat uit een tent komt waar het voor hun feest en gezellig was komt naar buiten, en daar ontstaan dus de problemen. Want het zijn mensen die allemaal teveel op hebben en ze zijn ook allemaal heel anders en dan schreeuwen ze enorm veel op straat omdat de rem eraf is” - Respondent 4

Hier is de overlast groter omdat de inwoners op dit moment van de nacht hun rust willen. Toch vinden inwoners deze vorm van geluidsoverlast minder hinderlijk dan de geluidsoverlast afkomstig van bezoekers die bij de gelegenheid zelf aanwezig zijn, omdat dit slechts kortstondige overlast is. De reizende bezoekers zijn in beweging, dus er is kortstondig een grote hoeveelheid aan geluid, maar vervolgens keert de rust terug omdat ze voorbij de woning zijn.

Een waarneembare verandering van de effecten van de horeca heeft te maken met de regelgeving van het rookbeleid. In eerdere onderzoeken, waaronder onderzoeken van het VROM (2008) en eigen onderzoeken van diverse gemeenten, werd duidelijk dat sinds de invoering van het rookverbod de overlast van de horecagelegenheden voor omwonenden is toegenomen. Dit wordt door bewoners welke zijn geïnterviewd ook vaak aangedragen. Opvallend hierbij is dat ook in de enquête vaak werd aangemerkt dat de mensen die buiten roken voor de bewoners overlast veroorzaken. De resultaten van dit onderzoek wijken hierbij niet af van de resultaten van eerdere onderzoeken.

De bezoekers van de horecagelegenheden zijn verplicht om in een daarvoor bestemde ruimte binnen de onderneming te roken. Deze ruimtes staan echter vaak blauw van de rook of zijn niet aanwezig, waardoor er door veel bezoekers wordt uitgeweken naar de buitenlucht om een sigaret te roken. Omdat dit vaak in groepen gebeurt is de geluidsoverlast afkomstig van de bezoekers toegenomen. Aangezien dit een stilstaande groep is, blijft dit geluid bijna gedurende de gehele openingstijd van de onderneming aanwezig voor de omwonenden. Slechts een beperkt aantal ondernemingen zorgt ervoor dat er geen bezoekers buiten op straat gaan roken. Dit gebeurt echter vaak in strijd met de regelgeving, omdat er dan door café-eigenaren toestemming wordt gegeven om binnen in de zaak te roken. Dit wordt door inwoners gewaardeerd omdat door deze beslissingen de overlast voor hen als inwoner afneemt.

Daarnaast geven de bewoners seizoensgebonden veranderingen aan. Dit betekent dat in de lente en zomer, waarin de weersomstandigheden beter zijn, de overlast wat toe neemt. Bijna alle bewoners geven aan dat het met name tijdens warme dagen meer overlast voor hun veroorzaakt dan tijdens koude dagen. Hierbij geven zij aan dat het komt omdat dan de terrassen vol zijn, en de temperatuur langer aangenaam is waardoor mensen langer buiten blijven. De bezoekers geven ook de voorkeur aan buiten een drankje en sigaretje doen in plaats van binnen. Omdat de productie van het geluid zich dan buiten bevindt is er ook minder isolatie van het geluid, waardoor de inwoners meer last hebben van de effecten van de horeca. In de herfst en winter geven bewoners aan dat de overlast van de horeca wat minder is. Dit komt waarschijnlijk omdat de meeste activiteit van de night-time economy zich dan binnen afspeelt. Een enkele bewoner geeft hierbij aan dat hij blij is wanneer de wintertijd weer is begonnen, zodat het weer wat rustiger is rondom de woning. Dit geeft aan dat de effecten van de horeca duidelijker merkbaar zijn tijdens dagen waarin de weersomstandigheden gunstig zijn dan tijdens slechte dagen.

6.3.2 Alcoholgebruik van de bezoekers

Alcohol is een bepalende factor in het nachtleven en de effecten van het nachtleven (Schwanen et al, 2012). Hoewel dit bepalend is betekent dit voor de inwoners niet dat het problematisch is. Door alcoholgebruik neemt de overlast voor de inwoners wat toe omdat mensen ongeremder zijn en luidruchtiger. Dat de terugreis meer overlast geeft voor de bewoners zou kunnen komen omdat de bezoeker vaak meer alcohol heeft geconsumeerd waardoor men wat minder goed de controle heeft om in te schatten of hij/zij zich te luidruchtig gedraagt. Er waren ook twee bewoners welke de heenreis vervelender vinden, omdat zij op dat moment nog wakker zijn. Hierdoor kregen zij zeer bewust mee wat zich buiten afspeelt, en daardoor vinden ze het vervelender dan wanneer ze slapen.

Ondanks de negatieve bijkomstigheden van alcoholgebruik door bezoekers geven inwoners aan dat zij zich niet bedreigd voelen door alcoholgebruikers. Zij geven aan dat er meer geluid is, maar aangezien ze het allemaal niet echt als meer overlast ervaren kan worden opgemaakt dat het gebruik van alcohol dus niet problematisch is voor het wonen in de stad. Het heeft wel een negatieve invloed op het wonen, omdat het overlast wat zou kunnen toenemen, maar dit neemt geen grote omvang aan waardoor bewoners er mee kunnen omgaan. Zonder het gebruik van alcohol zou deze potentiële toename kunnen worden uitgesloten. Veel van de inwoners geven echter aan dat een eventuele lichte toename van de overlast niet erg is. De bewoners verklaren dat zij zelf ook wel eens alcohol consumeren waardoor zij begrijpen dat de bezoeker zich met alcohol luider en ongeremder gedraagt dan anders. Zolang het bij iets luider gedrag blijft vinden bewoners het geen probleem. Er wordt hierbij door diverse bewoners wel aangegeven dat wanneer er agressie optreedt door het alcoholgebruik, zij hier meer moeite mee hebben.

6.3.3 Andere overlastvormen: Afval

Een andere veel genoemde vorm van overlast gerelateerd aan horeca in de binnenstad van Utrecht is ook een vorm welke uiteindelijk afkomstig is van de bezoeker. Net als bij de ondernemers wordt ook door inwoners het afval dat door de mensen wordt veroorzaakt, zoals lege bierblikjes, lege flesjes, zakjes chips etc., als een vorm van overlast genoemd welke regelmatig terugkeert. Afval en rotzooi is na geluidsoverlast de meest genoemde vorm van overlast van het wonen in de nabijheid van een horecagelegenheid.

Dit afval op straat wordt volgens de bewoners op verschillende manieren veroorzaakt. Wat zij vaak ervaren is dat de bezoeker op de weg richting een horecaonderneming een drankje mee neemt. Wanneer zij deze tot zich hebben genomen hebben zij geen behoefte om de moeite te nemen om afval in de afvalbakken te gooien. Daarom wordt afval op straat gegooid, of ze worden in de vensterbanken van woningen gezet. Deze waarneming wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het indrinken voor het uitgaan (Chatterton, 2002), waarbij de hoge prijzen in de horeca reden zijn om

eerst thuis goedkopere drankjes te drinken voor het uitgaan. Deze eigen dranken worden zo lang mogelijk genuttigd om zo min mogelijk te hoeven uitgeven in de horecagelegenheid zelf. In de korte enquête wordt afval ook vaak genoemd. Dit sluit hierbij aan op de gevonden resultaten uit de interviews waarbij afval ook op de tweede plaats komt. Deze vorm van overlast wordt hierbij ervaren door zowel de inwoners als de ondernemers in de binnenstad, en is dan ook een vorm van overlast die de gehele groep van gebruikers van de binnenstad aangaat. De lege bierflesjes en blikjes zijn vanuit de vensterbank relatief eenvoudig en snel te verwijderen, waarmee de overlast is verholpen. Het is juist deze stap elke keer opnieuw welke door inwoners als nadelig gaat worden ervaren. Ze blijven de afval keer op keer weer opruimen, waardoor dit uiteindelijk tot een ergernis gaat leiden bij de bewoners.

Afval op straat wordt volgens de inwoners voor een groot deel door de bezoeker veroorzaakt omdat zij uit laksheid het afval niet in een van de afvalbakken gooien. Er wordt door de bewoners ook nog een andere oorzaak genoemd van afval op straat, waar zij min of meer zelf de verantwoordelijkheid over hebben. Dit afval is afkomstig van afvalzakken welke zij zelf aan de straat hebben geplaatst, en vervolgens door een bezoeker moedwillig wordt kapot getrapt en over de straat gegooid. Het afval van de vuilniszakken komt ook iets minder moedwillig over de straat heen te liggen. *“De zakken nodigen blijkbaar ook uit om in te springen”* zeggen sommige van de bewoners, welke het zich niet voor kunnen stellen. De horecab bezoeker springt in de stapel met vuilniszakken waardoor de zakken scheuren en het afval op straat terecht komt. Aan deze vorm van afval op straat ligt ook een stukje

verantwoording bij de bewoners zelf. Als zij deze zakken pas 's ochtends langs straat zetten dan blijven ze gewoon heel totdat ze worden opgehaald. De bewoners spreken hier elkaar op aan, en vinden eigenlijk dat de afval op meerdere momenten op een bepaald punt moeten worden opgehaald, waardoor mensen welke geen tijd hebben om het 's ochtends neer te zetten en het dus al 's avonds doen ook de mogelijkheid hebben om hun afval kwijt te kunnen zonder dat deze te vroeg op straat staat. Hierbij is het opvallend dat vooral naar elkaar wordt gewezen. Geen van de ondervraagden geeft aan zelf ook wel eens het afval vroegtijdig buiten te zetten, maar het zijn de burens welke het altijd doen.

Sommige van de bewoners geven zelf aan dat zij er van overtuigd zijn dat wanneer er meer afvalbakken op centrale punten gevestigd zijn, dat de overlast van afval dan afneemt. Daarnaast geven andere bewoners ook aan dat het afvalprobleem eigenlijk maar van zeer korte duur is omdat de gemeentereinigingsdienst het afval elke dag netjes opruimt.

In eerdere onderzoeken naar het wonen in binnenstedelijke gebieden, zoals bijvoorbeeld Chatterton (1999), Tallon & Bromley (2004) en Roberts & Eldridge (2009), komt afval vaak terug als negatief punt. Dat de afvaloverlast volgens de bewoners versterkt wordt door de aanwezigheid van de uitgaansgelegenheden is in deze onderzoeken al deels naar voren gekomen. Het verband bestaat wel, maar in dit onderzoek komt het sterk naar voren. Veel van de geïnterviewde inwoners geven expliciet aan dat de afvaloverlast die zij ervaren voornamelijk voortkomt uit de aanwezigheid van de uitgaansgelegenheden in de omgeving.

6.3.4 Andere overlastvormen: Menselijk afval

De andere vorm van afval welke door de ondernemers al werden genoemd, het menselijke afval (Braaksel, urine, etc.) wordt ook door de bewoners ervaren. Deze vorm van overlast wordt door bewoners minder vaak genoemd dan door de ondernemers, maar voor hen de gevolgen vervelender zijn omdat het bij de woonruimte gebeurt in plaats van bij de werkruimte. Het probleem bij wildplassen en personen welke overgeven op de stoep voor de woning, is dat het volgens bewoners en voor ondernemers, moeilijk is om de dader te betrappen. Hierdoor valt er tegen deze vormen van overlast niet veel maatregelen te ondernemen. Het blijkt wel dat vooral hoeken en portieken bij woningen gebruikt worden door wildplassers, omdat deze aan het zicht zijn onttrokken.

De politie houdt wel toezicht, maar ook voor hen is de pakkans zeer klein, waardoor dit verschijnsel nog steeds optreedt. Sommige van de bewoners welke last hebben van wildplassers begrijpen wel dat de politie ook niet altijd toezicht kan houden, en dat het kan optreden bij de woning. Bewoners zijn daarbij wel verbaasd dat ondanks de aanwezigheid van plaszuilen, waarvan er soms meerdere aanwezig zijn binnen een straal van 100 meter, men toch de behoefte doet bij hen voor de deur. Omdat ze zo moeilijk te betrappen zijn is het ook moeilijk om te voorkomen, hoewel er door bewoners en gemeente toch maatregelen worden genomen zoals verlichting, waarschuwborden, toezicht en camerabeveiliging.

Deze vorm van overlast in de eerdere onderzoeken, zoals Tallon & Bromley (2004) en Roberts & Eldridge (2009), nog niet sterk naar voren. Er wordt wel even bij stilgestaan, maar dat het zo nadrukkelijk aanwezig is en een rol speelt bij de bewoners wordt in dit onderzoek meer duidelijk dan in de eerdere onderzoeken. Veel van de geïnterviewden praten gedurende een langere tijd over het wel of niet voorkomen van wildplassen en braaksel in de buurt van hun woning. Blijkbaar is dit een vorm van overlast waar bewoners zich mee bezig houden omdat deze vormen van afval waarschijnlijk meer 'vies en ranzig' zijn om op te ruimen dan lege bierblikjes of flesjes. Dit komt vanuit de bewoording van de inwoners naar voren.

6.3.5 Andere overlastvormen: Fietsen

Een ander nadeel wat bij het wonen in de buurt van een horeca gelegenheid komt kijken is de aanwezigheid van fietsen. Heel Utrecht heeft volgens de bewoners een "fietsenprobleem". Toch wordt de volgens sommige van de bewoners dit probleem versterkt door de aanwezigheid van de horeca. Dat de horeca invloed heeft op het fietsenprobleem komt omdat veel van de bezoekers per fiets naar de horecagelegenheid toe gaan. De fiets heeft dan voorkeur boven de auto omdat er

alcohol geconsumeerd mag worden en er snel mee gereisd kan worden door de stad. In de enquête wordt door ongeveer 15% aangegeven dat er overlast is van fietsen in de binnenstad van Utrecht door de aanwezigheid van horecagelegenheden. Hoewel fietsen slechts kleine vormen van overlast zijn is de regelmaat waarin het voorkomt een reden voor bewoners om het toch als een nadelig gevolg van de horeca te gaan ervaren. Veel van de bewoners krijgen hier mee te maken, maar het lijkt voor hen minder problematisch te zijn dan andere vormen van overlast. Het valt hierbij op dat het door bijna alle bewoners kort wordt aangestipt en uit de enquête blijkt dat het slechts door een klein deel als overlast wordt ervaren. Dit zou kunnen komen omdat de bewoners aangeven dat ze weten dat het in heel Utrecht speelt en dat ze van mening zijn dat de woonlocatie in de nabijheid van horeca daar verder geen grote invloed op heeft. Hierdoor wordt het door de inwoners los gezien van de horeca, wat door sommige van de inwoners ook werd aangegeven *“Fietsen zijn in heel Utrecht een probleem, je hebt overal fietsen staan en vele staan er ook al een paar jaar. Het fietsen probleem is veel groter dan alleen afkomstig van bezoekers van horeca”* – Respondent 16.

6.3.6 Andere overlastvormen: Laden en Lossen

Het last hebben van bepaalde aspecten van de horeca geldt eveneens voor het laden en lossen van de goederen voor de horeca. Dit wordt door slechts enkele bewoners genoemd als overlast van het wonen in de binnenstad. Deze bewoners geven aan dat zij begrijpen dat er moet worden geladen en gelost bij de horecagelegenheden, maar toch kunnen zij hiervan wel degelijk hinder ondervinden. Deze overlast komt enerzijds door het lawaai wat hier mee gepaard gaat, en anderzijds het gevoel van belemmering. De geluidsoverlast die wordt ervaren, veroorzaakt door de toelieferingen aan de horeca, zijn afkomstig van de dieselvrachtwagen met daarop draaiende koelmotoren. De motor van de vrachtwagens gaan vaak wel uit, waardoor hier geen hinder van is. Vooral deze koelmotoren veroorzaken overlast, omdat deze gedurende het laden en lossen de gehele tijd staan te draaien om de vracht koel te houden. Dit constante geluid is voor bewoners vervelend omdat het gedurende een langere tijd bij hun woning blijft hangen. Dit vormt aan de andere kant ook overlast voor bewoners, omdat de straat wordt afgesloten door de leveranciers. De vrachtwagens worden op een zo centraal mogelijk punt neergezet zodat ze alle ondernemingen kunnen toeliveren vanuit een centraal punt in de omgeving. De doorgang wordt verstoord wat voor bewoners tot overlast leidt omdat zij zich niet langer in hun dagelijkse ritme kunnen voortbewegen. Dit is echter wel een kleine overlast want dit wordt lang niet door alle inwoners ervaren als nadelig van de horeca, omdat zij weten dat dit moet gebeuren accepteren zij het ook beter. Ze willen hierbij wel dat hun privacy blijft gewaarborgd, dus er moet niet bij hun woning naar binnen worden gekeken, of bemoeizuchtig gedrag door chauffeurs in hun richting worden gegeven. De inwoners wonen daar dus willen rust, en daar moeten de toelieferanciers respect voor hebben en proberen aan bij te dragen. Hierbij kan worden opgemaakt dat woonlocatie hier een grote invloed op heeft. Dit blijkt ook uit de interviews omdat de meeste inwoners welke deze vorm van overlast noemden in het centrumgebied wonen tussen het Neude, Janskerkhof en het Domplein.

6.4 Veiligheid tijdens het nachtleven

Door de aanwezigheid van horecaondernemingen gebeurt er veel in de omgeving. Voor inwoners betekent dit dat zij ongeacht een bezoek aan een horecagelegenheid wel in dezelfde omgeving bewegen als de bezoekers van de horeca. Dit heeft enkele gevolgen voor de veiligheidsgevoelens van de inwoners. Sommige bewoners geven aan zich soms onveilig te voelen in de binnenstad door wat aan horeca, of beter gezegd de bezoekers van de horeca gekoppeld kan worden. Bij de geïnterviewde inwoners gaf vrijwel niemand aan zich wel eens onveilig te voelen in de binnenstad. Men verklaarde dit omdat zij zich in Utrecht thuis voelen, waardoor zij deze gevoelens niet snel ervaren. De levendigheid van de stad speelt hierbij ook een rol. Door de aanwezigheid van mensen in de straat is men niet vaak alleen en daardoor voelt men zich veiliger. Zoals een vrouw welke werd geïnterviewd ook aangaf *“nee ik loop ook hier ‘s nachts prima wel in m’n eentje rond, er zijn veel mensen zodat ik me niet onveilig voel”* – Respondent 12B.

Opvallend is dat in de enquêtes vaker wordt aangegeven dat men zich wel eens onveilig voelt in de stad. In de interviews gaf vrijwel geen van de respondenten aan dat er een gevoel van onveiligheid kan optreden in de binnenstad. Misschien komt dit voort uit de samenstelling van de interviews, waarbij mannelijke deelnemers de overhand hadden en men graag positief antwoord geeft.

In de enquête is slechts een licht verschil zichtbaar tussen mannen en vrouwen, want vrouwen geven iets vaker aan zich onveilig te voelen (tabel 3). Er valt hier wel een verband te zien tussen de interviews en de enquête. Hoewel in de interviews niemand aangaf zich echt 'onveilig' te voelen, waren sommige van de vrouwelijke geïnterviewden iets terughoudender met de uitspraken. Zij verwoordden het als 'onprettig' en 'ongemakkelijk', maar nooit als onveilig. Hieruit blijkt wel dat zij zich meer bezig houden met hun gevoel van veiligheid dan de mannelijke geïnterviewden, welke vrijwel direct antwoorden dat zij zich nooit onveilig of onprettig voelen in de stad.

Uit de interviews blijkt dat dit gevoel van onveiligheid bij de inwoners vaker voorkomt buiten het centrum dan in het centrum van de binnenstad zelf. Hierbij wordt aangegeven de levendigheid en aanwezigheid van veel mensen op straat voorkomen dat er een gevoel van onveiligheid optreedt omdat er een vorm van sociale controle plaats vindt. Buiten het centrum is deze vorm van sociale controle minder aanwezig. Omdat je nooit weet wat bepaalde personen denken kan het voor een oncomfortabel gevoel zorgen bij de inwoners, maar in de meeste gevallen leidt zoals eerder genoemd dit niet tot gevoel van onveiligheid maar tot een situatie wat ze zelf omschrijven als 'ongemakkelijk' en 'onprettig'.

Uit de interviews is gebleken dat er geen plaatsen in de binnenstad zijn welke door de inwoners worden vermeden. Dit komt omdat de inwoners zich niet onveilig voelen, en daarom geen redenen hebben om plaatsen in de binnenstad niet te bezoeken. Rustige straatjes en steegjes worden door inwoners juist als prettig ervaren. Dit heeft voor hen verschillende oorzaken dat zij juist deze rustigere straten prettig vinden. Deze straten zijn voor inwoners geschikt om de kortste route te nemen, waardoor zij niet door de drukke hoofdwegen hoeven te verplaatsen. De rust die deze straten met zich mee brengen maken deze rustige straten tot een prettigere woonomgeving dan de drukke hoofdwegen.

Tabel 3: Veiligheid gevoelens naar geslacht.

		Gevoel van onveiligheid						
		Vaak		Soms		Nooit		Totaal
Geslacht	Man	1	1.5%	6	8.5%	23	32.8%	30
	Vrouw	0	0.0%	15	21.5%	25	35.7%	40
	Totaal	1	1.5%	21	30.0%	48	68.5%	70

Bron: Eigen onderzoek, 2013.

Het gevoel van sociale cohesie (Hart, et. al., 2002) blijkt voor bewoners in de stad niet echt aanwezig te zijn. Bij sociale cohesie gaan de bewoners ervan uit dat er intensief sociaal contact en controle is op de burens, maar daar is geen of maar weinig sprake van in het centrum van Utrecht. Veel mensen hebben het gevoel van anonimiteit en langs elkaar heen leven in de stad. Dit werd door Allan & Blandy (2004) en Tonkiss (2005) al eerder genoemd over de stad. Een deel geeft aan dat zij bewust minder contact hebben, terwijl andere het gevoel hebben dat iedereen onbewust langs elkaar heen leeft. Er wordt bewust langs elkaar heen geleefd omdat men het contact met de verschillende personen niet nodig vindt en alleen benaderd wil worden als het voor hun zelf een waarde heeft.

Sommige inwoners hebben wel het gevoel dat de caféhouders enig toezicht houden in de buurt. *“Die kroegbaas hier beneden die heeft wel in de gaten wat er gebeurt, en als er wat in de buurt aan de gang is dan grijpt hij wel in, hij springt wel eens tussen vechtpartijen, dus daar hebben kroegbazen wel een actieve rol in.”* – Respondent 12A.

Er is dus enig toezicht vanuit de horecaondernemers zelf, maar dit is volgens hen ook voornamelijk uit eigen belang omdat overlast bij hun horecagelegenheid ook hen wordt aangerekend. De inwoners

denken ook dat inwoners van de buurt wel een deel toezicht houden op elkaar, al geven ze aan dat ze hier maar weinig van merken en dat dit te weinig is om te spreken van sociale cohesie. Ditzelfde geldt voor het toezicht vanuit de horeca-uitbaters, wat te weinig is om echt te spreken van sociale cohesie in de buurt.

Er wordt door de inwoners meer gesproken over een lichte aanwezigheid van sociale controle, waarbij er wel wordt opgelet maar niet direct wordt ingegrepen. De bewoners gaan bij de sociale controle er wel vanuit dat als er echt iets aan de hand is men er wel bij inspringt. De aanwezigheid van horeca leidt er volgens de inwoners beperkt toe dat er extra sociale controle afkomstig van de bezoekers is, maar het is wel prettig dat er altijd levendigheid is in de buurt. Toch is sociale controle voor bewoners geen voordeel van de horeca op hun woonomgeving. Het slechts beperkt aanwezig zijn van sociale controle in de binnenstad wordt door bewoners op verschillende manieren verklaard. Een bewoner naast het domplein denkt dat het ontbreken van sociale controle voortkomt uit het wonen in de stad, waarin mensen meer op zichzelf zijn. Deze uitspraak sluit aan op de anonimiteit in de stad. Sommige bewoners wijten de beperkte sociale controle aan het gegeven dat men er niet graag wat van zegt als er iets aan de hand is. Dit doen zij omdat ze er niet betrokken bij willen raken. Zolang je als inwoner je afzijdig houdt van de negatieve punten breng je de woonervaring niet in gevaar is zoals een bewoonster vertelde. Hiermee wilde ze zeggen dat als inwoner je niet bemoeit met anderen (bezoekers en ondernemers), zij zich ook niet bemoeien met jou.

Hetzelfde geldt ook voor bezoekers, welke de problemen liever uit de weg gaan dan zich hier in te mengen. Het wordt door de bewoners geïnterpreteerd dat als het niet jouw probleem is, mensen zich liever afzijdig houden. Hierdoor leven inwoners en de bezoekers langs elkaar heen in de binnenstad. De inwoners stellen ook dat wanneer zij zich als 'bezoeker' door de binnenstad bewegen er maar beperkte sprake is van sociale controle van andere bezoekers. Het centrum van de binnenstad biedt dus beperkte sociale controle, maar de inwoners hebben het gevoel dat als ze het echt nodig hebben, het wel voldoende aanwezig is op dat moment.

6.5 Toezicht en controle

Dat er slechts weinig sociale controle is afkomstig van inwoners, bezoekers en café-eigenaren betekent niet dat het toezicht in de binnenstad slecht is. Door de inwoners wordt aangegeven dat er volgens hen voldoende controle en toezicht is in de binnenstad. Deze controle en toezicht wordt gehandhaafd door de politie en stadstoezicht. Omdat deze duidelijk in het straatbeeld aanwezig zijn, met name overdag en in de avond, is de binnenstad volgens de bewoners een relatief veilige woonomgeving. De laatste jaren is er op een aantal plaatsen ook cameratoezicht, waar bewoners het gevoel van hebben dat het wel iets kan helpen. Nadeel van dit soort cameratoezicht is dat de inwoners hun privacy aangetast voelen. Sommige bewoners zien liever agenten op straat omdat zij bij agenten minder het gevoel hebben dat ze constant gemonitord kunnen worden en dat er direct kan worden ingegrepen bij problemen. Dit gebeurt echter niet genoeg voor de bewoners, welke vinden dat de politie meer aanwezig moet zijn en ook beter moet omgaan met de informatie die bewoners doorgeven aan de wijkagenten. Het cameratoezicht moet dan ook niet alleen preventieve doeleinden hebben, zoals dat volgens de ondernemers vooral gebeurt, maar moet ook daadwerkelijk resulteren in het verminderen van overlast voor de inwoners.

In het onderzoek van Crawford & Flint (2009) werd al gewezen op het nodig zijn van politie op straat om te kunnen ingrijpen, en het blijkt dus dat bewoners dit ook belangrijk vinden. De bewoners denken wel dat cameratoezicht bijdraagt aan de controle en dat op basis van de camerabeelden de politie weet waar ze controles moeten houden of ingrijpen. Van Aalst & van Liempt (2011) en ook Chatterton & Hollands (2001) gaven al aan dat het cameratoezicht niet ter vervanging dient van fysiek toezicht, maar hier een toevoeging op is.

Een belangrijke bevinding hier op aanvullend is dat veel bewoners het gevoel hebben dat het aantal agenten op straat afneemt naarmate het later wordt. Zo gaven bewoners aan:

"Ik zie ze overdag wel veel, maar 's avonds lijkt dat toch veel minder te zijn." - Respondent 5.

“Je ziet ‘s avonds wel regelmatig politie te paard ook langs komen, dus het toezicht hier is aardig goed. Alleen weet niet of dat gedurende de hele nacht is, maar het lijkt me wel, want ik denk niet dat het zin heeft om 10 uur alleen te lopen al, alleen zie ik ze nooit hier ‘s nachts.” – Respondent 12A.

Dit is volgens hen een vreemde waarneming omdat later in de nacht de bezoekers op straat komen om terug te gaan richting huis. Juist op deze momenten wordt de overlast als erger ervaren voor bewoners omdat de bezoekers dan blijven hangen buiten bij de horecaonderneming. Ze zijn hierbij wel realistisch dat het handhaven op dit soort overlast zoals geluid van mensen moeilijk is, maar dat het wel taak van de politie is om hier tegen op te treden. De politie handhaaft wel, maar het blijft vaak bij een verzoek tot kalme of verplaatsing, waar maar weinig gehoor aan wordt gegeven door de bezoekers. De inwoners vinden dat de politie tegen dit soort overlast wat adequater mag op treden, alleen in wat voor vorm dat moet worden uitgevoerd vinden zij moeilijk te verwoorden. Waar het wel op neerkomt is dat sommige bewoners vinden dat de politie eigenlijk de bezoekers vaker moeten sommeren om de omgeving van de horecagelegenheden te verlaten, en hierop ook mogen aandringen/verplichten.

Handhaving tegen andere vormen van overlast afkomstig van bezoekers zoals bijvoorbeeld wildplassen, wordt wel adequaat afgehandeld met een boete. Hierbij is alleen de handhaving en pakkans laag en moeilijk omdat het uit het zicht gebeurt van de straat. De politie geeft hierbij wel aan dat zij proberen om zo veel mogelijk hier op toe te zien. Tijdens de rondes zouden zij extra op ‘wildplas hotspots’ letten tijden of hier wildplassers zijn en ze op heterdaad betrapt kunnen worden. Een vorm van overlast waar geen toezicht op wordt gehouden, of de handhaving te kort schiet, is op het laden en lossen. Omdat dit vaak gebeurt op plaatsen waar het niet is toegestaan, of hierbij te lang wordt stilgestaan, waardoor bewoners langer te kampen hebben met de nadelen van het laden en lossen zoals geluid en afsluiting van de wegen. De politie geeft aan dat hierop niet te handhaven valt omdat de toelevering nou eenmaal moet gebeuren. De politie verwijst hierbij door naar de gemeente, dat deze hier de regelgeving op moeten richten. De gemeente verwijst op hun beurt weer terug richting de politie dat deze de handhaving moeten voorzien. Omdat hier een frictie zit is dit een punt van verbetering voor de gemeente, wiens taak het is om een duidelijke richtlijn op te stellen wat is toegestaan en wat niet. Zij kunnen ook regelgeving opstellen voor het toeleveren met kleinere en minder vervuilende vrachtwagens, wat binnen de milieuzone van de stad al voor een deel gebeurt. Dit kan volgens bewoners nog beter, door het overgaan op elektrische wagens of overslagpunten buiten het centrum, waar de ladingen in kleinere wagens wordt overgeladen welke direct naar de onderneming gaan en niet vanuit een centraal punt in de straat leveren aan meerdere zaken.

6.6 Ongewenste groepen

Het gevoel van veiligheid in de stad kan naast de bezoekers van horeca vooral worden beïnvloed door de aanwezigheid van bepaalde groepen in de binnenstad. Een nadeel dat invloed heeft op het dagelijks leven in de binnenstad is de aanwezigheid van grote groepen daklozen en verslaafden. Deze lopen hier over straat en benaderen zowel bezoeker als inwoner voor een kleine financiële gift. Deze toenadering van dit soort personen kan bij bewoners een bedreigend gevoel oproepen, hoewel de inwoners wel aangeven dat ze niet verwachten dat iemand ze kwaad zal willen doen. We zien de aanwezigheid van deze groepen vooral bij het Oudegracht gebied en rondom de Twijnstraat. De bewoners van het desbetreffende gebied geven dan ook allemaal aan dat ze hier regelmatig mee te maken krijgen. Hun eigen verklaring daarvoor is dat er een dagopvang zit voor verslaafden, waardoor deze groepen de straten hier gebruiken om te leven.

In het winkelgebied in de buurt van het Neude en Janskerkhof krijgen de bewoners met een andere groep te maken welke voor hun als nadelig worden beschouwd. Deze groep zijn de zogenaamde straatverkopers, in de breedste zin van het woord. Het gaat hier om ledenwerving, verkoop van abonnementen, smaaktesten, etc.. Dit wordt door inwoners als nadelig ervaren omdat zij vaak gevraagd worden.

“Als inwoner moet je altijd langs deze groepen omdat je naar huis gaat of naar werk. Ook de daklozen en verslaafden kom je elke keer opnieuw tegen, je herkent ze inmiddels, maar ze blijven je altijd vragen en dat is niet erg maar na loop van de tijd vind ik het gewoon irritant.” – Respondent 9.

Het liefst zouden de inwoners zien dat zij van dit soort groepen gevrijwaard worden, maar zij beseffen wel dat dit niet altijd even goed mogelijk is.

De groep horecabezoekers zijn voor de inwoners een minder groot probleem, alleen als het hele grote groepen studenten zijn vinden de inwoners het pas vervelend. Die grote groepen gaan vaak gepaard met een hoop lawaai, en dat leidt bij de bewoners tot overlast. Ook kunnen zulke grote groepen bezoekers, en dan met name grotere groepen jongens, wel eens leiden tot een gevoel van onveiligheid bij de bewoners. Daarmee zijn deze grote groepen niet erg gewenst, maar ze zijn minder problematisch dan de aanwezigheid van de daklozen en verslaafden, omdat de studenten volgens de bewoners wel thuis horen in de stad Utrecht.

6.7 Veranderingen

Over het algemeen vinden bewoners dat er in de afgelopen jaren weinig is veranderd in de binnenstad van Utrecht. Dit heeft grotendeels te maken met de woontijd van de geïnterviewde inwoners omdat er een groot aantal slechts kort op de locatie woont. De helft van de geïnterviewden inwoners van de binnenstad woonden maximaal 2 jaar op het huidige adres. Hierdoor hebben de bewoners te weinig referentiekader om echt veranderingen te merken in de buurt. De meeste bewoners welke al gedurende langere tijd op dezelfde locatie in de binnenstad wonen geven aan dat er eigenlijk weinig veranderingen in de effecten van horeca waarneembaar zijn in de stad.

Toch geven sommige van de bewoners welke al langere tijd in de binnenstad wonen wel aan dat er in de loop van de jaren een aantal kleine veranderingen hebben opgetreden in de effecten van de horeca. *“De stad is in de afgelopen jaren steeds voller geworden, en er is een enorme groei van het aantal studenten in de stad”* is wat respondent 3, de langst wonende bewoner in het onderzoek, als belangrijkste verandering noemde. Uit cijfers van het centraal bureau voor de statistiek blijkt ook dat het aantal jongeren in de gemeente Utrecht in de laatste 20 jaar met ongeveer 20% is gestegen. Hiermee is Utrecht volgroeid tot één van de grootste studentensteden in Nederland. Veel inwoners geven aan dat zij merken dat het aanbod van horeca in de laatste jaren zich vooral is gaan richten op deze doelgroep. Dat betekent dus dat er veel goedkopere restaurantjes zijn waar een redelijke maaltijd kan worden gegeten voor een redelijke prijs. Er zijn ook meer uitgaans- gelegenheden en evenementen gekomen welke gericht zijn op het zoveel mogelijk aantrekken van jongeren. Hoewel deze jongeren volgens veel inwoners een beperkter budget hebben is toch vooral de horeca erop gaan richten om zoveel mogelijk alcohol te laten consumeren om het gezellig te maken. Deze ontwikkeling heeft er toe geleid dat de inwoners vaker geluidsoverlast ondervinden ten gevolge van het wonen in de nabijheid van horecagelegenheden en door de groei van het aantal evenementen in de stad.

6.8 Evenementen

De overlast op een reguliere uitgaansavond is voor de bewoners van de binnenstad te overzien omdat zij op een acceptabel niveau plaatsvinden. Er zijn echter in de binnenstad bepaalde specifieke situaties waarin men aangeeft dat er meer overlast plaatsvindt dan op een reguliere uitgaansavond. Tijdens evenementen lijkt het vanzelfsprekend de overlast wat groter is voor de inwoners van de stad. Er zijn tijdens evenementen in de stad meer bezoekers buiten op straat. Het zijn vaak ook ander soort bezoekers dan tijdens reguliere uitgaansavonden.

“Op dit soort evenementen komen mensen van buiten de stad en van wijken buiten het centrum naar de binnenstad om een bezoek te brengen. Dat is ook logisch want de stad is voor iedereen van binnen de stad maar ook van buiten de stad” – Respondent 14.

Toch wordt niet door iedereen een evenement als extra overlast ervaren, sommigen vinden dat tijdens evenementen een vergelijkbare situatie is als met gewone uitgaansavonden, waarbij er voor de inwoner slechts een lichte vorm van overlast is. Het is net hoe je er mee omgaat vinden zij, en je weet dat het hoort bij de stad. Een inwoner in een zijstraat bij het Neude verwoordde dit als

volgt: *“Het Neude is een geliefd plein voor evenementen, dat wist ik toen ik hier kwam wonen dus ik accepteer het daarom. Dit soort evenementen horen ook bij het wonen bij de stad dus daar mag ik geen problemen van maken vind ik zelf.”* – Respondent 2.

De vormen van overlast die extra terug komen is vooral de toename van muziek, en wildplassers. Dit komt voort omdat deze festivals en evenementen in de buiten lucht worden gehouden waardoor enige vorm van isolatie niet mogelijk is. De muziek in de buitenlucht op grote podia is bij dit soort evenementen een belangrijke trekpleister voor de bezoekers. Juist omdat het in de buitenlucht is en harde muziek is geeft dat extra overlast voor de inwoners. Daar komt bij dat veel van de buiten evenementen in de zomerdagen worden gehouden omdat de kans op mooie weersomstandigheden dan groter zijn. Dit leidt er dan weer toe dat mensen graag met het raam open slapen in verband met de warmte, maar door het extra geluid kan dit eigenlijk niet, of is de overlast van muziek wat groter. Het afval na deze feesten is wel aanwezig, maar de gemeente is volgens de ondernemers en inwoners netjes in het snel opruimen van het afval uit het centrum gebied.

Hoewel er door weinigen meer hinderlijke overlast wordt ervaren ten gevolge van evenementen, zijn het vooral jongeren welke hier minder last van hebben. Het is met name koninginnennacht in Utrecht welke bij hun voor een eventuele extra overlast zorgt, maar zij bezoeken vaak ook dit evenement waardoor de overlast als bewoner eigenlijk meer een overlast als bezoeker is. De andere groepen geven wat vaker aan dat evenementen (en met name dit evenement, koninginnennacht) hinderlijk zijn door geluid. Zij bezoeken dit soort evenementen dan ook wat minder, en zijn vaker geneigd om naar de kleinere of meer culturele evenementen te gaan. Opvallend hierbij is dat de 50+ groep aangeeft dat zij niet veel meer hinder ervaren van evenementen, maar dat de overlast vergelijkbaar is met deze van een gewone reguliere uitgaansavond. Tevens lijken deze mensen welke in de 50 jaar of ouder categorie vallen meer geneigd om evenementen te vermijden, of hier in ieder geval niet aan deel te nemen dan andere groepen.

6.9 De groei van de horeca

De gemeente Utrecht zet in op het ontwikkelen van de horeca in de binnenstad van Utrecht. Met de komst van meer horecagelegenheden wil de gemeente de stad Utrecht aantrekkelijk maken voor bezoekers van buitenaf, maar ook voor de eigen inwoners. Het is de bedoeling dat met deze ontwikkeling de bezoekers van de binnenstad langer blijven hangen in de stad, en gebruik maken van de horecagelegenheden. De komst van extra horeca kan voor bewoners betekenen dat ze extra hinder gaan ondervinden van de horeca. De druk op de binnenstad neemt met de komst van meer horeca immers toe, waardoor de gestelde grenzen van de bewoners kunnen worden bereikt.

Uit het onderzoek is gebleken dat de meeste inwoners een toename van de horeca echter geen verkeerde ontwikkeling vinden voor de binnenstad. Zowel in de interviews als in de enquête komt naar voren dat vooral jongere personen (tot 30 jaar) vinden dat de ontwikkeling van de horeca een positief punt is van het stedelijke beleid van de gemeente. *“Op zich vind ik het niet erg als er meer horeca komt, laat ze maar met elkaar concurreren, beetje goede prijs/kwaliteit verhoudingen, het hoeft niet allemaal studentenbudget te zijn. Maar als dat ten opzichte van elkaar goed is lijkt me dat geen probleem. Het is natuurlijk wel een centrum dus het dient wel variëteit aan voorzieningen te zijn, dus niet dat het dadelijk allemaal horeca is.”* – Respondent 5.

Naarmate de leeftijden hoger worden blijft men wel vrij positief alleen worden er wel meer kritische kanttekeningen bij geplaatst. Zo moet het een toevoeging hebben voor de stad, waarmee de bewoners bedoelen dat het niet meer van hetzelfde wordt. Nu is het volgens de bewoners de horeca vooral op de studenten gericht, en dit mag meer diversiteit hebben. *“het is meer van hetzelfde. Dus ik zou meer wat diepgang, dus meer wat differentiatie in aanbod willen hebben.”* - Respondent 10.

Dit gebrek aan diversiteit werd ook door de ondernemers genoemd als een belangrijk punt waar door de gemeente op gestimuleerd moet worden en toekomstige ondernemers op in kunnen spelen. Daarnaast vinden de oudere inwoners dat de uitbreidingen niet alleen in de historische binnenstad zou moeten zijn. Met de uitbreiding mogen ook buiten het stadscentrum enkele gelegenheden komen, om het centrum wat te ontlasten, en deze klein en gezellig te houden. Daarnaast is het zo dat de oudere leeftijdscategorieën vinden dat de zwaardere horeca niet in de directe omgeving van

woningen moet zitten, maar geclusterd in een relatief dun bewoond gebied van de stad, zoals bijvoorbeeld het Janskerkhof. Zelf zouden ze niet graag wonen in de nabijheid van een dergelijk plein, of omgeving met zulke horeca.

Ook niet iedereen staat volledig positief tegenover de uitbreiding van de horeca. Deze groep vindt dat de huidige hoeveelheid horecagelegenheden prima is. Sommigen vinden zelfs dat de huidige situatie al teveel horecagelegenheden bevat. Zij vinden dat er op een andere richting moet worden ingezet voor uitbreiding van de binnenstad. Door de komst van nog meer horeca zijn ze bang dat de gewone winkel wordt verdreven en dat de horecafunctie in de binnenstad te dominant aanwezig wordt. De situatie waarin nu de horeca aanwezig is geeft weinig overlast, of overlast wat op een acceptabel niveau zit. Mede daarom zijn inwoners tevreden met hoe het is en zien een uitbreiding niet zitten omdat dan de kans en het gevaar bestaat dat de overlast toe neemt naar een problematisch niveau.

In de huidige situatie wordt toch positief gedacht door de meeste inwoners van de binnenstad. Er zijn geen mensen die de huidige aanwezige horecaondernemingen een reden vinden om te verhuizen. Wanneer zij wel willen verhuizen heeft dit betrekking op andere persoonlijke wensen, maar er wordt bij benadrukt dat horeca niet van invloed is op dit besluit. Enkel wanneer de horeca zich ontwikkelt en buitenproportionele overlast gaat veroorzaken zijn mensen in staat om na te denken om te verhuizen van de locatie waar zij wonen.

6.10 Verschillen en overeenkomsten tussen ondernemers en bewoners

Tot nu toe zijn de effecten van de horeca besproken op bewoners niveau en ondernemers niveau. Binnen de groep bewoners lijkt homogeniteit te zijn in de bevindingen en slechts een enkele keer bleek er een specifiek verschil te zitten tussen persoonsgebonden kenmerken en de ervaring van de effecten van de horeca. Toch zijn er een aantal opvallende overeenkomsten en verschillen te ontdekken tussen de groepen welke verschillende kenmerken hebben. Het betreft hier verschillen tussen ondernemers en inwoners, maar ook tussen inwoners en ondernemers onderling.

Op basis van eerdere onderzoeken, van bijvoorbeeld Chatterton & Hollands (2001) en Roberts & Eldridge (2009), zou verwacht worden dat er een verschil kenbaar zou zijn tussen mannen en vrouwen op het gebied van veiligheid. Volgens de enquête voelen vrouwen zich iets vaker onveilig in de stad dan mannen. In de interviews is er echter geen duidelijk verschil zichtbaar tussen mannen en vrouwen op het gebied van gevoel van veiligheid. Ook in alle andere categorieën zijn geen duidelijke verschillen tussen de twee sekses te vinden welke opvallend of noemenswaardig zijn.

Wanneer er onderscheid wordt gemaakt naar leeftijd komen er een paar overeenkomsten tussen de groepen naar voren welke opvallen. Omdat het voornamelijk jongeren zijn welke gebruik maken van de horeca (Bedrijfschap Horeca, 2012) zou het aannemelijk zijn dat jongeren positiever aankijken tegen horeca dan ouderen omdat zij de voornaamste gebruiker zijn. In dit onderzoek is echter geen verschil gevonden tussen de verschillende leeftijden en de mening omtrent de aanwezigheid van horeca. Alle leeftijden vinden de aanwezigheid van horeca binnen de stad positief, omdat ook alle leeftijden wel eens gebruik maken van horeca. In de interviews komt dit eveneens naar voren. Alle geïnterviewde geven aan dat zij het positief vinden dat er horeca is in de binnenstad.

Daarnaast zien we een verschil tussen de verschillende woonlocaties in de stad. Bewoners welke op grotere afstand wonen van een horecagelegenheid hebben minder vaak overlast. Wanneer de afstand tot een horeca gelegenheid toeneemt, neemt de ervaring van overlast af. Dit is te verklaren omdat de directe effecten van de onderneming minder merkbaar zijn. Hierbij moet wel rekening worden genomen dat de overlast van muziek van uitgaansgelegenheden meevalt. Enkel de grote horecagelegenheden, (Lees: Zwarte horeca), kunnen voor geluidsoverlast in de directe omgeving zorgen, maar wanneer hier de afstand toeneemt, neemt deze overlast af. In de kern van de binnenstad, de kern van het uitgaansgebied, zijn meer verschillende vormen van overlast zichtbaar; uiteenlopend van wildplassen tot geluidsoverlast. Wanneer de afstand tot deze kern van uitgaan toeneemt, nemen de verschillende soorten van overlast af. Dit kan komen omdat in de andere gebieden minder zware horeca aanwezig is, waar minder overlast van is voor bewoners. We zien namelijk dat in het verder van de kern gelegen Twijnstraat gebied de overlast zich meer beperkt tot

overlast van fietsen, en slechts enkele keren heeft de overlast betrekking op geluid van (passerende) mensen. In de kern van het centrum is deze overlast ook aanwezig, alleen komen daar dus andere vormen van overlast bij. In het Oudegracht gebied, dat tussen deze twee gebieden gelegen is, is de overlast op een tussengelegen niveau van intensiteit vergeleken met de andere twee clusters.

Naast de verschillen en overeenkomsten tussen de bewoners onderling zijn er ook verschillen en vergelijkbare effecten van de horeca tussen bewoners en ondernemers van winkels welke niet binnen de night-time economy participeren waarneembaar. Voor beide groepen geldt de horeca als een toevoeging voor het centrum gezien kan worden. Zowel ondernemer als bewoner vindt dat horeca het centrum levendig en gezellig maakt. De sfeer die de horeca uitstraalt maakt de binnenstad tot een prettige omgeving. Voor winkeliers geldt dat deze goede sfeer leidt tot meer klandizie, wat weer zorgt voor meer omzet. Voor inwoners is dit economische aspect als voordeel niet van toepassing, maar voor hen geldt dan weer dat de horeca ervoor zorgt dat er in de omgeving genoeg mogelijkheden zijn om even uit de deur te zijn, iets wat voor ondernemers eveneens van belang is. Ondernemers gaan iets minder vaak naar de horeca, omdat zij zelf vaak bij de onderneming aanwezig moeten zijn, of vroeg aanwezig moeten zijn. Wel wordt er soms een bezoek gebracht in de lunchpauze, of ze hebben een enkele keer een zakendiner in een van de gelegenheden van de stad. De nabijheid van voorzieningen is daarnaast ook een detail van de binnenstad wat beide groepen belangrijk vinden.

Ook op negatieve gevolgen van de horeca zijn vergelijkingen zichtbaar. Beide groepen ondervinden hinder van afval, en ook van menselijk afval zoals wildplassers en braaksel. Het zijn echter winkeliers welke vaker te maken krijgen met vandalisme. Bij hun onderneming worden ruiten ingegooid, of reclameborden worden in de gracht gegooid. Dit gebeurt niet dagelijks, maar veel van de ondernemers heeft dit, of een vergelijkbaar voorval wel eens meegemaakt in de tijd dat zij gevestigd waren op de locatie. De eigendommen van inwoners worden hierbij blijkbaar ontzien of meer gerespecteerd door de bezoekers van de horeca. De inwoners geven aan slechts zelden te maken te krijgen met beschadiging van eigendommen. Voor deze bewoners geldt echter wel dat zij meer geluidsoverlast ervaren, omdat zij tijdens de actieve uren van de night time economy thuis in de woning zijn. De ondernemers zijn niet in hun onderneming aanwezig tijdens deze tijd, en dus niet in de nabijheid van de horecaondernemingen. Het viel hierbij op dat geen van de ondernemers zelf woonde in de binnenstad van Utrecht. Sommigen geven aan dat ze bewust niet in de stad wonen omdat *“Utrecht één groot terras is”* – Ondernemer 2, maar de meesten hadden hiervoor geen duidelijke redenen. Ook in redenering van de ervaren overlast is een verschil zichtbaar. Voor ondernemers wordt vooral vanuit het economisch perspectief geredeneerd wanneer iets overlast is van horeca. Een voorbeeld hiervan is het blokkeren van de ingang of het zicht op de etalage door fietsen, waardoor klanten de winkel niet bezoeken. Inwoners redeneren op hun beurt meer vanuit woongenot en leefklimaat, en hoe de effecten van de horeca op hun persoonlijke ervaringen invloed heeft. De inwoners willen een zo prettig mogelijke woonomgeving, en de effecten van de horeca kunnen daar van invloed op zijn.

Op het gebied van toezicht en controle in de stad zijn er ook verschillen en vergelijkingen tussen ondernemers en bewoners waarneembaar. Beide groepen vinden dat er voldoende toezicht is, maar dat het altijd beter kan. Maar ze begrijpen dat het wel moeilijk is om dat te realiseren omdat het kosten met zich meebrengt. Ze vinden dan ook beide dat het wel voldoende is maar niet minder moet worden. Zij vinden ook beide dat het niet aan de toezichthouders te verwijten valt als er overlast optreedt omdat zij niet overal tegelijkertijd kunnen zijn, maar het is wel hun taak om te proberen zoveel mogelijk overal te zijn om de overlast te beperken. Eén van de oplossingen voor dit probleem met cameratoezicht wordt echter verschillend beoordeeld bij de groepen. De ondernemers hebben er weinig moeite mee en geven aan dat ze eigenlijk helemaal niet zo bewust zijn over het toezicht, maar dat zij wel weten dat het er is en het volgens hen ook wel helpt. Bewoners daarentegen zien liever meer politie dan meer camera's. Dit komt dus enerzijds omdat zij zich lichtelijk aangetast voelen in hun privacy en anderzijds omdat zij vinden dat direct optreden noodzakelijk is en dat kan door middel van politietoezicht op straat en niet door politie toezicht via camerabeelden.

Uit de interviews blijkt dat onafhankelijk van leeftijd, woonlocatie, gezinssamenstelling, geslacht en of dat men een inwoner of ondernemer is, alle ondervraagden vinden dat af en toe overlast van horeca bij het wonen in de binnenstad hoort. Velen geven aan dat je weet dat je hier mee te maken zal krijgen wanneer je in de binnenstad gaat wonen. Een inwoner aan de Oude Gracht verwoordde het als volgt:

“Als je bij Schiphol gaat wonen weet je ook dat er geluidsoverlast is van vliegtuigen, dat is net zo met horeca bij het wonen in de binnenstad”. – Respondent 9.

Als je niet met de effecten van de horeca om kan gaan vinden ze dat je niet in de binnenstad moet gaan wonen. Het kan wel voorkomen dat de effecten erger zijn dan vooraf werd verwacht, en hier moet je als inwoner zelf op inspelen. Je kan dit doen door je grenzen te verleggen tot een hoger niveau van acceptatie. Een andere mogelijkheid is om zelf maatregelen te nemen om de overlast te beperken tot een niveau waar het weer te accepteren is dat het bij het wonen en ondernemen in de binnenstad hoort.

Een factor die hier bij een rol speelt is de woonduur. Naarmate men langer in een gebied woont kunnen er veranderingen optreden. Een eerste verandering zit volgens een bewoner aan de Oude gracht in het ouder worden. Toen men op de locatie ging wonen vond men het nog leuk dat het zo druk kon zijn, maar nu men ouder wordt vind men dat het toch allemaal wat teveel van het goede begint te worden. Een tweede verandering geven verschillende bewoners door de stad aan, is de toename van overlast door de tijd. Toen zij op de plaats kwamen wonen was er weinig overlast, en nu is er al meer overlast dan in het begin. Hier is een verschil tussen personen waarneembaar, want wat de een als overlast ervaart ziet de andere niet als probleem. Deze toename komt door een andere verandering, de verandering van de omgeving. Er komen door de gehele stad, maar net name in de kern, steeds meer horecagelegenheden. Het kan dus zijn dat wanneer een ondernemer of bewoner zich op een locatie vestigde, er nog geen of niet veel horeca in de buurt zat. Met de huidige ontwikkelingen van Utrecht kunnen er op deze locaties meer horecagelegenheden komen. Hierdoor verandert de ervaring van de effecten vergeleken met de situatie waar de bewoner of ondernemer voor gekozen heeft.

Hoofdstuk 7: Leven met de horeca

7.1 Maatregelen

Veel van de inwoners weten vormen van overlast te noemen. De meest genoemde vormen van overlast zijn afkomstig van de bezoekers van de horecagelegenheden. Omdat de handhaving van de politie tegen deze vormen van overlast lastig is gebleken, de toezicht op klein overlast zoals wildplassen te weinig is, de bezoeker zelf zich op dit punt waarschijnlijk niet gaat aanpassen, nemen de bewoners zelf maatregelen om de overlast terug te dringen. Het probleem bij woningen in de binnenstad is dat het vaak om historische panden gaat, waarin het niet is toegestaan om dubbelglas te nemen. Hierdoor is het isoleren van het geluid voor inwoners lastiger. Op enkele creatieve wijzen kan dit wel worden bereikt, en dit wordt dan door sommige bewoners ook toegepast. Veel bewoners zijn bang dat met dit soort maatregelen de charme en uitstraling van hun pand verloren gaat en kiezen er daarom voor om geen maatregelen te nemen. Er zijn wel mogelijkheden om isolatie aan te brengen. Bij een woning langs de Oude gracht was een glazen wand aangebracht binnen in de woning, waardoor er als het ware een 'dubbelglas' principe optrad wat voor geluidsisolatie zorgt.

De beste maatregel tegen overlast is volgens sommige bewoners de directe aanpak. Wanneer je overlast hebt van de bezoekers van de horeca stap je af op de bezoekers en verzoekt ze om rekening te houden met de omwonenden. Volgens de inwoners wordt aan dit verzoek meestal wel gehoor gegeven wanneer je het rustig brengt. Een andere mogelijkheid is om niet op de bezoeker af te stappen bij overlast, maar het neer te leggen bij de caféhouder. Wanneer je de caféhouder verzoekt tot handhaving, dan zal er volgens de bewoners worden opgetreden en gehandhaafd worden door de café-eigenaar wanneer de door hun voorgelegde vormen van overlast optreden bij de onderneming.

Deze directe aanpak is niet mogelijk bij de vormen van overlast waar de pakkans laag is, zoals bij het betrappen van wildplassers of personen welke afval achter laten. Tegen het achterlaten van afval worden door bewoners geen maatregelen genomen, maar tegen wildplassers wel. Bewoners hangen verlichting op boven de portieken van hun woning, waardoor de plaats minder aangenaam wordt voor wildplassers omdat ze minder afgezonderd zijn dan in een donkere steeg.

Door veel van de bewoners wordt onbewust al een vorm van maatregelen genomen tegen overlast. Dit komt voort uit het feit dat men aan de achterzijde van de woning slaapt. Hierdoor hebben zij minder last van geluiden die direct voor van de straat komen. Hierdoor neemt het geluidsoverlast afkomstig van de bezoekers van de horeca af in vergelijking met de voorzijde. Hierdoor kunnen bewoners tijdens de openingstijden van de night-time economy toch een redelijke nachtrust krijgen. Wanneer het mooi weer is en het warm is en men met de ramen open slaapt neemt de overlast op de achterzijde van de woning toe, maar dat accepteren de meeste bewoners omdat ze dat een logisch gevolg vinden van het open zetten van de ramen.

Een andere strategie die men volgt, welke in eerste instantie niet zo belangrijk lijkt, is het later gaan slapen. Hun leefritme wordt aangepast aan de horeca, omdat ze later gaan slapen om minder last te hebben. Zij gaan slapen op het moment dat de meeste bezoekers bij de horecagelegenheid binnen zijn en voordat zij weer naar buiten komen. Het aanpassen van het slaapritme kan een redelijke invloed hebben op het leven van inwoners, omdat ze een kortere nachtrust hebben. Uit de interviews blijkt dat met name de wat oudere bewoners van de stad aangeven dat zij later gaan slapen door de aanwezigheid van de horeca dan ze eigenlijk zouden willen doen.

7.2 Omgaan met Overlast

De inwoners van de binnenstad noemen een groot aantal negatieve effecten van het wonen in de buurt van een horecaonderneming in de binnenstad. Toch is het opvallend dat deze vormen van overlast door de meeste inwoners geen invloed hebben op de woontevredenheid. Niet veel mensen noemen de nadelen die zij ondervinden van de horeca als nadeel van de binnenstad. Integendeel, veel van de mensen vinden dat dit bij de binnenstad hoort. Uit de interviews en uit de korte enquête blijkt dat er maar soms overlast wordt ervaren ten gevolge van de horeca welke negatieve invloed hebben op de woontevredenheid in de binnenstad (tabel 4). Het is slechts een enkele keer dat de effecten van de overlast een vorm aannemen waarbij het voor bewoners ook daadwerkelijk een rol

gaat spelen op het wooncomfort. Sommige bewoners geven aan dat zij vinden dat het woongenot en woonplezier in de binnenstad zoveel hoger is dan de lasten, dat men zich niet moet storen aan de lasten maar vooral moet gaan genieten van wat ze wel hebben. De groep die wel overlast ervaart, woont dan ook vaak in de gebieden waar vooral de 'zwaardere' horeca gevestigd zit.

Tabel 4: Ervaren nadelige overlast van horecaondernemingen
Voor inwoners van de binnenstad in Utrecht, 2013.

Overlast van horeca			
	Aantal	Percentage	Cumulatief percentage
Nooit	25	35,7	35,7
Bijna nooit	24	34,3	70
Soms	17	24,3	94,3
Vaak	4	5,7	100

Bron: Eigen onderzoek, 2013.

Uit de enquête blijkt dat een kwart aangeeft dat zij wel overlast ondervinden van de horeca. Er zit op dit punt een spanning tussen het enerzijds ervaren van de horeca en anderzijds dat het geen invloed heeft op het wooncomfort. Een verklaring hiervoor is te vinden in de met inwoners gehouden interviews, waarbij zij aangeven dat de overlast geen invloed heeft op hun woonervaring. Dat de overlast van de horeca geen invloed heeft op de woonervaring wordt volgens de inwoners veroorzaakt door een aantal verschillende punten. Bewoners geven aan dat de kleinschaligheid van Utrecht er voor zorgt dat de overlast geen vorm aanneemt waarop het niet meer te accepteren valt. Hoewel Utrecht een grote stad is met een groot aanbod aan horecagelegenheden geven de inwoners aan dat het nog klein en gezellig is gebleven in Utrecht. Het is een compacte stadskern waar de uitgaansgelegenheden in een relatief klein gebied gevestigd zijn. Het heeft hierdoor een gezellige, haast dorpse, sfeer. Dit geeft een positieve bijdrage aan hoe er wordt omgegaan met de effecten van het nachtleven, aldus de inwoners. Sommige bewoners leggen uit dat dit komt omdat er veel publiek komt dat vergelijkbaar is met elkaar. Het zijn voornamelijk studenten welke zelf ook in de binnenstad wonen, en hierdoor enigszins rekening houden met de omgeving.

7.3 Niet klagen over de overlast

Een andere verklaring dat de overlast die wordt ervaren geen sterke invloed heeft op de woonervaring is omdat de bewoners vinden dat ze van te voren wisten dat er een vorm van overlast mogelijk is bij het wonen in de binnenstad in de nabijheid van horecaondernemingen. Zoals één van de bewoners verwoordde:

“De stad was er al voor ik er was, en ik moet mij daarom aanpassen aan de stad, en de stad hoeft zich niet aan te passen aan mij. Hierbij hoort de overlast.” - Respondent 9

Hierdoor zegt men min of meer dat overlast hoort bij het wonen in de binnenstad en men wist dat dit verbonden zat aan het wonen in de binnenstad. Dit resulteert ook in dat de bewoners vinden dat ze niet horen te klagen wanneer ze een vorm van overlast ervaren, maar dat ze het moeten accepteren. Hierbij is een opvallend punt zichtbaar. De bewoners ervaren wel overlast maar willen er niet over klagen. Dit komt enerzijds doordat zij zelf een manier hebben gevonden om met de overlast om te gaan. Anderzijds geven bewoners ook aan dat zij het teveel moeite vinden om stappen te ondernemen tegen de ervaren overlast. Men ervaart dus wel de overlast maar gaat er niet over klagen bij bijvoorbeeld de gemeente, omdat ze het teveel moeite vinden.

“Je gaat dan een traject in van gesprekken en papierwerk, waarbij je moet aantonen wanneer en wat de overlast is. Dat vergt veel van je tijd en ik heb geen zin om daar helemaal in verwickeld te raken”
– Respondent 8

Andere bewoners gaven aan dat klagen ook geen zin heeft of dat de burens al eens hadden geklaagd zonder dat er wat mee is opgeschoten. Hieruit kan worden opgemaakt dat men zelf een manier van omgaan met de overlast vindt, wat kan zijn in de vorm van eigen maatregelen of in de vorm van acceptatie. Er wordt niet veel geklaagd over de overlast bij de gemeente of politie.

Het betekent natuurlijk niet dat er helemaal niet geklaagd wordt over overlast, want er zijn altijd gevallen waarbij de overlast een vorm aanneemt waarin het niet langer acceptabel is. Bewoners welke maatregelen nemen tegen overlast, in de vorm van de gemeente benaderen, geven aan dat zij eerst hebben gekeken of de overlast afneemt of dat ze er mee hebben leren omgaan. Wanneer dit niet het geval is begint de overlast invloed te hebben op de woontevredenheid en gaan de bewoners stappen ondernemen. Ze beseffen dat ze een traject in moeten waarin zij veel moeite moeten doen en tijd steken om te bereiken wat ze willen bereiken, namelijk minder overlast. Zij vinden dit het wel waard omdat hun woontevredenheid belangrijker is. *“Een beetje overlast is niet erg, maar dat het zo erg zou zijn hadden we niet verwacht”* – Respondent 4 nabij het Janskerkhof aangaf als reden om de stap naar de gemeente wel te maken. Op die manier probeert hij om de overlast terug te brengen tot een niveau waarop het acceptabel is en het binnen de vooraf verwachte overlast valt.

7.4 Stellen van grenzen

Het stellen van een grens van verwachting betreffende overlast is een belangrijk punt om met de effecten van de horeca te kunnen omgaan. Uit de gesprekken blijkt dat bewoners zelf een grens leggen op een punt tot waar zij de overlast acceptabel vinden. Wanneer deze grens wordt overschreden is het vaak nog zo dat er niets wordt gedaan, of er wordt wat van gezegd, maar meestal vinden de inwoners ook bij het overschrijden van de grens dat het bij het wonen in de binnenstad hoort en dat het min of meer gezellige toevoeging is. Het voordeel hierbij is dat veel van de overlast niet direct in de nacht merkbaar zijn, waardoor mensen niet uit hun slaap worden gehouden. De overlast worden overdag aangetroffen, maar daar kan vervolgens direct actie tegen worden ondernomen. Het overlast van geluid is draaglijk zolang het een bewegende massa is. Stilstaand geluid is erger voor de inwoners, maar dat deze vorm van overlast invloed heeft op de woonervaring is niet van toepassing. Hier is ook een verklaring voor te vinden in het voorbereid zijn op geluid. Veel van de inwoners geven aan dat wanneer zij zich voorbereiden op overlast, er beter mee om te gaan is. *“Op vrijdag en zaterdag kan je het verwachten, daarom vind ik het niet erg. Maar als het ook opeens op maandag of dinsdag is heb ik er wel wat meer moeite mee”* is wat Respondent 1 bij het Domplein vertelde. Als men weet dat er overlast is, kunnen zij zich er op instellen. Hierdoor is de ervaring van overlast minder groot omdat de grens verlegd kan worden. Hierdoor is het zo dat mensen dus minder overlast ervaren van het nachtleven in het weekend. Hoewel dit de grootste aantallen bezoekers heeft in de week, en je dus zou verwachten dat dit het meeste overlast geeft, valt dit dus wel mee. Omdat ook de inwoners verwachten dat er wat overlast zal zijn stellen zij zich hier op in en verleggen ze de grens voor wat acceptabel is. Wanneer de overlast onverwacht komt ligt deze grens lager en is het voor een inwoner minder te accepteren, omdat de grens lager ligt. Dat de grens lager ligt kan verschillende redenen hebben, ook in het weekend. Het kan bijvoorbeeld zijn dat men vroeg het bed uit moet, en dan een verstoring van de nachtrust vervelend vinden, maar het kan ook zo zijn dat men juist wil uitslapen en het geluid van de schoonmaak overlast veroorzaakt.

7.5 Asociaal gedrag bij sociale activiteit

In onderzoeken van bijvoorbeeld Tallon & Bromley (2004) en Bromley, et. al., (2007) blijkt asociaal gedrag van bezoekers een groot punt van ergernis kan zijn voor de inwoners van de binnenstad. Door dit label aan het gedrag van bezoekers te hangen, wordt er al snel overlast ervaren door de inwoners, omdat de activiteiten van de bezoekers een negatieve lading krijgen. Deze bevinding komt slechts deels terug in de interviews. Je zou kunnen stellen dat geluidsoverlast van bezoekers onder de noemer asociaal gedrag valt te plaatsen, maar omdat mensen die op een terras zitten te praten hier ook onder vallen is dit wat te kort door de bocht. In dit geval heeft het betrekking tot asociaal gedrag waarbij de inwoner direct betrokken is. Dit kan dus verhouden tot overlast van belediging en schreeuwen, maar ook tot het afval op straat en wildplassen zou je kunnen noemen als asociaal

gedrag. De term asociaal gedrag wordt ook slechts een enkele keer in de interviews genoemd als vorm van overlast.

Veel van de bewoners spreken niet over 'Asociaal' wanneer bezoekers schreeuwen of hard praten, afval op de grond gooien, of wildplassen. Ze vinden dat het onderdeel is van de uitgaanscultuur, en het hoort bij het binnenstedelijk wonen. Het uitgaan is een sociale activiteit, en daar wordt bij gedronken waardoor men wat minder controle heeft over zichzelf, maar dat is niet per se negatief. Wat ook vaak gebeurt is dat de inwoners de situatie naar zichzelf terug vertalen. Dan vindt men dat ze het zelf ook leuk vonden of vinden en zelf ook wel eens zich op eenzelfde soort wijze hebben gedragen, waardoor zij geen verwijt mogen maken naar anderen welke hetzelfde soort gedrag vertonen. Dat zij er nu last van hebben is een onderdeel van het wonen in het binnenstedelijk gebied en daar hoort het voor een deel bij.

7.6 Acceptatie

In het onderzoek komt naar voren dat de nadelen die zijn behandeld geen grote invloed hebben op de woonervaring van de inwoners. Het sleutelement bij het ervaren, of eigenlijk het *niet* ervaren van overlast welke negatieve invloed heeft op de woonervaring is voorbereiding en het stellen van grenzen. Met het stellen van grenzen geven bewoners voor zichzelf aan wat zij wel en wat zij niet te accepteren vinden bij de binnenstad. Zo kan overlast veranderen in hinderlijke bijkomstigheden in de binnenstad. Met andere woorden wil dit zeggen dat bewoners geen overlast ervaren tot dat ze een bepaalde grens hebben bereikt.

Het moeilijke binnen de resultaten van dit onderzoek is het ervaren en accepteren van overlast. Het probleem hierbij is dat het door bewoners niet wordt ervaren als daadwerkelijk 'overlast', maar meer als hinderlijk of ongemakkelijke bijkomstigheden van de binnenstad. De negatieve effecten van de horeca drukken niet zozeer op de woonervaring van de inwoners dat zij willen spreken van 'overlast'. Sommige van de bewoners benadrukken ook specifiek dat de genoemde ervaringen geen overlast zijn maar minder leuke kanten van het wonen in de binnenstad. Dat deze minder leuke kanten er zijn accepteren ze. Dit accepteren ze omdat ze wisten dat deze kant aan het wonen in de binnenstad verbonden is en ze hier een afweging voor hebben gemaakt of ze er mee zouden kunnen omgaan. Bewoners geven ook aan dat zij meer last hebben van bepaalde groepen ongewenste bewoners van de stad (Daklozen, verslaafden, etc.) dan van de horecabezoeker. Dit zou kunnen komen omdat de bewoners vaak aangeven dat zij het gedrag van de horecabezoeker begrijpen, omdat ze zelf ook wel eens zich zo hebben gedragen. Met de verslaafden is deze vorm van identificeren er niet. Hierdoor ontstaat er een vorm van zogenaamde 'exclusion'. Hierdoor is de meer ongewenste groep mogelijk ook niet opzichtig aanwezig in het straatbeeld tijdens het uitgaan (Schwanen et. al., 2012). De levendigheid van het uitgaanspubliek verdrijft de ongewenste groepen min of meer uit het straatbeeld van centrum tijdens de nacht (Roberts and Eldridge, 2009). De bewoners vinden dit prettig, omdat ze aangeven dat ze meer last hebben van die ongewenste groepen dan van de horecabezoeker. Ze accepteren daarmee eerder het overlast dat afkomstig is van de bezoeker van de horeca dan van de ongewenste inwoners van de stad.

7.7 Gemeentelijk beleid

Binnen dit onderzoek ligt de focus op hoe inwoners en ondernemers van Utrecht het gemeentelijk beleid ervaren. Er zijn veel inwoners maar ook ondernemers welke vinden, of het gevoel krijgen, dat de gemeente meer aandacht legt op de ontwikkeling en voortbestaan van horeca in de binnenstad dan op de inwoner of 'gewone' middenstand ondernemer. Deze bewoners vinden dat de gemeente niet zo netjes is in de behandeling van de burgers. Sommige inwoners denken dat de gemeente veel meer zit te wachten op de inkomsten welke zij ontvangen van de horeca, dan op de paar belastingcenten van een bewoner. Opvallend is dat dit door meerdere van de inwoners werd genoemd, en dan met name de wat oudere inwoners welke al langere tijd in Utrecht wonen. Ze krijgen hierbij vaak het gevoel dat de gemeente niet naar ze luistert en de plannen met betrekking tot de horeca hoe dan ook uitvoert. Het kost volgens de inwoners erg veel moeite en tijd om in

gesprek te komen met de betreffende ambtenaar, of het betreffende beleidsdocument in bezit te krijgen of in te zien.

Zij vinden dat hierdoor de tijd om tegen plannen in te gaan, of hier over te discussiëren en meningen van buurtbewoners te vragen, te kort wordt. Daarnaast krijgen ze het gevoel dat wanneer dit wel gebeurt er vervolgens alsnog niets mee wordt gedaan door de gemeente. Dit vormt een reden voor de bewoners om geen actie te ondernemen terwijl er wel een vorm van overlast wordt ervaren. De bewoners welke niet erg positief over het gemeentelijk beleid denken hebben één duidelijk statement. Zij vinden dat het leefklimaat voor de inwoners prioriteit nummer één moet zijn voor de gemeente. Zij verwachten dan ook van de gemeente dat deze in het beleid rekening houdt met de woonomgeving in de stad. De bewoners geven aan dat zij vinden dat de gemeente wat terughoudender moet zijn met het uitgeven van horecaverunningen. Dit vinden zij omdat de toename van de horeca de woonomgeving aantast.

Het is hierbij wel belangrijk om in acht te nemen dat zij niets tegen horeca hebben. Ze hebben er niets op tegen dat de gemeente zich wil doorontwikkelen tot een belangrijke stad in Nederland en meer bezoekers wil trekken. Zij begrijpen dat voor de stedelijke economie dat van belang is, en ook dat horeca van belang is voor de stedelijke economie. Het is hierbij voor hen van belang dat de inwoners niet in hun wooncomfort worden aangetast. Zij wonen hier al langer, en er moet dan ook niet zomaar een verandering worden doorgevoerd waardoor woningwaarden en wooncomfort af kunnen nemen. Zij verlangen dan ook van de gemeente om in het beleid duidelijk rekening te houden met de woonfunctie van een gebied, en dat de woonfunctie de belangrijkste functie is.

Wanneer de toename van horeca leidt tot meer overlast, of de huidige horeca een vorm van overlast geeft welke niet meer te accepteren of mee om te gaan valt, dan wil de bewoner zich wel richten tot de gemeente. Op dit moment geven zij aan dat deze stap niet wordt genomen omdat zij enerzijds denken dat de gemeente niets gaat doen met de klachten en anderzijds omdat zij vinden dat ze niet mogen klagen omdat het bij de binnenstad hoort. De bewoners welke wel de klachten voorleggen bij de gemeente verwachten dat de gemeente wat meer aandacht geeft aan de door hun voorgelegde problemen. Deze bewoners geven aan dat zij vaak namens meerdere bewoners spreken, omdat een grote groep bewoners de stap naar de gemeente dus niet maakt vanwege de moeite die het kan kosten volgens hen. Op deze manier proberen bewoners gezamenlijk met de gemeente de overlast die wordt ervaren aan te pakken, ook als de overlast voor andere bewoners wel te accepteren is.

De andere groep richt zich minder op beleid specifiek, maar op de aanpak van de gemeente. Zij vinden dat de gemeente wel netjes is in het verminderen van de effecten van het nachtleven op de bewoners. Zij vinden dat de regelgeving betreffende geluidsproductie en openingstijden door de gemeente goed worden gehanteerd. Daarnaast is het aanstellen van toezicht op straat door Boa's, politie en stadswachten voor de inwoners een vorm van beleid van de gemeente waar de effecten van de night-time economy door worden vermindert. De bewoners geven ook aan dat er door de

stad verschillende borden hangen welke de bezoekers van de horeca erop attenderen dat er rekening met de omgeving moet worden gehouden. Of deze borden ook daadwerkelijk effecten hebben trekken de bewoners wel in twijfel, maar ze zien het wel als een teken dat er door de gemeente wordt getracht om de effecten voor de omwonenden zoveel mogelijk te beperken.

Het opruimen van het afval wordt veel genoemd als een goede kant van de gemeente om de gevolgen van het nachtleven voor de inwoners te beperken. Ook de groep inwoners welke meer geneigd zijn negatief te denken over de gemeente, vindt dat de gemeente op dit punt een ruime voldoende scoort omdat de straten vaak 's ochtends vroeg weer netjes worden opgeruimd. Omdat er afval wordt genoemd als overlast van het nachtleven, is dit een belangrijk punt waar de gemeente een goed beleid op heeft. De uitbreiding van de horeca is een vorm van beleid waar met meer terughoudendheid op moet worden ingezet.

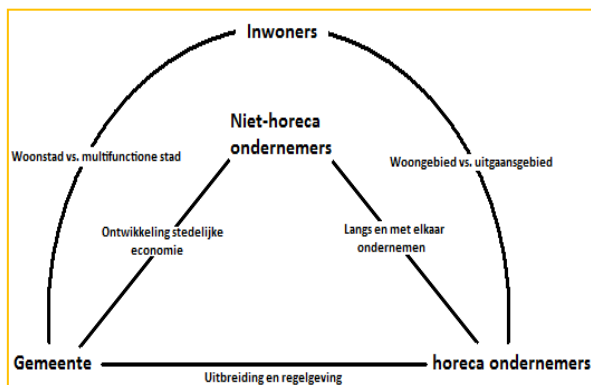
Hoofdstuk 8: Conclusie en aanbeveling

In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste resultaten van het onderzoek worden teruggehaald. Dit wordt gedaan om tot beantwoording van de onderzoeksvragen te komen. Dit moet uiteindelijk leiden tot een antwoord op de hoofdvraag: *“Welke effecten heeft de horeca op verschillende gebruikers van de binnenstad van Utrecht en in hoeverre spelen kenmerken en locatie hierop een rol?”* Hierbij wordt gebruik gemaakt van de bestaande kennis omtrent dit onderwerp zoals dit eerder is besproken in hoofdstuk 2 (in onderzoeken van o.a. Chatterton, Roberts & Eldridge; Tallon & Bromley), om te kijken in hoeverre dit zich verhoudt en toepasbaar is met dit onderzoek.

8.1 Spanningsveld

De binnenstad wordt door verschillende gebruikers op verschillende manieren gebruikt. Tussen de verschillende groepen (inwoners, ondernemers en gemeente) bestaan spanningen over de belangen, overlast en het te voeren beleid op het gebied van het stedelijke nachtleven (figuur 3). Tussen inwoners en horeca ondernemers hangt een spanning omdat de bewoners vooral een aangename woonomgeving belangrijk vinden, terwijl de horecaonderneming een grotere winst belangrijk vindt en daarom veel klanten in de onderneming wilt en langer open wil zijn. Mede door de belangen van deze groep ontstaan er ook spanningen tussen inwoners en de gemeente. De gemeente richt zich op de ontwikkeling van een sterke stedelijke economie.

Figuur 2: Spanningsveld horeca binnenstad

De aanwezigheid van de horeca heeft hier een belangrijke invloed op, en de ontwikkeling van de horeca is daarom belangrijk voor de ontwikkeling van de stedelijke economie. Voor de inwoners betekent deze ontwikkeling echter een verandering in hun woonomgeving, waardoor hun wooncomfort kan worden aangetast en zijn daarom terughoudender wat betreft het doorontwikkelen van horeca in de stad en zien dan ook liever ander soort voorzieningen komen. Ook de niet-horecaondernemers willen dat de stad zich ontwikkelt met de komst van andere voorzieningen.

Hetzelfde geldt voor de spanning van niet-horecaondernemers en de gemeente en tussen ondernemers en horecaondernemers. Zij vinden dat de economische activiteit van hun onderneming belangrijk, of zelfs belangrijker is dan de horeca-economie. Zij vinden dan ook dat de gemeente meer zou moeten doen aan ontwikkeling van gewone ondernemingen in plaats van horeca. Tussen de ondernemers en horecaondernemers bestaan spanningen over de overlast die men heeft van elkaar, en met name de niet-horecaondernemer van de effecten van de horecaonderneming in de buurt.

De bestaande spanningen zorgen voor een situatie in de binnenstad waarbij alle partijen met elkaar moeten omgaan op een manier waarop voor iedereen de meest aangename situatie ontstaat. Dit is echter een moeilijk te bereiken situatie, en daarom is het van belang dat er zo duidelijk mogelijk wordt opgesteld wat de verwachtingen van de verschillende groepen zijn bij de vestiging in de binnenstad.

8.2 Conclusie

De bewoners zijn de groep gebruikers van de binnenstad welke de meeste effecten ervaren van de horeca, omdat zij hier aanwezig zijn tijdens de openingstijden van de (nachtelijke)horeca en de effecten daardoor het meest waarnemen. De onderzoeksvraag welke hieraan verbonden is: *Welke effecten ondervinden inwoners uit de uitgaanscluster van de horeca, en in welke mate spelen persoonsgebonden kenmerken en locatie een rol bij de ervaring van deze effecten?*

De meest genoemde effecten zijn vaak niet direct afkomstig van de horecagelegenheid zelf, maar zijn afkomstig van de aan de horeca verbonden bezoeker. In eerdere onderzoeken naar horeca in de

stad van bijvoorbeeld Chatterton (2002) en Tallon & Bromley (2004) werd al duidelijk dat de horecabezoeker effecten met zich mee brengt. Dit werd door bewoners beschreven als negatieve effecten. Dit komt omdat bezoeker van de horeca vaak weinig rekening houdt met de omgeving en zich niet bewust is van zijn gedrag. Hierbij speelt net als in het onderzoek van Bromley et al. (2005) alcohol een grote rol, omdat de grenzen van gewenst gedrag door de bezoeker hierdoor vervagen.

Geluidsoverlast door gepraat en geschreeuw is het grootste negatieve effect verbonden aan de horeca waar de inwoners van de binnenstad mee worden geconfronteerd. Een andere vorm van negatieve effecten verbonden aan het wonen in de omgeving van horecagelegenheden heeft betrekking op de aanwezigheid van afval. Uit eerdere onderzoeken van Roberts & Eldridge (2009) en Tallon & Bromley (2004) kwam naar voren dat geluidsoverlast en afval belangrijke negatieve punten zijn van de binnenstad. Dit wordt versterkt door de aanwezigheid van de horeca en dat komt dan ook terug binnen dit onderzoek. Chatterton (2002) ontdekte dat in studentensteden de overlast van het uitgaanspubliek op de omgeving groot kan zijn. De inwoners van de binnenstad geven zelf aan dat de door hun ervaren effecten met name afkomstig zijn van deze groep gebruikers uit de stad.

Er wordt van te voren rekening gehouden met bepaalde effecten afkomstig van de horeca welke zowel voor- als nadelig zijn zoals Tallon & Bromley (2004) en Robert & Eldridge (2009), hebben aangetoond en nu ook in dit onderzoek naar voren is gekomen. Het stellen van grenzen is voor bewoners een belangrijke manier om met de effecten van de horeca om te gaan. Zij stellen vast wat de te verwachten effecten van de horeca zijn, en wanneer de praktijk afwijkt van de verwachtingen dan pas hebben de inwoners het gevoel dat het wooncomfort in de binnenstad door de horeca wordt aangetast.

De bewoners ervaren ook positieve punten welke aan de horeca verbonden kunnen worden. Zo is de afstand en stap tot een horecabezoek klein, wat bijdraagt aan een voor de bewoners gezellige woonomgeving. De bewoners vinden het ook positief dat door de aanwezigheid van (nachtelijke) horeca er minder ongewenste groepen zoals verslaafden en daklozen in de binnenstad aanwezig zijn. Een ander positief effect van de aanwezigheid van de horeca is de toename van het gevoel van sociale controle in de binnenstad. Dit vergroot gevoel van sociale controle in de binnenstad door de aanwezigheid van veel mensen kan bijdragen aan een positieve beleving van de binnenstad maar ook aan het gevoel van veiligheid in de stad. Doordat men het gevoel krijgt dat er altijd wel iemand is die toezicht houdt in de straat, voelen ze zich prettiger op straat. De bewoners hebben ook het gevoel dat horecaondernemers bijdragen aan de veiligheid op straat door hun toezicht. Toch is van sociale cohesie in de stad, zoals dit volgens Hart, et. al. (2002) zou kunnen ontstaan door de aanwezigheid van de horeca geen sprake. De bewoners geven aan dat er sociale controle is, maar er is geen sprake van de uitgebreide controle en binding met de wijk zoals dit bij sociale cohesie het geval is.

Op basis van eerdere onderzoeken viel te verwachten dat er een verschil waarneembaar zou zijn tussen verschillende kenmerken van inwoners en de manier waarop zij de effecten van de horeca beleven. Uit het onderzoek van Roberts & Eldridge (2009) en Tallon & Bromley (2004) en Bromley et. al. (2006) kan worden afgeleid dat persoonsgebonden kenmerken zoals geslacht en leeftijd van invloed zijn op de ervaring van de effecten van de horeca, maar dat is in dit verkennende onderzoek niet terug gekomen. Het zijn dus andere factoren welke bepalen op welke wijze men met de effecten van de horeca omgaat. Zo lijkt de woongeschiedenis, bestaande uit woonduur in de huidige woning en vestiging in stedelijke of rurale omgeving, een rol te spelen op de grens die inwoners stellen bij het te accepteren niveau van de horeca effecten.

Tenslotte is ook de woonlocatie van bepaling op de effecten die worden waargenomen. In gebieden waar meer "zwaardere" horeca gevestigd is, zoals clubs en bardancings, zijn de effecten meer merkbaar dan wanneer men in gebieden woont/onderneemt waar minder horeca gevestigd is. Voornamelijk in het gebied rondom het Neude en Janskerkhof zijn deze effecten merkbaar. Buiten deze gebieden vallen de waar te nemen effecten van de horeca mee. De effecten in de stad buiten dit cluster zijn voornamelijk afkomstig van bezoekers van en naar dit uitgaansgebied. Woonlocatie is alleen niet een bepalende factor op zichzelf voor de ervaren effecten van inwoners, want inwoners binnen de zelfde onderzoeksgebieden gaven aan verschillende effecten te ondervinden.

De afstand tot een horecagelegenheid speelt hierbij een logische rol. Hoe dichterbij de horecagelegenheid, hoe meer effecten er van worden ondervonden.

De tweede deelvraag richtte zich vooral op de ondernemers welke niet binnen de horecabranche actief was. De deelvraag die hier aan verbonden was is: *Welke effecten ondervinden ondernemers die niet binnen de night-time economy participeren van de vestiging in een uitgaanscluster in de stad en speelt vestigingslocatie hierbij een rol?*

De effecten die ondernemers ondervinden van de horeca wijken iets af van de effecten die bewoners ervaren van de horeca. Dit wordt veroorzaakt doordat de ondernemer tijdens de openingstijden van de night-time economy niet aanwezig zijn bij de onderneming zelf, waardoor het toezicht op de onderneming verminderd. Voor ondernemers is het afval en vandalisme van de horecabezoeker het grootste probleem. Met enige regelmaat wordt er schade toegebracht aan het pand door bezoekers of worden er lege blikjes en flesjes achtergelaten bij de ondernemingen. Toch vinden zij dat deze negatieve effecten niet problematisch zijn omdat de economische gevolgen gering zijn. De ondernemers vinden dat het verbonden is bij ondernemen in de binnenstad, en zolang de economische schade mee valt wegen de voordelen van de binnenstad op tegen de nadelen.

De horeca zelf brengt echter geen voordelen met zich mee. De positieve effecten voor de ondernemers zijn maar gering en beperken zich slechts tot aanwezigheid van meer bezoekers in de stad. Dat de aanwezigheid van meer bezoekers ook leidt tot meer omzet kunnen de ondernemers niet met zekerheid zeggen.

Er bestaat hierin wel een licht verschil tussen het soort onderneming. Zo kwam in het onderzoek naar voren dat een sigarenzaak en boekhandel meer positieve effecten ervaren van de horeca dan bijvoorbeeld een kledingwinkel. Dit wordt veroorzaakt omdat de producten die deze ondernemingen verkopen kunnen worden gebruikt bij de horecagelegenheid (krant lezen, sigaret roken etc.).

Net als bij de bewoners, speelt ook voor ondernemers de locatie in de stad een rol op waar te nemen effecten van de horeca. In gebieden waar meer zwaardere horeca gevestigd is, worden meer negatieve effecten ervaren. In deze gebieden met lichtere horeca vinden de ondernemers zich meer los staan van de horeca dan ondernemers in het centrum van de binnenstad nabij de zware horeca. Deze ondernemers in het centrum van de binnenstad zitten vaak gevestigd aan pleinen of zijstraten van deze pleinen, waar horeca een dominante rol op speelt. Hierdoor voelen deze ondernemers zich hier iets meer mee verbonden. Betreft de positieve effecten bestaat er geen verschil tussen de verschillende vestigingslocaties, omdat de ondernemers al aangaven weinig profijt te hebben van vestiging nabij de horeca. Tussen de ondernemers welke aangaven dat op hun soort onderneming de horeca een positieve bijdrage kan leveren, is geen verschil waarneembaar in de vestigingslocatie of het voordeel dat wordt ervaren.

De laatste deelvraag *“Op welke manier wordt het gemeentelijke (horeca) beleid en de gemeentelijke maatregelen in de binnenstad door de inwoners en ondernemers ervaren?”* draagt bij aan het beter begrijpen van de effecten die door deze twee groepen worden ervaren. Tussen de verschillende gebruikers van de binnenstad bestaan verschillende spanningen (figuur 3). Door de verschillende belanghebbenden wordt van de gemeente verwacht dat zij proberen om de spanningen die tussen de verschillende groepen heersen zoveel mogelijk te beperken. Zij vinden het de taak van de gemeente om de ontwikkeling van de stad in een positieve richting te sturen. De weg die de gemeente is ingeslagen om tot ontwikkeling van de stad te komen is in de ogen van de inwoners en niet-horecaondernemers niet de meest gewenste weg, waardoor er spanningen bestaan tussen de gemeente en deze groepen. De inwoners en ondernemers zijn van mening dat door het huidige beleid (Gemeente Utrecht, 2012), en de inzet van de gemeente op horeca, de balans in de binnenstad verstoord wordt. Door de lichte groei van horeca, bestaat de angst dat de balans verstoort gaat worden. Dit is in de afgelopen jaren al gestaag gebeurd. Deze balans is volgens deze twee groepen van belang om te kunnen voldoen aan een prettig woon- en ondernemersklimaat. De balans heeft betrekking op verschillende factoren zoals de verhouding horeca en retail, veiligheid in de stad, mate van overlast en profijt van de horeca. De groepen van de binnenstad zijn vooral bang voor de komst van meer ‘zware’ horeca, waarmee ook meer overlast kan komen.

Voor de meeste inwoners en ondernemers is de huidige situatie betreft effecten van horeca niet problematisch. Hierdoor kan de te accepteren overlast omslaan in overlast waarmee het woon- en ondernemen plezier negatief wordt beïnvloed. Daarom moet de huidige situatie zoveel mogelijk gewaarborgd blijven.

De gemeente wordt door de gebruikers als eindverantwoordelijke gezien, hoewel ze niet op alle punten de macht hebben om te sturen. Er moet door de verschillende actoren binnen het spanningsveld worden gestuurd om de balans in de binnenstad te behouden (Graham & Marvin 2008). De taak van de gemeente is in te spelen op de praktijk situaties in het nachtleven. Zij moeten dit zoveel mogelijk sturen, maar hebben hiervoor ook de medewerking van de andere actoren nodig. Niet alleen door toename van horeca kan de balans worden verstoord, ook door de regelgeving en de manier van toezicht in de binnenstad. Hierbij moet worden gedacht aan bijvoorbeeld drankprijzen en openingstijden van de horeca. Daarnaast is controle en toezicht een middel om de effecten van de horeca te controleren. Hierdoor kan worden gestuurd om een veiliger gevoel in de binnenstad te creëren. Fysiek toezicht blijkt volgens Crawford & Flint (2009) van belang en ook de bewoners willen dit graag terug zien in de stad. De balans die hier moet worden nagestreefd heeft betrekking op het gevoel van veiligheid, maar wel de vrijheid om vrij te bewegen zonder constant gevolgd te worden.

8.3 Aanbeveling gemeente

Op basis van de gevonden resultaten in dit onderzoek afkomstig van de bewoners en ondernemers in de binnenstad van Utrecht is er een korte aanbeveling voor de gemeente, welke door deze groepen als verantwoordelijke wordt gezien.

De huidige groei van de horeca is niet problematisch, maar het moet wel bedachtzaam gebeuren. Dit betekent dat de nieuwe horecagelegenheden onderscheidend en verrijkend voor de binnenstad zouden moeten zijn. Daarnaast is het vooral van belang om terughoudend te zijn met de komst van de meer 'zwaardere' horeca in woongebieden, omdat deze groepen hier de meeste effecten van ondervinden. Door de gemeente wordt in de ontwikkelingsnota horeca al gesproken over verschillende beperkingen aan groei van zware horeca en andere horecacategorieën (Gemeente Utrecht, 2012), wat daarom past bij de wensen van de bewoners en ondernemers in de binnenstad. Daarnaast is het voor de gemeente belangrijk om te handhaven op de meest voorkomende problemen. Op het gebied van afval is de gemeente een goede weg ingeslagen en met de keuze om gedurende de gehele dag afval op te halen is een goede ontwikkeling in werking gezet. Op het gebied van geluidsoverlast afkomstig van bezoekers zou de gemeente nog beter te werk kunnen gaan. In samenwerking met stadstoezicht en politie zou hier meer op moeten worden opgetreden. Dit is te bereiken door op de bekende plaatsen, zoals pleinen en in de nabijheid van 'snacktenten', toezicht te houden. Wanneer er hier overmatig geluid wordt geproduceerd dient de politie of toezicht de personen hier op aan te spreken. Op deze manier kan vrij eenvoudig de overlast van geluid afkomstig van bezoekers worden terug gedrongen. Door toezicht wordt direct bijgedragen aan de veiligheid in de binnenstad (Chatterton, 2002). Dit is een belangrijk punt voor de inwoners, welke aangeven zich nu niet onveilig te voelen in de binnenstad maar wel meer toezicht zouden willen.

De gemeente moet ook op verzoek van handhaving ingaan wanneer bewoners of ondernemers dit aanvragen. Wanneer er dezelfde klachten komen van meerdere bewoners, of meerdere klachten van eenzelfde bewoner is het belangrijk om hier gehoor aan te geven. Dit doet de gemeente vaak wel maar onder veel bewoners heerst het gevoel dat er niet naar ze geluisterd wordt door de gemeente. Het is voor de gemeente een belangrijke taak om de inwoners van de stad het gevoel te geven dat er naar hun geluisterd wordt, en dat de gemeente er aan werkt om de leefomgeving in de binnenstad zo optimaal mogelijk te maken. De inwoners en ondernemers geven praktijk voorbeelden waar de gemeente in de beleidsbepaling op zou kunnen afstemmen en de politie het toezicht op kan richten.

8.4 Aanbeveling voor vervolg onderzoek

Dit kwalitatieve onderzoek heeft een aantal inzichten gegeven in effecten welke door bewoners worden ervaren ten gevolge van het wonen in de nabijheid van horecagelegenheden. Wanneer er een vervolg wordt gegeven aan dit onderzoek is het aan te raden om een uitgebreider kwantitatief onderzoek te verrichten naar de gevonden overlast. Op die manier kan een meer compleet beeld worden verkregen over het onderwerp. Het is hierbij eventueel aan te raden dat voor een vervolg onderzoek er op basis van kwalitatief onderzoek wordt achterhaald welke persoonskenmerken er eventueel nog van invloed kunnen zijn op de manier waarop de bewoners de effecten van de horeca ervaren. Dit is een belangrijk verbeterpunt. Bij dit onderzoek lag de focus vooral sterk op de kenmerken leeftijd en geslacht omdat deze volgens eerdere onderzoeken van invloed zouden zijn. Deze twee kenmerken bleken echter in dit onderzoek maar weinig van invloed te zijn op de ervaring van de effecten, en er zullen dus andere factoren achter zitten. Er kwam wel naar voren dat de woonduur en woongeschiedenis een rol kan spelen op het ervaren van de effecten. Dit zou dan ook bij vervolg onderzoek mee genomen moeten worden om een completer beeld te creëren omtrent het ervaren van de effecten van de horeca op de woonervaring.

Door kwantitatief onderzoek te doen naar de verschillende persoonskenmerken kan ook een duidelijker beeld worden gecreëerd over hoe bepaalde persoonsgebonden kenmerken bepalend kunnen zijn. Zo kan het van invloed zijn of men student is of een kantoorbaan heeft waardoor men vroeg uit bed moet, of dat iemand gewend is rust te hebben en dit in de stad minder heeft. Het is interessant om te onderzoeken in welke mate deze factoren van invloed zijn op het wel of niet ervaren van overlast van de horeca in de stad.

Hoofdstuk 9: Reflectie

Een onderzoek verloopt niet altijd zoals de onderzoeker vooraf had gepland. Daarom is het van belang om na afloop van het onderzoek kritisch te kijken naar welke punten goed en welke punten minder goed zijn verlopen. Dit is belangrijk zodat bij volgende onderzoeken of het nogmaals uitvoeren van hetzelfde onderzoek de belangrijkste aandacht- en verbeterpunten bekend zijn.

9.1 Reflectie op het onderzoek

De methode voor werving van bewoners en ondernemers is op een goede en snelle wijze verlopen. De ondernemers werden via het internet benaderd voor deelname, en daar kwamen voldoende reacties op voor onderzoek. Bij de inwoners kwamen uit de 300 verzoeken tot deelname, uiteindelijk 19 reacties naar voren. Dit was een goede methode waardoor in een korte tijd voldoende respondenten voor het onderzoek werden verzameld.

Het toevoegen van de enquête had een toegevoegde waarde, omdat het heeft bijgedragen aan een meer generiek beeld over de ervaring in de binnenstad, en bood de mogelijkheid om te bepalen of er in de interviews meer 'negatieve' dan 'positieve' reacties waren.

De reden dat er een enquête bij werd getrokken voor wat korte informatie komt voort uit het risico dat vooraf werd aangenomen dat vooral negatief gestemde bewoners deel zouden nemen aan het onderzoek, om zich te laten horen en hun verhaal kwijt te kunnen met de hoop op eventuele aanpak. Dit bleek echter niet het geval te zijn, er waren veel positief gestemde inwoners welke aan het onderzoek deel namen. Omdat er veel positieve gestemde bewoners binnen het onderzoek betrokken waren, is er in een later stadium nog gezocht naar inwoners die meer 'negatieve' ervaring hebben met het wonen in de omgeving van horeca. Op deze wijze werden de effecten welke zouden kunnen optreden voor alle bewoners duidelijker. Hoewel deze bewoners iets meer negatieve effecten ervaren van de horeca in de binnenstad, bleven ze vrijwel allemaal positief over het wonen in de binnenstad. Met de betrekking van deze groep die meer 'overlast' ondervinden werd een goed inzicht verkregen in de verschillende kanten en meningen rondom de overlast van de horeca.

De gebruikte methode voor de enquête, waarbij respondenten op straat werden benaderd voor deelname, verliep minder eenvoudig. De bewoners zijn op straat minder bereid om mee te werken aan een onderzoek. Gezien de bevindingen uit dit onderzoek is dat niet verassend, aangezien bewoners aangaven geïrriteerd te raken van de grote hoeveelheden onderzoeken op straat.

Er waren ook kritische punten bij het onderzoek. De topiclijst die werd gebruikt bij het interviewen van de bewoners bleek niet richtinggevend voor het beantwoorden van enkele vragen. Deze had nog beter opgesteld kunnen worden vooraf. Dit is niet altijd mogelijk omdat tijdens het onderzoek er nieuwe punten naar voren komen waarop vervolgens doorgevraagd kan worden. Dit gebeurde in een te geringe mate, waardoor er nog vragen onduidelijk en vaag bleven. Dit is opgelost door enkele respondenten nogmaals te benaderen met het verzoek om op enkele vragen nog antwoord te geven. Hierbij werd ook gebruik gemaakt van enkele nieuwe interviews om op deze 'onduidelijke' punten meer inzichten te verkrijgen. In het vervolg zou de topiclijst beter moeten worden opgesteld.

Er werd ook aan de bewoners gevraagd of zij nog andere inwoners kenden welke over bepaalde onderwerpen een uitgesproken mening hebben. Hieruit kwam vervolgens nog goede en bruikbare informatie naar voren waarmee er beter inzicht kon worden verkregen in punten welke met de eerste topiclijst onbesproken of onduidelijk bleven. Op deze punten is getracht een zo goed mogelijk beeld te krijgen met behulp van specifiek gerichte vragen op dit onderwerp.

Betreft de planning had het onderzoek beter gekund. Het onderzoek kwam traag op gang, waardoor het vervolg van het onderzoek achter ging lopen. Omdat er hierdoor een tijdsdruk ontstond was er minder ruimte om bij onduidelijkheden in de resultaten nog vervolg onderzoek te uitvoeren. Dit is opgelost door het zetten van strakke deadlines, waar vervolgens aan werd gehouden. De deadlines schepten duidelijkheid waardoor er een doel voor ogen was. Hier kon vervolgens naar toe worden gewerkt. Door het verplaatsten van de uiterste datum naar een later tijdstip ontstond de ruimte om de onduidelijkheden nog nader te onderzoeken. Moeilijkheid hierbij was dat er wel in de vakantie periode door gewerkt moest worden, waardoor de respondenten moeilijker te bereiken waren.

Literatuur:

- Aalst, van I. & T. Schwanen (2009), Omstreden nachten. Angstgevoelens van jongeren in de uitgaansgebieden van Arnhem en Apeldoorn. In: Boutellier, H., N. Boonstra & M. Ham (red.), Omstreden ruimte; over de organisatie van spontaniteit en veiligheid, pp. 157-175. Amsterdam: Van Genneep.
- Aalst, van I. & I. van Liempt (2011), Uitgaansstad onder spanning. In: Justitiële verkenningen, jaargang 37, nr. 4
- Aalst, van I. & R. van Melik, (2012), The city that never sleeps; het nachtleven van New York Geografie 21(5), pp. 14-17.
- Allan, C. & S. Blandy (2004), The future of city centre living: implications for urban policy. Centre for Regional Economic and Social Research Sheffield.
- Allen, C. (2007), Of urban entrepreneurs or 24-hour party people? City-centre living in Manchester, England. In: Environment and Planning A 2007, vol. 39, pp. 666 - 683
- Angotti, T. & E. Hanhardt (2001), Problems and Prospects for Healthy Mixed-use Communities in New York City. Planning Practice & Research, Vol. 16, No. 2, pp. 145– 154, 2001
- Baarda, D.B., Goede, de M.P.M. & A.G.E. van der Meer-Middelburg (1996), Open interviewen. Groningen: Wolters-Noordhoff bv.
- Bannister, J. & N. Fyfe (2001), Introduction: Fear and the city. Urban Studies Journal Foundation
- Baudrillard, J. (1998), The consumer society: Myths and structures. London: Sage publications.
- Bedrijfschap Horeca (2012), Haal meer uit je horecazaak. [online] <http://www.kenniscentrumhoreca.nl/feiten-en-cijfers.html>
- Binachini, F. (1995). Night Cultures, Night Economies. Planning Practice and Research, vol. 10, pp. 121- 126.
- Bolt, E.J. (2003), Winkelvoorzieningen op waarde geschat: Theorie en praktijk. Merkelbeek: Drukkerij Bakker
- Bromley, R. and A. Nelson (2002). "Alcohol-related crime and disorder across urban space and time: evidence from a British city." Geoforum 33(2): p16.
- Bromley, R. D. F., Tallon, A. & C.J. Thomas (2003), Disaggregating the space-time layers of city-centre activities and their users. Environment and Planning A, 35 (10). pp. 1831-1851.
- Bromley, R.D.F., Tallon A.R. & C.J. Thomas (2005), City centre regeneration through residential development: Contributing to sustainability, urban studies 42 (13): pp, 2407-2429.
- Bourdieu, P. & J.C. Passeron (1979). The Inheritors: French Students and Their Relation to Culture. University of Chicago Press, London.
- Bryman, A. (2012), Social Research Methods. Oxford: Oxford University Press.
- Calafat A, Juan M. & MA Duch (2009), Preventive interventions in nightlife: a review. Adicciones;2009, Vol. 21 Issue 4, p387
- CBS Statline (2012), Regionale kerncijfers: Inwoners Utrecht stad. Geraadpleegd 04-02-2013
- Chatterton, P. (1999), University students and city centres - the formation of exclusive geographies: The case of Bristol, UK. Geoforum 30: pp. 117-133
- Chatterton, P. & R. Hollands (2001), Theorising Urban Playscapes: Producing, Regulating and Consuming Youthful Nightlife City Spaces. In: Urban Studies, Vol. 39, No. 1, 95–116.
- Chatterton, P. & R. Hollands (2002), Changing times for an old industrial city. In: City, vol. 6, nummer 3, 2002.
- Chatterton, P. & R. Hollands (2003), Urban nightscapes: youth cultures, pleasure spaces and corporate power. London: Routledge.

- Chatterton, P. (2002), *Governing Nightlife: Profit, Fun and (Dis)Order in the Contemporary City*. Entertainment Law, Vol.1, No.2, Summer 2002, pp.23–49
- Clarke, D.B. (2003), *The Consumer Society and the Postmodern City*. London: Routledge.
- Collins A., Cox J. & A. Leonard (2012), *Strangers in the night. the interplay of fear of darkness, crime and out-of-home leisure participation in the city*. Department of Economics, University of Portsmouth
- Costa, G. (2001), *The 24-hour society between myth and reality*. Journal of Human Ergology volume 30, pp.15-20
- Crawford, A. & J. Flint (2009), *Urban safety, anti-social behaviour and the night-time economy*. In: *Criminology and Criminal Justice*, 2009, volume 9.
- Duin, P.A. van der; C.A. Hazeu; P. Rademaker & I.J. Schoonenboom. (2004), *Vijftientig Jaar Later: De Toekomstverkenning Van De WRR Uit 1977 Als Leerproces*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Draak, den J. (1979), *De binnenstad als Woonmilieu*. Meppel: Boompers drukkerijen bv.
- Evans, G.L. (2001), *Cultural Planning: An Urban Renaissance?* London: Routledge
- Evans, G.L. (2005) 'Mixed-Use or Mixed Messages?' *Planning in London*, No.54: 26-29
- Evans, G.L. & Foord, J. (2007) *The generation of diversity: mixed use and urban sustainability*. In S. Porta, K. Thwaites, O. Romice & M. Greaves (eds), *Urban sustainability through environmental design: Approaches to time-people-place responsive urban spaces*, pp. 95–101. London: Routledge
- FNVhoreca (2013), *Wet- en regelgeving*. Online: http://www.fnvhoreca.nl/Wet_en_regelgeving.html [geraadpleegd 10 januari 2013
- Foord, J. (2008) 'What's it like here? Working and Living in a creative neighbourhood', *Urban Studies* (Hutton, T., ed.) (forthcoming issue on the 'New Economy')
- Funda, 2013. *Huizenprijzen Utrecht*. [online] <http://www.funda.nl/koop/utrecht/>
- Gemeente Utrecht (2007), *Ontwikkelingskader Horeca Utrecht*. Versie B&W 26 juni 2007, met aanvullingen conform raadscommissies Verkeer en Beheer en Stedelijke Ontwikkeling 17 juli 2007
- Gemeente Utrecht (2009), *Rapportage WoON 2009 Een analyse van Utrechtse woningmarktgegevens*.
- Gemeente Utrecht (2012), *Groen, open en sociaal: Utrecht woonstad*. Online: <http://www.utrecht.nl/smartsite.dws?id=342245> [geraadpleegd 10 januari 2013]
- Gemeente Utrecht stadsontwikkeling (2012). *Ontwikkelingskader horeca Utrecht 2012*.
- Gleaser, E.L., Kolko, J. & A. Saiz (2001), *Consumer city*. *Journal of economic geography*, volume 1, pp. 27-50.
- Goodall, T. & K. Lawrence (2007), *Leeds Alcohol Strategy 2007- 2010*. Leeds: Leeds Primary Care trust
- Graham S & S. Marvin (2008), *Raising the bar: Preventing Aggression in and around bars, pubs and clubs*. Cullompton: Willan Publishing.
- Hae, L. (2011), *Dilemmas of the Nightlife Fix: Post-industrialisation and the Gentrification of Nightlife in New York City*. *Urban Studies: Volume 48(16)* pp.3449–3465
- Hart, J. de, Knol F., Maas- de Waal, C., Roes, T. (2002), *Zekere banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: SCP, 2002.
- Harvey, D. (1989). *From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism*. *Geografiska Annaler*, 71 B, pp. 3-17.
- Harvey, D. (2007), *neoliberalism and the city*. *Studies in Social Justice*, Volume 1, Nummer 1, Winter 2007.
- Heath, T. (2001), *Revitalizing Cities Attitudes toward City-Center Living in the United Kingdom*. *Journal of Planning Education and Research* June 2001 vol. 20 no. 4464-475

- Hobbs, D. (2003), *Bouncers: Violence and Governance in the Night-Time Economy*. Oxford: Oxford university press.
- Hoek, G., B. Brunekreef, S. Goldbohm, P. Fischer & P.A. van den Brandt (2002), Association between mortality and indicators of traffic-related air pollution in the Netherlands: a cohort study. *The Lancet*, Vol 360, October 19
- Hollands, (2002), Divisions in the Dark: Youth Cultures, Transitions and Segmented Consumption Spaces in the Night-time Economy. *Journal of Youth Studies* Volume 5, Issue 2, 2002 pages 153-171
- Hoskins, G. & A. Tallon (2001), *Promoting the 'urban idyll': policies for city centre living*. Aldershot: Ashgate publishing limited
- Hughes, K., Anderson Z., M. Morleo & M.A. Bellis (2007), Alcohol, nightlife and violence: the relative contributions of drinking before and during nights out to negative health and criminal justice outcomes. *Addiction*, 103, pp. 60–65.
- Jacobs, J. (1961), *The death and life of great American cities*. New York: Random House.
- Jacobs, J. (1969), *The economy of cities*. New York: Random House.
- Kences, (2009), *Kennis als economische motor: Onderzoek naar het ruimtelijk-economisch effect van hoger onderwijs*. Utrecht: Kences.
- Koninklijke Horeca Nederland (2011), *Oneerlijke concurrentie sluitingstijden*. [online] https://www.khn.nl/web/guest/content-template//asset_publisher/qj4e/content/openingstijden
- Louw, E (2004), *Functiemenging Wonen en Werken*.
- Mayer, C. (2008), 'Britain's Mean Streets', *Time Magazine*, 2 April.
- Measham, F. & K. Brain (2005), 'Binge' drinking, British alcohol policy and the new culture of intoxication. *Crime Media Culture* December 2005 vol. 1 no. 3 262-283
- Measham, F. & P. Hadfield (2009), Everything starts with an E: Exclusion, ethnicity and Elite formation in contemporary English Clubland. In: *Addiciones* 21 (4): 364-86
- Ministerie economische zaken (2010), *Handboek wijk economie*.
- Mohan, D. (2008), Traffic safety and city structure: lessons for the future. *Salud Publica Mex* 2008;50 suppl 1:S93-S100.
- Mustard, S. (1991), *Dynamiek in Randstedelijke woonmilieus: urbanisatie en suburbanisatie*. De Randstad: balans van winst en verlies: deel 2.
- Newman, O. (1976), *Defensible space*. Crime prevention through urban design. In: N.C. Kalt en S.S. Zalkind: *urban problems: psychological inquiries*. Readings and text, New York pp. 180-189.
- Peter, J & A. Lakomski (2010), *Got Nightlife? Manage Sociability as an Economic Engine*. *PM magazine*, volume 92, number 10.
- Pols, L., H. van Amsterdam, A. Harbers, P. Kronberger, E. Buitelaar (2009), *Mening van wonen en werken*. Den Haag, planbureau voor de leefomgeving.
- Raspe, O. (2012), *De economie van de stad in mondiale concurrentie*. Essay toekomst van de stad.
- Roberts, M. & A. Eldridge (2008), A comfortable night out?: Alcohol, Drunkenness and inclusive town centres. *Area* 40 (3): pp. 365-374.
- Rowley, A. (1996) Mixed-use development : ambiguous concept, simplistic analysis and wishful Thinking?, *Planning Practice and Research*,11(1), pp. 85–97.
- Roberts, M. & A. Eldridge (2009), *Planning the Night-time City*. London: Routledge
- Schwanen, T., Van Aalst, I., Brands, J., Timan, T. (2012). Rhythms of the night, Spatiotemporal inequalities in the night-time economy. *Environment and Planning A* 44(9), pp. 2064-2085.

- Szirmai, A. (1997), Ontwikkelingslanden in de industriële kringloop. Eindhoven: Technische Universiteit.
- Talbot, D., (2007). Regulating the night: race, culture and exclusion in the making of the nighttime economy. Aldershot: Ashgate.
- Talbot, D. (2010), The juridification of nightlife and alternative culture: two UK case studies. *International Journal of Cultural Policy* Vol. 17, No. 1, January 2011, 81–93.
- Tallon, A. R. & R. D. F. Bromley (2004), Exploring the attractions of city centre living: evidence and policy implications in British cities. *Geoforum*, 35 (6). pp. 771-787
- Tallon, A. R, Bromley, R. D. F, Reynolds, B. & Thomas, C. J. (2006), Developing leisure and cultural attractions in the regional city centre: a policy perspective. *Environment and Planning C: Government and Policy* 2006, Vol. 24, pp 351-370.
- Tonkiss, F. (2005), *Space, the City and Social Theory: Social Relations and Urban Forms*. Cambridge: Polity press
- Valk, A. van der & S. Musterd (1998), *Leefbare steden en een duurzame omgeving*. Assen: Van Gorcum
- Vreke, J., Salverda, I.E. en Langers, F. (2010) Niet bij rood alleen: buurtgroen en Sociaal cohesive. *Alterra rapport 2070*, Wageningen University and Research, Wageningen, the Netherlands.
- VROM, (2008). *Rookverbod in de horeca: een verhaal met een luchtje*.
- Welbions (2011), *Wijkprogramma Binnenstad*, 2011.
- Wickham, M. (2012), *Alcohol consumption in the night-time economy*. London: Greater London Authority
- Williams, R. (2012) *Night Spaces: the concept and theory of night spaces*. [online]<http://www.robertwilliams.org/ns/nstheory.html>, geraadpleegd 15-01-2013

Foto's en kaarten:

- B. Brussen, (2010), Foto Afval Utrecht. [Online] <http://www.bbrussen.nl/2010/05/03/utrecht-gezellig-dagje-napels>
- Eigen foto's (bord wildplassen)
- Google maps, (2013), Kaart Utrecht. [Online] www.googlemaps.nl
- Husky (2012), Utrecht Neude, [online] [<http://www.flickr.com/photos/josefstuefer/84060030/>].
- Kaart 2 t/m 5: Ontwikkelingskader Horeca Utrecht (2012).

Bijlage 1: Tabellen Horeca categorieën Utrecht

Tabel A: Aantal horeca ondernemingen in de stad Utrecht.

	1995	2005	2010
Drankensector	254	269	270
Fastservicesector	178	208	205
Restaurantsector	179	213	250
Partycatering	26	24	25
Totaal	637	714	750

Bron: Gemeente Utrecht stadsontwikkeling, 2012.

Tabel B: Categorieën horeca Utrecht

Type	Inrichting	Activiteiten
Categorie A1	- discotheek - bar-dancing	Een horecabedrijf dat tot hoofddoel heeft het bedrijfsmatig ten gehore brengen van muziek en het geven van gelegenheid tot dansbeoefening, al dan niet met levende muziek en al dan niet met de verstrekking van dranken en kleine etenswaren, alsmede de verstrekking van (alcoholhoudende) dranken ter plaatse, al dan niet met levende muziek en al dan niet met kleine etenswaren. Het accent ligt op het ten gehore brengen van muziek en het gelegenheid geven tot dansen.
Categorie A2	- zaalverhuur	Een horecabedrijf dat voorziet in zaalverhuur voor grootschalige, besloten feesten, zoals bruiloften. Al dan niet met muziek, verstrekking van (alcoholhoudende) dranken en etenswaren.
Categorie B	- café - bar - brasserie	Een horecabedrijf dat tot hoofddoel heeft het verstrekken van (alcoholhoudende) dranken voor consumptie ter plaatse, al dan niet met als nevenactiviteit het verstrekken van maaltijden. Mogelijkheid tot dansen in het weekend. Het accent ligt op de verstrekking van drank.
Categorie C	- cafeteria - snackbar - grill-room - fastfood-restaurant - automatiek - snelbuffet	Een horecabedrijf dat tot hoofddoel heeft het verstrekken van (al dan niet voor consumptie ter plaatse) bereide etenswaren, met als nevenactiviteit het verstrekken van alcoholvrije dranken. Het accent ligt op de verstrekking van al dan niet voor consumptie ter plaatse bereide, kleine etenswaren
Categorie D.1	- restaurant - bistro - crêperie	Een horecabedrijf dat tot hoofddoel heeft het verstrekken van maaltijden voor consumptie ter plaatse, met als nevenactiviteit het verstrekken van alcoholhoudende en alcoholvrije dranken. Geen dansen na restauranttijden. Het accent ligt op de verstrekking van etenswaren voor consumptie ter plaatse.
Categorie D.2	- lunchroom - ijssalon - koffiebar - koffie/ theehuis	Daghoreca is gebonden aan de openingstijden zoals die gelden voor detailhandel, conform de winkeltijdenwet en de gemeentelijke regelgeving aangaande winkeltijden. Horeca, waarbij de bedrijfsactiviteit is gericht op het al dan niet voor gebruik ter plaatse verstrekken van al dan niet in dezelfde onderneming bereide of bewerkte etenswaren en dranken, en waarbij de aard en omvang van de bedrijfsactiviteit past binnen een overwegend winkelgebied (centrumgebied) en geheel of overwegend is gebonden aan c.q. ondersteunend is voor de (winkel)functie van dat gebied, daarbij lettend op de aard en de ligging van de andere gebruiksvormen in en het karakter van het gebied.

Bron: Gemeente Utrecht stadsontwikkeling, 2012.

Wonen en ondernemen in een uitgaansstad: lang leve de levendigheid?

Bijlage 2: Kenmerken ondernemers en bewoners in het onderzoek

Tabel A: gegevens ondernemers

Onderneming	Soort onderneming	Cluster	Vestigingsduur huidige ondernemer
1	Elektronica winkel	Neude & Janskerkhof	23 jaar
2	Designkantoor	Neude & Janskerkhof	24 jaar
3	Drogisterij	Neude & Janskerkhof	34 jaar
4	Schoenenwinkel	Neude & Janskerkhof	7 jaar
5	Tabakzaak	Neude & Janskerkhof	24 jaar
6	Kinder woonwinkel	Oudegracht	7 jaar
7	Elektronica winkel	Oudegracht	20 jaar
8	Boekenwinkel	Oudegracht	15 jaar
9	Kook en hobbywinkel	Twijnstraat	4 jaar
10	Kledingwinkel	Twijnstraat	12 jaar
11	Kledingwinkel	Twijnstraat	14 jaar

Tabel B: gegevens Inwoners

Respondent	Geslacht	Leeftijd	Gezinssamenstelling	Wooncluster	Woonduur
1	M	36	Alleen	Neude & Janskerkhof	5 jaar
2	M	64	Samenwonend	Neude & Janskerkhof	9 jaar
3	V	54	Samenwonend	Neude & Janskerkhof	24 jaar
4	M	67	Samenwonend	Neude & Janskerkhof	5 maanden
5	V	23	Alleen	Neude & Janskerkhof	2 jaar
6	M	24	Alleen	Neude & Janskerkhof	3, 5 jaar
7	M	68	Alleen	Oudegracht	19 jaar
8	M	41	Samenwonend	Oudegracht	7,5 jaar
9	M	74	Alleen	Oudegracht	14 jaar
10	M	55	Samenwonend	Oudegracht	2 jaar
11	M	56	Alleen	Oudegracht	6 maanden
12a	M	25	Samenwonend	Oudegracht	1,5 jaar
12b	V	25	Samenwonend	Oudegracht	1,5 jaar
13	M	57	Samenwonend	Twijnstraat	3 maanden
14	M	33	Samenwonend	Twijnstraat	2 jaar
15	M	56	Alleen	Twijnstraat	17 jaar
16	M	29	Alleen	Twijnstraat	4 maanden
17	V	27	Samenwonend	Twijnstraat	1,5 Jaar

Tabel C: Belangrijkste gegevens enquête.

	Aantal
Totaal respondenten	70
Mannen in onderzoek	30
Vrouwen in onderzoek	40
Respondenten leeftijdscategorie 0-30 jaar	28
Respondenten leeftijdscategorie 30-50 jaar	24
Respondenten leeftijdscategorie 50+	18

